

ΠΑΝΔΩΗΝΔΙΔ

ΕΤΟΣ Ε' 31 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1905

ΙΧΝΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΤΗΙ ΘΑΛΑΣΣΗΙ*

Πρό δέτῶν ἔβδομήκοντα καὶ περιπλέον, τὰ μέλη τῆς γαλλικῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς, τῆς συνοδευσάσης τὸν στρατηγὸν Maison, εἶχον παρατηρήσει τὴν ἐπίκλυσιν διαφόρων ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω, εἶχον βεβαιώσει τὴν ὑπολεῖν παλαιῶν κτιρίων, ὅπο τὴν θάλασσαν, εἰς Σαλαμῖνα, εἰς Ἐπίδαυρον, εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σκύλαιον (ἐν Ἀργολίδι), εἰς Ἐρμιόνην, εἰς τὸν ὄρμον Ξύλι (Λακεδαίμονος), εἰς τὸ Γύνθειον. Ἡδύναντο νὰ ἀναφέρουν καὶ πλεῖστα ἄλλα μέρη ὡς τὴν Πάρον, τὴν Μῆλον, τὴν Ἀνθηδόνα, τὴν Λάρυμναν, τὴν Καλυδῶνα, τὴν Ἐλευσίνα. Ἐνταῦθα κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἐπὶ χίλια μέτρα καὶ ἐπεκείνα, παρουσιάζονται κτίρια, ἥτοι τοῖχοι ἐκ ξεστῶν λίθων, παριστάνοντες αἰθουσαῖς 11 πολλάκις μέτρων μήκους, καὶ πλάτους ἀναλόγου. Τὰ κτίρια ταῦτα κατέχουν ἀπαντα τὸν χῶρον ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τοῦ ἱεροῦ λόφου, ὅπου σήμερον καλύπτονται ὅπο τῶν ἐκχωματώσεων τοῦ ναοῦ. Τάφοι δέ, ἀνεῳγμένοι ἐν τῷ βράχῳ, εὑρέθησαν, φαίνεται, ἐπίσης, εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης παρὰ τῷ λόφῳ.

Ἐπίσης κτίρια εὑρέθησαν ἐν Κεγχρεαῖς, ἐπὶ τοῦ ἴσθμου τῆς Κορίνθου, δύον δ Philippson, παρετήρησε τοίχους μετὰ δαπέδου κτιστοῦ, Ρωμαϊκῆς, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐποχῆς, καὶ δύον τελευταίως δ. κ. Γ. Λαμπάκης, δ. σοφὸς καθηγητῆς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, ἀνεκάλυψε χριστιανικὴν Βασιλικὴν τοῦ 4ου ἡ δου

* Έκ τῆς διμιλίας τοῦ κ. Φ. Νέγρη εἰς τὴν Γερμανικὴν ἀρχαιολογικὴν σχολήν, δημοσιευθησομένης γαλλική εἰς τὰ Athenische Mitteilungen 1904 τεῦχος 3,4.

αἰώνος ἐν μέρει κατακλυζομένην. Δὲν εἶναι δὲ ἡ μόνη ἐκκλησία ἥτις εὑρέθη οὗτοι διότι δ Philippson ἀναφέρει ἐτέρον, ὅπο τὰς αὐτὰς περιστάσεις, εἰς τοὺς Ἄγιους Σαράντα ἐν Ἡπείρῳ. Καὶ μετὰ τὴν πληθὺν ταύτην τῶν παραδειγμάτων τῆς κατακλύσεως τῶν ἀκτῶν, οὐδεμία ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἔνεκα ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως, ἀποδιδούσης αὐτὸι εἰς διλισθήσεις τοπικάς, ἀνωτέρων στρωμάτων, ἐπὶ ἄλλων κατωτέρων ἀργιλωδῶν καὶ ὅμως, εἶναι εὔκολον ν' ἀποδεῖξῃ τις, διτὶ οἱ κανόνες οἵ διέποντες τὸ φαινόμενον, δὲν ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν γεωλογικὴν σύστασιν τῶν κατακλυζομένων μερῶν, ἔξαιρέσει ὅλιγων περιπτώσεων, ὡς τῆς τῆς Ἐλίκης, καταποντισθείσης ὡς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἐπιχώσεων ἐφ' ὃν ἥτο ἐκτισμένη τούναντίον δέ, φαίνονται ἔχοντες ἀμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἥν ἐκτίσθησαν αἱ κατακλυσθεῖσαι πόλεις ἢ οἰκοδομαί: οὕτω τὸ φαινόμενον ἔχει, δχι τοπικὸν ἄλλα γενικὸν χαρακτῆρα, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀκρου τῆς Μεσογείου εἰς τὸ ἔτερον, μὴ ἐπιτρέποντα ἄλλην ἐξήγησιν, εἰμὴ διτὶ προέρχεται ἐκ τῆς διαρκοῦς καὶ κανονικῆς ἀνυψώσεως τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Πρὸ δὲ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τούτου ἐν Ἑλλάδι, ἀναμνηστέον διτὶ δ Schweinfurt, ἐν Αἰγαίηντι, καὶ δ Anton Gnirs ἐν Ἰστρίᾳ, εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς Μεσογείου, ἀνεῦρον, ἀνεξαρτήτως δ. εἰς τοῦ ἄλλου, διτὶ κτίρια Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, εἰσὶ κεκαλυμμένα ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς βάθος ἀνώτερον τῶν 2 μ. ἀλλ' αἱ ἀκταὶ τῆς Ἑλλάδος εἰσὶν ἔτι διδακτικάτεραι.

Κρήτη.— Οὕτω, ἡ πάλαι πόλις Ὄλοῦς, ἐν

Κρήτη ἐπὶ τοῦ ισθμοῦ τῆς χερσονήσου Spinalonga, εὑρίσκεται σήμερον κατὰ τὸ ήμισυ κεκαλυμμένη ὑπὸ 6 ἔως 8 ποδῶν ὕδατος. Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Spratt εἶχε παρεδεχθῆ, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰώνα, ὅτι ἡ κατάλυσις αὕτη τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης προήρχετο ἐξ αἰωρικῆς τίνος κινήσεως τῆς νήσου, ἥτις οὕτω ἐβυθίζετο πρὸς ἀνατολάς, ἐνῷ ἀνυψωτο πρὸς δυσμάς. Τὴν θεωρίαν δὲ ταύτην ἐστήριξεν εἰς τὸ ὅτι, δῆθεν, ὁ παλαιὸς λιμὴν τῆς Φαλασάρνας, ἐν τῇ δυτικῇ Κρήτῃ, εὑρίσκετο σήμερον ἀνυψωμένος κατὰ 22 ποδας. Ἀλλὰ τελευταῖς ὁ κ. L. Cayeux, εἰς δὲν χρεωστοῦμεν σπουδαιοτάτας γεωλογικὰς μελέτας ἐν Κρήτῃ καὶ Ἐλλάδι, μοὶ ἀνεκοίνωσεν εὐγενῶς ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Spratt εἶναι ἐσφαλμένη, διότι παρὰ τῷ δῆθεν ἀνυψωθέντι λιμένι τῆς Φαλασάρνας ἀπαντῶνται τάφοι παλαιοί, ἀνωργύμενοι ἐν τῷ βράχῳ, οἵτινες, ἀνὴρ Φαλασάρνα εἶχεν ἀνυψωθῆ, θά εἶχον ἀνορυχθῆ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, διέρη ἀδύνατον. Ἀλλὰ δέ τινα ἵχνη ἀκτῶν ἐν Κρήτῃ εἰς στάθμας ὑψηλὰς καὶ μέχρι 22 ποδῶν, ἀνήκουν εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, διέ τοις ἡ θάλασσα ἦτο ἀληθῶς ὑψωμένη, ὡς ἀπέδειξα ἐν ἐτέρᾳ μελέτῃ.

Γύνθειον. — "Ηδη τὰ μέλη τῆς γαλλικῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατηγοῦ Maison ἀναφέρουν, ὅτι, παρὰ τῷ παλαιῷ Γυνθείῳ, δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ, ἐντὸς τῆς θαλάσσης, παλαιοὺς τοίχους μέχρι ἀποστάσεως 200 μ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Ὁ δὲ κ. A. Σκιάς, ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅτι τὸ ήμισυ τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ περιπλέον εἶναι κατακεκλυμένον. Ἔγὼ δὲ αὐτός, ὑπὸ τὴν εὐγενῆ ὁδηγίαν τοῦ νῦν ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐν Γυνθείῳ, καθηγητοῦ κ. Πατσουράκου, ἡδυνήθην νὰ παρακολουθήσω παλαίον τοῖχον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, βυθίζομενον δὲ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔξακολουθῶντα τὸ πρῶτον BA, κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, μετὰ ταῦτα δὲ πρὸς βιορρᾶν, μέχρι σημείου ὅπου ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης ἔχει βάθος 2⁴ 50. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι προσκεκολημένα ἐσωτερικῶς πρὸς τὸν τοῖχον, δύο κτίρια τετράγωνα. Καὶ ὁ τοῖχος καὶ τὰ κτίρια ταῦτα εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐξ ὅγκολίθων ἐπεξειργασμένων τὸ δὲ πάχος τοῦ τοῖχου ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δὲν ὑπερβαίνει τὰ δύο μέτρα. Ἐκ τῶν ἄνω ἔξαγεται σαφῶς ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν τειχῶν τῆς παλαιᾶς πόλεως, κατὰ δὲ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν λεμβούχων, φαίνεται ὅτι ταῦτα ἔξακολουθῶν καὶ βιορρῶν εἰσέστη. Βεβαίως τὰ τείχη ταῦτα ἐκ λειαζευμένων λίθων, δριζοντίων τοποθετημένων, δὲν ἀνηγέρ-

θῆσαν δρυκιῶς ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐπὶ παραλίας ἄρα ἀποδεικνύεται καὶ ἐνταῦθα κατάκλυσις, ἀνελθούσης τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης ἄνω τῶν 2.50 μέτρων, ἀν παραδεχθῶμεν ὅτι δὲν ὠκοδομήθησαν τὰ τείχη ἀκοιβῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς θαλάσσης, ἀλλ' διποτεδήποτε ὑψηλότερον.

Ἐτερα τείχη κατακεκλυμένα. — Ἐπίσης ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀνευρίσκονται σήμερον τὰ τείχη τῆς Καλυδῶνος, ἀπέναντι τῶν Πατρῶν, παρὰ τῷ Κρυονερίῳ. Ο πυθμὴν δύμας τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τοῦ ὅποιου εἰσὶν ὠκοδομημένα ἐνταῦθα τὰ τείχη, εὑρίσκεται εἰς βάθος 3⁴ 50, ἀποδεκτούμενης οὕτως τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ τειχῶν τούτων, φαίνεται διαφέρων τοῦ τοῦ τειχῶν Γυνθείου, διότι ἐνταῦθα οἱ ἔστοι λίθοι περιβάλλονται τὸν τοῖχον, πληρωμένος τοῦ διαμέσου κενοῦ διὰ σκίρων συνδεθέντων ἥδη πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῆς πολυκαιρίας, καὶ τῶν κατασταλαγμάτων τῶν παραλιακῶν ὑδάτων, ἀτινα θὰ εἰσέδυνον εἰς τὸν τοῖχον ἀπὸ τῶν κατωτέρων μέχρι τῶν ἀνωτέρων σημείων, καθ' ὃσον ἐπροχώρει καὶ ἡ κατάλυσις. Ἐνδεχόμενον δύμας διότος τῆς κατασκευῆς νὰ εἴναι τοῦ τειχούς τούτου κατασκευής, καὶ τὸ νέον τείχος νὰ ἔκτισθη ἐπὶ παλαιότερου, ἀλλῆς κατασκευῆς.

Ο τρόπος οὗτος τῆς κατασκευῆς ἀναφίνεται καὶ εἰς τὴν Ἀνθηδόνα ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται προφανῶς περὶ ἴδιατερού παραλιακοῦ ὀχυρώματος παρουσιάζοντος μέγια πλάτος. Δυστυχῶς οὐδὲν ἐνταῦθα, οὐδὲ εἰς τὴν δίλιγον βιορρίτερον κειμένην Λάρουμαν, ἡδυνήθην νὰ καθορίσω τὸ βάθος ἐπὶ τοῦ ὅποιου στηρίζονται τὰ τείχη, ἀτινα δύμας ἐπίσης κατεκλύσθησαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Τείχη ἐπίσης κατακλυσμέντα παρουσιάζονται ἐν Αίγινῃ, κάτωθεν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, τῆς αὐτῆς ὡς τὰ τῆς Καλυδῶνος κατασκευῆς. Ως τείχη ἐπίσης δένον νὰ θεωρηθοῦν τὰ πρὸς βιορρᾶν τῆς πόλεως Νάξου παρουσιάζομενα ἐν τῇ θαλάσσῃ κτίρια, ὡς καὶ μέγια μέρος τῶν ἀναφαινομένων ἐν τῷ λιμένι Ἀμπελακίου τῆς Σαλαμίνος. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Πειραιεῖ, εἰς τινα μέρη, τὰ μακρὰ τείχη φαίνονται κατακλυσθέντα, καὶ δὴ παρὰ τῷ δρυμῷ «Κρομμυδαροῦ» ὅπου κατὰ τὴν γενομένην ἔξαντλησιν τῶν ὑδάτων πρὸς κατασκευὴν τῶν Δεξαμενῶν, εὑρέθησαν θεμέλια «μακρῶν τειχῶν» μέχρι βάθους 1.50.

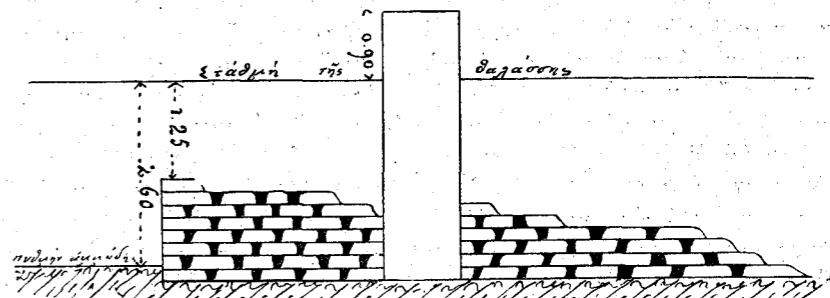
Μῶλοι καὶ κρηπιδώματα. — Ἀλλ' ἀν εἰς

ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω περιστάσεις, πρόκειται περὶ τειχῶν ἦτοι ὀχυρωμάτων, εὐλόγως θέλει ἐρωτήσει τις, ποὺ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ μῶλοι, τὰ παλαιὰ κρηπιδώματα. Καί, τῷ ὅντι, ἀναφαίνονται καὶ ταῦτα, ἀλλὰ ἐπὶ πυθμένων βάθους μεγάλου, καὶ μὲ πάχος κατὰ πολὺ μεγαλείτερον.

Ορμος Ξύλι ἐν Δακεδαίμονι. — Οὕτω, παρὰ τῇ συνοικίᾳ Πλίτρας, ἐν τῷ δρυμῷ Ξύλι, τῆς Λακεδαίμονος, ὁ Philippson ἀναφέρει μῶλον κατακλυζόμενον. Καθ' ὃς ἔλαβον πληρόφορίας ἐπὶ τόπου, διότι ἐνεκα τῶν κυμάτων δὲν ἥδυνθην νὰ κάμω παρατηρήσεις αὐτοπροσώπως, διὰ μῶλος οὗτος ἔχει πλάτος 6⁴, ὡς ἔγγιστα, καὶ ὑψοῦται, ἀπὸ βάθος 4-5 δρυγιῶν, σχεδὸν μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης παρουσιάζει δέ, πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, πλευρὰν κάθετον. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένος ἐκ ξεστῶν λίθων. Καθ' ὃς φαινόμενα πρόκειται ἐνταῦθα περὶ κρηπιδώματος. Ο Philippson δὲ ἐξ ἀλλών κτιρίων εὑρίσκομενων ἀνατολικώτερον συμπεραίνει ὅτι ἡ κατάλυσις ὑπερβαίνει τὰ δύο μέτρα. Ενδεχόμενον δύμας αὐτῆς νὰ ἔναι μεγαλείτερα.

Ρήνεια ἡ Μεγάλη Δῆλος. — Εἰς τὴν Ρήνειαν, παρὰ τῷ λοιμοκαθαρητῷ, ἀναφαίνεται, δὲν μέτρα μακρὰν τῆς παραλίας, εἰδος μῶλον, (Σχεδ. I) κατεσκευασμένον διὰ σειρῶν δριζοντίων, πλακῶν λελαξευμένων κατὰ κάθετον, κατὰ τὰς τρεῖς ἔξωτερικὰς πλευρὰς τοῦ μῶλου. Αἱ κάθετοι αὗται πλευραὶ διακρίνονται μέχρι βάθους 1⁴ 50 ἔως 2⁴ 60: ἐνδεχόμενον δὲ νὰ ἔκτεινονται καὶ βαθύτερον, ἐντὸς τῆς ἀμμού, ἡτοις περιβάλλει τὸν μῶλον. Ο μῶλος δὲν φθάνει μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀλλ' εἶναι κατεστραμμένος πρὸς τὰ ἄνω, ἀπέχων τῆς ἐπιφανείας 0⁴ 60-1⁴ 65. Φέρει δὲ τέσσαρας στήλας, ἐσφηνωμένας βαθέως, ἐξ ὧν ἡ μία μόνον εἶναι ἐπεξειργασμένη καὶ κυλινδρική, αἱ δὲ ἀλλαι συνίστανται ἐξ ὅγκολίθων ἀκατεργάστων, παχυτέρων πρὸς τὰ κάτω, λεπτοτέρων πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ὡν τὸ ἄνω μέρος ἔξεχει εἰσέτι σήμερον τῆς θαλάσσης περὶ τὸ 1⁴, ἐκτὸς μιᾶς ἥτις εἶναι ἀνατεραμμένη. Εκ τῆς περιγραφῆς ταύτης ἔξαγεται ἀσφαλῶς ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ κρηπιδώματος κατασκευασθέντος ἐκτὸς τῆς θαλάσσης, διότι δὲν δύναται τις νὰ παραδεχθῇ,

Σχεδ. I. — Κρηπιδώματα Ρήνειας
Κλῖμαξ 1/100

ὅτι αἱ κάθετοι πλευραὶ κατεσκευασθήσαν ἐντὸς αὐτῆς. Αἱ στήλαι δὲν θὰ ἔχοησίμενον δπως προσδεθῶσι τὰ πλοῖα τὰ συρόμενα ἐπὶ τῆς ἀμμού. Ἐχομεν λοιπόν ἐνταῦθα, δχι μῶλον, ἀλλὰ κρηπιδώματα ἐπὶ ἀμμώδους αἰγαλοῦ. Ἐτερος δὲ μῶλος, ἀληθής κυματοθραύστης, ἀρχόμενος ἀπὸ ἔξοχης τινος τῆς παραλίας, καὶ αὐτὸς σήμερον κατακλυζόμενος, προφυλάττει τὸ κρηπιδώματα ἀπὸ τῶν βορείων ἀνέμων.

Τὸ κρηπιδώματα βεβαίως εἶχε κατεσκευασθήσαν ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἀναπύξεως τῆς Δήλου, κάριον τῆς εὐκολωτέρας συγκοινωνίας ταύτης μετὰ τῆς πόλεως Ρήνειας, τῆς εὑρίσκομενων ἀνατολικώτερον συμπεραίνει ὅτι ἡ κατάλυσις ὑπερβαίνει τὰ δύο μέτρα. Τὸ κρηπιδώματα βεβαίως κατεσκευασμένος ἐποχῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ διότη, δμοιαι ἐντελῶς στήλαι, ὡς αἱ τοῦ κρηπιδώματος, παρουσιάζονται καὶ ἐν Δήλῳ, ἔμπροσθεν τῶν Ρωμαϊκῶν οἰκοδομῶν τῶν εὑρίσκομενων ἐπὶ τῆς παραλίας, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ λιμένος. Δύναται δὲν τις εὐλόγως νὰ συμπεράνῃ, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὑπῆρχεν δμοιον κρηπιδώματα. Δυστυχῶς ἡ παραλία εἶναι ἐνταῦθα κατειλημμένη ὑπὸ ἐρειπών προσκολληθέντων ἀλλήλοις ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας, ὃστε καλύπτεται ἐντελῶς ἡ ἔξωτερη πλευρὰ τοῦ κρηπιδώματος. Ἡθελε δὲ εἰσθαι λίαν ἐπιθυμητόν, ἀν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Δήλου, αἱ διεξαχθεῖσαι μέχρι τοῦδε μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ κ. Th. Homolle, ἔξαπολουθοῦσαι δὲ καὶ νῦν μετὰ μεγάλης δραστηριότητος, ἀπεκάλυπτον καὶ τὸ ποτό πρὸς τὴν θάλασσαν.

Παραλείπω δὲ πολλὰς ἀλλας οἰκοδομὰς εὑρίσκομένας ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἰδίως κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ρήνειας, ἀναφέρω δτι ἐν τῷ λιμένι αὐτῷ τῆς Δήλου εὑρί-

σκονται, δὲ ήγα έκαστα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δύο κτίρια δύμοια, εἰς δύο διάφορα μέρη τοῦ λιμένος, παρουσιάζοντα ἐπιφάνειαν δριζοντίαν $13^{\circ}50'$ μήκους καὶ $8^{\circ}50'$ πλάτους. Εἶναι λογικὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα κρηπιδώματα τοῦ παλαιοῦ λιμένος.

Ἐξ ἀπασῶν τῶν ἄνω παρατηρήσεων, ἐν Δήλῳ καὶ Ρηγείᾳ, ἔξαγεται καταφανῶς, ὅτι ἡ θάλασσα ἀνυψώθη ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, κατὰ ποσὸν ἀνώτερον τῶν 2 μ. 60 ἀτίνα παρουσιάζει ἡ ὁρατή, ἀλλὰ σήμερον ὑπὸ τὴν θάλασσαν, πλευρὰ τοῦ κρηπιδώματος τοῦ λοιμοκαθαρηρίου Ρηγείας. Ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἡ ἀνύψωσις αὕτη ἀνέρχεται εἰς τρία μέτρα, ὃς ἔμμετρα

μετρη, ως έγγιστα.
'Αναμφιβόλως τοσαύτη άνύψωσις τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης δὲν ήτο δυνατόν, εἰμὴ νὰ έπιφέρῃ καὶ ἀλλοίωσιν μεγάλην τοῦ σχήματος τῶν ἄκτῶν! Οὕτω σήμερον τὰ καταστήματα Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, τὰ εὐρισκόμενα πρὸς μεσημβρίαν τοῦ λιμένος Δήλου, εἶναι ἐντελῶς ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς βροχείους ἀνέμους, ὅπερ εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲν τὸν προορισμὸν ὃν εἶχον ταῦτα, νὰ δέχωνται καὶ παραδίδουν εὐκόλως ἔμπορεύματα εἰς τὸ διὰ τῶν πλοίων ἐμπόριον. 'Άλλ' οὕτω δὲν εἶχον τὰ πράγματα ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Τῷ ὅντι ἡ ἄκρα ἡ δρίζουσα τὸν λιμένα πρὸς μεσημβρίαν, ὅτε ἡ θάλασσα ἦτο κατὰ 3 μέτρα ταπεινοτέρα, προεξεῖχε πολὺ, διότι καὶ σήμερον εἰς προέκτασιν αὐτῆς εὐρίσκεται βραχώδης πυθμὴν εἰς βάθος 2^ῃ 20 - 2^ῃ 50 - 2^ῃ 60. Οὕτω τὰ πρὸς μεσημβρίαν εὐρισκόμενα καταστήματα ἴσσαν προστιλαγμένα.

Ἐπίσης τὰ φεύγατα τὰ σχηματιζόμενα ἐν τῷ στενῷ μεταξὺ Ρηγείας καὶ Δήλου, καὶ τῶν ἐν τῷ πορθμῷ ενδισκομένων δύο νησιδίων, δὲν εἶχον τὴν σημασίαν ἢν ἔχουν σῆμερον, καὶ τοῦτο ἔξηγει πῶς δλόκληροι στόλοι, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἥδυναντο νὰ σταθμεύουν εἰς Δῆλον, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ μεγαλειτέρου τῶν ἐν τῷ πορθμῷ νησιδίων, ἵτοι τοῦ νησιδίου τῆς Ἐκάτης

Επίσης, εύθυνς ως παραδεχόμεθα, ότι ή θάλασσα ήτο κατά 3^η ταπεινοτέρα και ἐπέκεινα κατά τὴν ἐποχὴν τοῦ Νικίου, ἀντιλαμβανόμεθα πώς οὗτος ἥδυνθήτη νὰ δίψη γέφυραν μεταξὺ Ρηγείας και Δήλου, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἐντὸς μιᾶς νυκτός. Διότι τὴν σήμερον τὸ πλάτος τῶν πορθμῶν μεταξὺ Ρηγείας και νῆσου Εκάτης, και μεταξὺ ταύτης και Δήλου, ἀνέρχεται εἰς 400 μέτρα ἐν ὅλῳ τὸ δὲ ἀνώτατον βάθος ὑπερβαίνει τὰ ἔπτα μέτρα. Και ναι

γιστα μέτρων, παρουσιάζεται τοίχος λεπτός 0^μ 20 πάχους, εἰς βάθος 1^μ 35, κατερχόμενος δὲ μέχρι βάθους 2^μ 10, διτις ἔξακολοινθεῖ ἐπί τινα μέτρα ἐγκαρδίως πρὸς τὸν μᾶλον τοῦ φάρου. Τοίχος τόσον λεπτός καὶ τόσον στερεός, ὥστε νὰ ἔχῃ ἀνθέξει καὶ εἰς τὸ κῦμα καὶ εἰς τὴν πολυκαρδίαν, πρέπει νὰ ἦτο τοίχος ὑδραγωγείου· ἀποδεικνύει δὲ οὗτος τρανότατα τὴν ἀνύψωσιν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς του, ὅχι μόνον κατὰ δύο μέτρα, ἀλλὰ πιθανῶς πολὺ μεγαλειτέραν, διότι δὲν εἶναι πιθανόν, τὸ ὑδραγωγεῖον νὰ ἔχῃ κατασκευασθῇ ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς θαλάσσης, ἀλλ᾽ ὑψηλότερον.

Διμένες Ἀθηνῶν. — "Ητο φυσικὸν εἰς τοὺς λιμένας τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἀνεύρῃ τις ἵγη κατα-
κλύσεως παλαιῶν κτιρίων, καὶ τοῦτο συμβαίνει
ἀληθῶς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὴς ὅτι εἰς τὸν Πει-
ραιαῖ δὲν εὐρίσκομεν κρηπιδώματα, διότι ταῦτα
δυστυχῶς θὰ ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν νέων λιμε-
νικῶν ἔργων, πρὶν ἡ ἡ προσοχὴ τοῦ ἐπιστημο-
νικοῦ κόσμου τραπῆ πρὸς τὰ κατακλυσθέντα
λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Ἄλλ' εὐρίσκομεν ἐν
τῇ θαλάσσῃ ἄλλα ἵγη τῆς ἀνθρωπίνης ἔργα-
σίας." Ήδη κατὰ τὸ 1875, ὁ Redner ἀνεύρι-
σκε παλαιὰ λατομεῖα χρησιμεύσαντα εἰς τὴν
ἀνέγερσιν τῶν «Μακρῶν Τειχῶν» ἐπὶ τῆς ἀκτῆς
τῆς Βασιλικῆς Ἐπαύλεως, εἰς βάθος 2 καὶ 3
μέτρων, ἀποδεικνύοντα οὕτω ἀνύψωσιν 3^η. τοῦ-
λαχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεμιστοκλέους ἡ
τοῦ Κόνωνος. Τοιαῦτα λατομεῖα εὑρίσκονται
καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος Ζέας.

Ανεφέρουμεν ἡδη ὅτι εἰς τὸν δῆμον Κρομμυδαροῦ τὰ θεμέλια τῶν «Μαχρῶν Τειχῶν» ἥσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰς ψυχός 1⁴ 50. Εἰς τὸν αὐτὸν δῆμον, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Guidetti, μηχανικοῦ τῆς κατασκευῆς τῶν δεξαμενῶν, εὑρέθησαν κτίρια εἰς βάθος 2 ἔως 3 μέτρων.

παρός είναι στη μετάβολη.
Έξι άλλους γίγνωστοι είναι οι τάφοι οι ενδι-
σκόμενοι πλησίον τοῦ ἔξωτερικοῦ φάρου τοῦ
Πειραιῶς, εἰς τὴν θέσιν τὴν λεγομένην « τοῦ
τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους » πρὶν ἡ δοσοφόδης
καθηγητής κ. Δραγάτσης ἀνακαλύψῃ τὴν ἀληθῆ
θέσιν τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν
ἀπέναντι ἀκτήν. Οἱ τάφοι οὗτοι τοῦ φάρου
κατακλύζονται ἀπαντες τὴν σήμερον Ἐπίσης
ενέρθησαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης
τάφοι ἀνωρυγμένοι ἐν τῷ βράχῳ, κατὰ τὴν
ἐκσκαφὴν τοῦ λιμένος τῶν Ἀλῶν.

⁹ Αλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ νεωσόικοι εὑρίσκονται ἐν μέρει κεκαλυμμένοι ὑπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐν τῷ λιμένι Ζέας καὶ ἐν τῷ τῆς Μουνυχίας. Ἐν τῷ

ελευταίω ίδιως δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, κατὰ
ην εἰσόδον αὐτοῦ, τὸ μέγιστον μέρος τῶν νεω-
οίκων κατακλύζεται, καὶ ἀν λάβῃ τις ὑπὸ ὄψιν
ἢ μῆκος τὸ κατακλυσθέν, τὴν κλίσιν τοῦ νεω-
οίκου, εὑρίσκει ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀνύψωσις
ἥτις θαλάσσης ἔνδεικνυται ὅχι μικρά.

Οὐχ ἡττον ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ ἔχη τα
ὑρισκόμενα ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἐν Παλαιῷ
Φαλήρῳ, τῷ ἀρχιψήφῳ λιμένι τῶν Ἀθηνῶν. Εὑρί-
κεται ἐνταῦθα εἰς ἀπόστασιν 200, ὡς ἔγγιστα,
έτερων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς Ἅγιου Γεωργίου, μᾶλος
Ἵειος λόγου, διά τε τὸ μῆκος καὶ πλάτος αὐτοῦ,
παραδίληλος ὡς ἔγγιστα πρὸς τὴν ἀκτὴν ταύτην,
απεσκευασμένος εἰς τὰ κατώτερα μέρη διὰ σκιρ-
οκονιάματος, εἰς τὰ ἀνώτερα διὰ λίθων κοινῶν.
Ο μᾶλος ἔξικνεται ἐσωτερικῶς, ἀπὸ βάθος 3 μ 50
αἱ 4^ῃ 50 μέχρις 1 ἡ 1 μ 20 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας
ἥς θαλάσσης. Ἐξωτερικῶς δὲ ἥτοι πρὸς βορρᾶν,
ἀὸ δ βάθος τῆς θαλάσσης εἶναι 4.50 ἔως 6.50
μέτρα. Σημεῖον ἐνταῦθα ὅτι τὰ ἐσωτερικὰ βάθη
τοῦ χάρτου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου εἶναι δ-
ιαστατικῶς ἐσφαλμένα. Μεταξὺ τοῦ μώλου τούτου καὶ
ἥς ἀκτῆς Ἅγιου Γεωργίου φαίνεται σειρὰ
έτερων κτιρίων δύοις ἡπάτασκευής, ἀλλὰ πλά-
τους περιωρισμένου· τὰ κτίρια ταῦτα ἀνέρχον-
ται μέχρι 1 μ 80 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θα-
λάσσης, ὑψοῦνται δὲ ἐπὶ βάθους ἀμμώδους
4^ῃ 50. Φαίνονται ταῦτα ὡς βάσεις νεωσοίκων.
Μᾶλλον δυσεξήγητος εἶναι ὁ μῶλος ὁ ἐξωτερι-
κός. Ἐνεκα δὲ τῶν διαστάσεων αὐτοῦ, τείνω νὰ
πιστεύσω ὅτι παριστάνει προσκυμαίαν, λίαν δ-
ιαστατικῶν μερῶν τούτων ἥθελε διωλύσει ἄπαν-
τας τοὺς δισταγμούς.

Πιστεύω δὲ ἀκριδάντως ὅτι ὁ λιμὴν Φαλήρου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο λιμὴν φυσικός, προφυλαγμένος ἀπὸ δυσμῶν διὰ γλώσσης βραχώδους. Τῷ δὲτι ὁ μῶλος, περὶ οὗ ὑμίλησα, στηρίζεται πρὸς δυσμᾶς ἐπὶ ὑφάλου βράχου, ἀνερχομένου μέχρι Ο^μ 85 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας· καὶ ναὶ μὲν τὰ βάθη τοῦ βράχου φαίνονται αὐξάνοντα πρὸς τὴν ἀκτήν· μ' ὅλον τοῦτο ὁ χύρος τῆς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου σημειοῖ κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην τὴν βαθυμετρικὴν καμπύλην τῆς μιᾶς ὁργιαῖς. "Αν λοιπὸν ὁ χάρτης ἔνταῦθα εἴναι ἀκριβῆς, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς ταύτης, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὁ πυθμῆν ὃ σημειοῖν δὲ θά εὑρίσκετο ἐκτὸς τῆς θαλάσσης, καὶ θὰ ἐπιφορύλαττε τὰ πρὸς ἀνατολὰς μέρη, τὰ δὲ ποια καὶ σήμερον παρουσιάζοντα βάθη ἀμμώδη 4.50 μέτρων, θὰ ἐκαλύπτοντο καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Μέγιστον ὅλως μέ-

ρος τῆς σημειωνῆς ἄμμου θά ἦναι πρόσφατον, ὅστε τὸ βάθος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θά ἦτο ἀρκετὸν ὅπως τὰ ὕδατα ὥσι πλωτά, καθ' ὃσον γνωστὸν ὅτι αἱ παλαιαὶ τριήρεις δὲν ἀπήτουν βάθος ὕδατος ἀνώτερον τῶν 6 ποδῶν, αἱ δὲ παλαιότεραι μάλιστα, αἱ ἐν χρήσει ὅτε ἔχονται μοποιεῖτο ὁ λιμὴν Φαλήρου, ἵσως δὲν ἀπήτουν οὐδὲ 6 πόδας. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι οἱ νεώσοικοι οἱ ἀνυψούμενοι ἐν τῷ πυθμένι τῆς παραλίας Ἀγίου Γεωργίου, ἐπὶ βαθῶν 4.50 μέτρων, ἐθεμελιώθησαν ἀναμφισβήτητως ἐν-
τὸς τῆς θαλάσσης, ὑψωθέντος τοῦ κτιρίου ἀρ-
κούντως ὅπως ἡ στρώσις τοῦ νεωσοίκου ἔξεχῃ
τοῦ ὕδατος.

Ἐξ ἄλλου, ΒΑ τῆς ἐκκλησίας Ἀγίου Γεωργίου εἰς βάθος 1^η 80 ἔως 2 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης εύρισκονται δύκολιδοι, διεσπαρμένοι μᾶλλον ἢ κανονικῶς τοποθετημένοι, δῆμοιοι ὅμως μὲ τοὺς δύκολιθους τῶν «Μακρῶν Τειχῶν». Ἐπὶ δὲ τῆς παραλίας εἰς τὴν στάθμην τῆς θαλάσσης, παρουσιάζεται, ἐπὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς, ἐγκοπή, δυμοίᾳ πρὸς τὰς συνήθεις ἐγκοπὰς τῶν βράχων, ἐφ' ᾧ θεμελιοῦνται τὰ «Μακρὰ Τείχη». Αἱ προσχώσεις δῆμως τοῦ φαληρικοῦ ἀλιτέδου ἐμποδίζουν νὰ παρακολουθήσῃ τις τὰ ἵχη τῶν «Μακρῶν Τειχῶν» πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀτίνα, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ὥφειλον νὰ ἔχουν μήκος 35 σταδίων, καὶ ὡς ἐκ τούτου παρεξέκλινον βεβαίως τῆς εὐθείας γραμμῆς, διότι αὗτη ὑπολείπεται τῶν 35 σταδίων.

Ναύπλιον. — Ο λιμήν Ναυπλίου παρουσιάζει επίσης μώλον ἀρχαῖον ἔξιον λόγου οὗ τὴν περιγραφὴν διεθέω εἰς τὴν πολύτιμον ἀνακοινωσιν τοῦ ἐγκρίτου νομομηχανικοῦ κ. Ν. Σιδερίδου. «Ο μῶλος οὗτος, ἐκ φυσικῶν ὅγκολιθων, ἔχετείνετο 120 μέτρα πέραν τῆς νέας προκυμαίας, εὐρίσκετο δὲ εἰς βάθος 1^ῃ 60, παρὰ τῇ προκυμαίᾳ, καὶ 1^ῃ 90 εἰς τὸ ἄκρον, εἶχε πλάτος ποικίλον ἀπὸ 5 ἕως 10 μέτρα, καὶ ἐκαλύπτετο μέχρι τῆς ἐπιφάνειας του ἀπὸ ॥ύν. Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ πυθμένος, οἱ λίθοι ἔξωρχύθησαν μέχρι βάθους 5.50, χωρὶς νὰ εὑρεθῇ εἰσέτι δι πυθμὴν ἐφ' οὗ εἶχεν ἀνυψωθῆ ὁ μῶλος. Εἶναι φανερὸν δτι καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν ἀπόδειξιν ἀνυψώσεως τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ μώλου ἀνω τῶν 2^ῃ 90. Ἀγνοοῦμεν διμῶς τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ.

Ἐτεροι μῶλοι. — Μῶλοι κατακλυσθέντες ὑπάρχουσιν ἐπίσης εἰς Πάρον, Τήνον, Ἐρετριαν, εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Σαντορίνης, εἰς τὴν εἰσόδον τῆς λιμνοθαλάσσης Καλιγιοπούλου,

ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου εὑρίσκονται κατὰ ἀνακοίνωσιν τοῦ ἴδιου κ. Σιδερίδου εἰς βάθη 1^ῃ-2^ῃ καὶ 2^ῃ 20 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ίδιαιτέρων δύναμις μνείαν θέλομεν κάμει τοῦ μώλου Ίτεας, σὸν τὴν περιγραφὴν διφεύλομεν εἰς εὐγενῆ ἀνακοίνωσιν τοῦ μηχανικοῦ τοῦ δημοσίου κ. Γ. Καρυωτάκη.

Κόλπος Ἀμφίσσης. — Πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἰτέας, μεταξὺ τῶν δύο νήσων Ἀγίου Κωνσταντίνου, καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἔκτείνεται μᾶλις, ἔχων πλάτος 4 ἔως 5 μέτρων, εὐρισκόμενος δὲ 3 μέτρα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας πρὸς δυσμάς, 2.50 εἰς τὸ μέσον, καὶ 2.80 πρὸς ἀνατολάς, ὡς εἰ. ἀν εἶχε κατασκευασθῆ ψυγλότερος εἰς τὸ μέσον ὅπου τὸ κῦμα ἦτο ἵσχυροτερον. Ὁ μᾶλις δὲν ἔξικνεῖται μέχρι τῶν ἀκτῶν τῶν δύο νήσων, ἀλλ' ἀπέχει 30^ῃ ἀπὸ τῆς νήσου Ἀγίου Ἀθανασίου, 20 δὲ ἀπὸ τῆς νήσου Ἀγίου Κωνσταντίνου, διότι μέχρι τῶν σημείων αὐτῶν καὶ πέραν εἰσέτι ἔξετείνοντο αἱ νῆσοι ὅτε ὁ μᾶλις κατεσκευάσθη. Τὸ βάθος δὲ ὅπου ἄρχεται ὁ μᾶλις εἴτε πρὸς τὴν μίαν τῶν νήσων εἴτε πρὸς τὴν ἄλλην, είναι 3^ῃ, ἀν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν κατασκευὴν ὑψοῦτο ὁ μᾶλις εἰς τὸ μέσον τούλαχιστον αὐτοῦ κατὰ 1 μ. ἀνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔκτοτε ἡ θάλασσα ὑψώθη 3^ῃ 50. Πιθανὸν δημως ὁ μᾶλις νὰ κατεσκευάσθη κατὰ 1 μ. ὑψηλότερος καὶ εἰς τὰ ἄκρα, καὶ τότε θὰ είναι ἐπίσης παλαιὸς ὡς τῆς Αἰγίνης ἢ καὶ παλαιότερος.

Ἐν τῷ αὐτῷ κόλπῳ, εἰς Γαλαξείδιον, παρετήρησα ὁ ἔδιος κορηπίδωμα, ώς τὸ τῆς Ρηνείας, οὗ ὁ τοῦχος ὅμως ὁ κάθετος κατήρχετο μέχρι βάθους 2^μ 70. Τὸ δὲ μέρος εἶναι ἐπίσης κατεστραμμένον καὶ ἀπέχει περὶ τὸ 1^μ 25 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ἐπίσης πρὸ τῆς παλαιᾶς Κίρρας ὅπου ἀπεβιβάζοντο οἱ ἔνοι, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς Δελφούς, ὁ κ. Σιδερίδης παρετήρησε, 15 μέτρα, ὡς ἔγγιστα, ἀπὸ τῆς παραλίας, τὰ ἵχνη μώλου, κατεσκευασμένου ἐκ λίθων ἔστων, καὶ οὐδὲ ἄνω ἐπιφάνεια εὑρίσκετο σχεδόν εἰς τὴν στάθμην τῆς θαλάσσης. Οἱ μῶλοι οὗτοι φαίνεται ἔχων ὅμιοιν προορισμὸν ὃς οἱ δύο μῶλοι τοῦ λιμένος Δήλου.

Πορθμὸς τῆς Λευκάδος.— Ἀξιόλογα ἐπί-
σης ἔγνη τῆς ἀρχαιότητος εὑρίσκομεν ἐντὸς τῆς
θαλάσσης ἐν τῷ πορθμῷ Λευκάδος.

"Ηδη ὁ Goodisson εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου αἰῶνος, εἶχε περιγράψει τὴν παλαιά-γέφυραν, τὴν ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Στράβω-

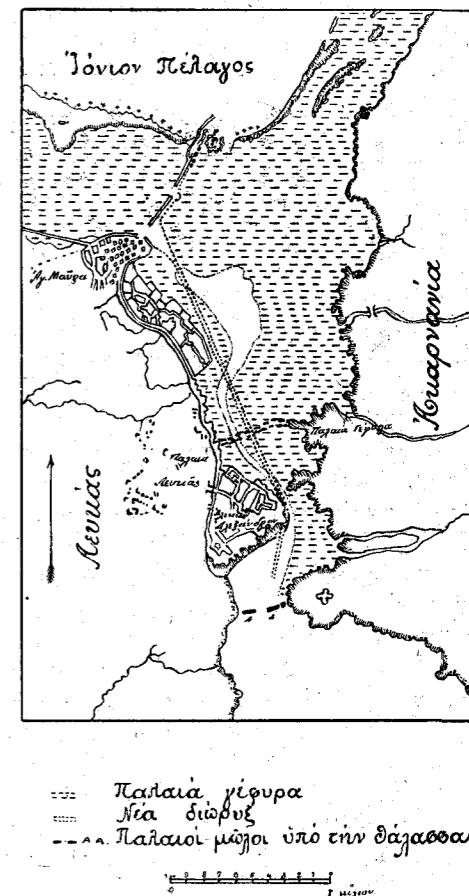
νος, τὴν ἔνοισαν τὴν Λευκάδα πρὸς τὴν Ἀ-
καρνανίαν. Εἶχε παρατηρήσει πρὸς τὸ μέρος τῆς
Ἀκαρνανίας ὅδὸν πέντε ποδῶν πλάτους ἐστρω-
μένην διὰ πλακῶν δγκωδῶν, καθ' ὅλον τὸ μῆ-
κος τὸ μᾶλλον ἀβαθὲς τῆς λίμνης, πρὸς δὲ τὸ
μέρος τῆς Λευκάδος, εἴχε διακρίνει ἐντὸς τοῦ
ὅδατος τὰ βάθισα θύλων γεφύρας. Τὴν σήμε-
ρον ἀκόμη διακρίνει τις εἰς τὴν στάθμην τοῦ
ὅδατος πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν τὰς πλάκας τοῦ
Goodisson, καὶ καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς λίμνης,
ἔνδος χλιομέτρου, ὃς ἔγγιστα, βλέπει ἔξεχοντας
δγκολίθους, οἵτινες φαίνονται νὰ ἦναι στηθαῖα
τῆς γεφύρας.

Ἡ δὲ ἐκσκαφὴ τῆς διώρυγος ἡ γενομένη πρὸ
δλίγον, παρέσχε εἰς τὸν κ. Α. Σακελλαρόπου-
λον μηχανικόν, διευθύνοντα τὸ ἔργον, τὴν ἀφορ-
μήν νὰ κάμῃ τὰς ἔξης πολυτίμους παρατη-
ρόησεις.

Ἡ βυθοκόρος φαίνεται συναντήσασα εἰδούση τὴν θάλασσαν γεφύρως, καθ' ὅσον εἰς τὰ διαστάσεις τὸ πλεῖστον 1st $20 \times 0.60 \times 0.60$. Τὰ βάθρα ταῦτα ἀπειχον. ἀλλήλων, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ $\kappa.$ Σακελλαροπούλου, κατὰ 3rd 50 , ὡς ἔγγιστα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν βάθρων χώρῳ, ἔξηγοντο θολίται λαξευμένοι κανονικώτατα, ὃν δύμως τὰς διαστάσεις δὲν ἥδυνήθην νῦν μάθω, μηδ γενομένης καταμετρήσεως αὐτῶν, ποὶν ἦν μεταφεροῦσι καὶ οικισθῶσιν εἰδούσα τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, μὲ τὰς ἄλλας ἔξαγομένας περιττὰς ὕλας. Οἱ θολίται διῆκον ἐφ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς γεφύρας. Συγχρόνως ἔξηγοντο κοινοὶ λίθοι οἵτινες βεβαίως, κατὰ τὴν κατασκευὴν, θὰ ἔρριψθησαν ἐπὶ τοῦ πυθμένος πρὸς θεμελίωσιν μέχρι τῆς ἐπιφανείας, ὡς ἔγγιστα, τοῦ ὑδατος, ὅπως ἐπ' αὐτῶν ὑψωθῶσι τὰ βάθρα.

Αν ἦδη παραδεχθῶμεν διτὸν κατάστρωμα τῆς γεφύρας εὑρίσκετο εἰς προέκτασιν καθ' ὅρια ζοντίαν γραμμὴν τῶν πλακῶν τοῦ Goodisson, τῶν ἀντιπροσωπευουσῶν τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπερ ἄλλως ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῆς ὑπόρξεως τῶν στηθαίων, καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ πλάτος τῆς λίμνης, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, οἱ θόλοι ὥφειλον νὰ εὑρίσκωνται σήμερον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πηλοῦ. Καὶ τῷ ὅντι ἀνίχνευσις γενομένη εἰς πλεῖστα μέρη τῆς γεφύρας διὰ τρυπάνου, ἀπήντα κτίριον εἰς βάθος 0^ο 50—1^ο 00, ἐνιαχοῦ δὲ ἐφαίνετο τὰ κτίριον κατεστραμμένον, διότι τὸ τρύπανον δὲ συνήντα εἴμιτο πηλόν. Ἐπὶ τῶν δεδομένων τούτων

Σχέδ. II. — Πορθμός Λευκάδος.

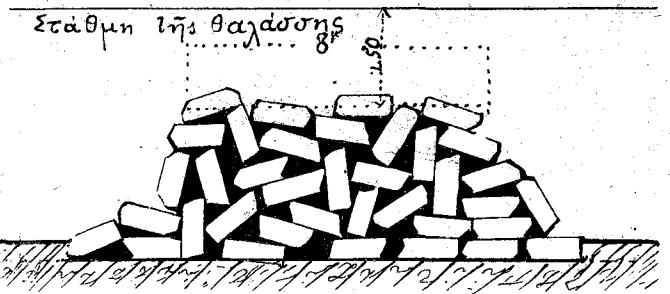

των, τὸ ὕψος μεταξὺ τοῦ κατωτέρου σημείου τῆς γεφύρας, τὸ ὁποῖον ἡ βυθοκόδος εἴρεται βάθος 3^μ50, καὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἥτις εἶναι καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κατστρώματος τῆς γεφύρας, ὑποδιαιρεῖται λίαν πιθανῶς οὕτω:

στρῶμα κοινῶν λίθων, ὡς ἔγγιστα	0 ^μ 50
δύκοβλιθοι βάθρων	0 ^μ 60
ἄνοιγμα θόλων	1 ^μ 50
πάχος θόλου καὶ καταστρώματος, ὡς ἔγ- γιστα	0 ^μ 90
	3 ^μ 50

Οφείλομεν δὲ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ στρῶμα τῶν κοινῶν λίθων, ή ἔφθανε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδατος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς, ή ὑπελείπετο, κατ’ ἐλάχιστον, ἦτοι κατὰ 0^μ 10, ή 0^μ 20, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον εἰς τοιούτου εἴδους κτίρια. Ὁδεν ἁνύψωσις τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας, θὰ ἀνέρχεται εἰς 2^μ 80 — 3^μ ὡς ἔγγιστα.

Σχέδ. III.—Μάλος Λευκάδος
Τομή.—Κλίμαξ $\frac{1}{200}$

Άν ή διάμετρος τοῦ θόλου είναι κατά τι μεγαλειτέρα, δέον νὰ περιορίσῃ τις άναλόγως τὸ στρῶμα τῶν κοινῶν λίθων, ίσως καὶ τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ θόλου μέχρι τοῦ καταστρώματος καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μικρόν τι θὰ ηὕξανεν ή ἀνύψωσις τῆς θαλάσσης.

Ποία δὲ είναι ή ἐποχὴ ιῆς κατασκευῆς; Ή γέφυρα μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, ὅστις ἐγεννήθη, ὡς γνωστόν, τὸ 50ον ἔτος π. Χρ., φαίνεται δὲ κατασκευῆς ρωμαϊκῆς. Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον τὰ μέρη ταῦτα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου π. Χρ. αἰῶνος. Η γέφυρα λοιπὸν θὰ κατασκευάσθη περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ή τὰς ἀρχὰς τοῦ πρῶτου αἰῶνος π. Χρ., ήτοι 2000 ἔτη πρὸ ήμῶν. Η θάλασσα ὅθεν ἀνυψώθη 3^μ ὡς ἔγινεται ἀπὸ 2000 ἔτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο συμφωνεῖ μὲν ἐκεῖνο τὸ ὄποιον εὑρίσκεται ἐν Ρηνείᾳ διὰ τῆς μελέτης τοῦ κρηπιδώματος.

Άλλὰ καὶ ἄλλα ἀρχαῖα ἔργα εὑρίσκονται ἐν τῷ πορθμῷ Λευκάδος ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Εν ὑπομνήματι πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, περιέγραψα δύο μάλους εὑρίσκομένους πρὸς μεσημβρίαν τῆς παλαιᾶς πόλεως Λευκάδος, προωρισμένους βεβαίως νὰ σχηματίσωσι λιμένα ἀσφαλῆ πρὸ τῆς πόλεως ταύτης, ίσως δὲ νὰ προφυλάξωσι καὶ τὴν διώρυγα, ἥν εἶχον κατασκευάσει διὰ μέσου τῆς λίμνης οἱ ιδρυσαντες τὴν πόλιν ταύτην Κορίνθιοι. (Σχεδ. II καὶ III). Οἱ μᾶλοι είναι κατεσκευασμένοι ἐξ ὅγκολιθων ἀκατεργάστων 1 $\frac{1}{2}$, μέχρι 2 τόννων, καὶ, ἐὰν καὶ ή ἐπιφάνεια ὡς ἐκ τούτου δὲν είναι λίαν κανονική, μ' ὅλον τοῦτο εὑρίσκεται πάντοτε εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης κυμανομένην μεταξὺ 2^μ 40 καὶ 2^μ 60, ήτοι 2^μ 50 κατὰ μέσον δρον. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀνύψωσιν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν μάλων τοῦλάχιστον 3 μ 50, πάντοτε ἐπὶ τῇ ὑποδέστερῃ ὅτι οἱ μᾶλοι ἔξειχον τῆς θαλάσσης τοῦλάχιστον κατὰ 1 μ. κατὰ τὴν

ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς. Άλλ' ὡς εἴπομεν, καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας οἱ μᾶλοι κατεσκευασμένοι ὑπὸ τῶν Κορινθίων κατὰ τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς Λευκάδα, ήτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 7ον αἰῶνος π. Χρ. Ἐκτοτε παρῆλθον 2,500 ἔτη. Αραὶ ή θάλασσα ἀνυψώθη 3 μ 50, ὡς ἔγινεται, ἀπὸ 2,500 ἔτῶν, ἐνῷ εἶχε ὑψωθῆν περὶ τὰ 3 μ. ἀπὸ 2,000.

Άλλ' οἱ μᾶλοι οὗτοι θέλουσι μᾶς ἐπιτρέψειν νὰ ἔχηγήσωμεν καὶ φαινόμενόν τι ἀξιον λόγου, παράτηρθὲν κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῆς διώρυγος. Η βυθοκόρος ὀνέσκαπτε πηλὸν μαλακὸν μέχρι βάθους 2 μ 80 ἔως 3 μ 30, ἀπὸ δὲ τοῦ βάθους τούτου πηλὸν τὰ μάλιστα σκληρόν. Η ὑπαρξία τῶν μάλων δίδει τὴν ἔχηγήσιν τῆς ἀνωμαλίας ταύτης· διότι ἐν δσῳ ή θάλασσα δὲν ἐκάλυπτε τὸν μάλους, τὸ κῦμα δὲν ἐκκινεῖτο μέχρι τῆς λίμνης, καὶ ή ἵλυς ή παρασυρομένη ὑπὸ τῶν βροχῶν, ἐναπότιθεμένη ήρέμα, ἐλάμβανε σύστασιν στερεωτέραν, ήτις διὰ τῆς πολυκαιρίας ἐγίνετο καὶ σκληρότερα. Εὐθὺς ὡς τούναντίον ή θάλασσα ὑψωθεῖν ὑπερέβη τὸν μάλους, τὸ κῦμα, ὀθωμόνενον ὑπὸ τῶν μεσημβριῶν ἀνέμων, εἰσήρχετο εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀνεκίνει τὴν ἵλυν μέχρι βάθους τινός, ὥστε αὐτῇ συνεχῶς ταραττομένη ἔμεινε μαλακή. Ο πηλὸς δέν δ στερεός διερίζει νὰ εὑρίσκεται κατὰ τὸ βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῶν μάλων, ὡς καὶ ἐνέρθη, ὡς ἔξαγεται ἐκ τῶν ἀνωμαλίας ταύτης συνεισεργεῖται πρὸς τὴν θαλάσσην.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ή πρόσχωσις ἐφ' ής είναι ἴδρυμέναι αἱ ἀλυκαὶ Ἀλεξάνδρου, δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίτητα, ἀλλ' αὐτῇ ἐσχηματίσθη εὐθὺς ὡς ή θάλασσα ἡδυνήθη νὰ εἰσιδύῃ μεταξὺ τῆς παλαιᾶς Λευκάδος καὶ τοῦ δυτικωτέρου μάλου, παρασύρουσα χάλικας καὶ ἄμμον, ἥν ἐναπέθετε ἐπὶ τὸν μεσημβρινὸν δρίσιον τοῦ πηλοῦ. Αἱ ἵλαι αὐταὶ ἀναμμγνύνομεναι μετὰ τῆς ἀνακινομένης ἵλυος, δὲν ἐβρίσουνται νὰ σχηματίσωσι τὰς προσχώσεις, αἵτινες ἄλλως δὲν ἔξικονται τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ' ἀπέχουν αὐτῆς περὶ τὰ 200 μέτρα.

"Αν ἔξαιρούμενη τὴν σκληρότητα, οὐδὲν ἔτερον διαιρίνει τὸν ἀνώτερον πηλὸν, τὸν κατωτέρου περιέχοντας μάφοτεροι τὰ αὐτὰ θαλάσσαια κογχύλια οὐδὲν σημείον ὑποδεικνύει διὰ οὐδέτερος ἐξ αὐτῶν ἀνέδυσε ποτὲ ἐκ τῆς θαλάσσης, σχηματίζων ἴσθμον οὐδὲν ἔχοντας φυτικῶν ή ζωικῶν

προϊόντων τῆς ξηρᾶς, οὐδεμία ἀλλοίωσις τῆς χροιᾶς σχετικὴ μὲ τὴν ἐπίρροιαν τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀναφαίνονται, καὶ τοῦτο καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν 3-4 χιλιομέτρων τῶν ἐκσκαφέντων ὑπὸ τῆς βυθοκόρου. Δικαιοῦται τις ὅδεν νὰ συμπεράνῃ διὰ τοῦ ὅτι ἀν δ πυθμήν ὑψοῦτο ἐκ τῶν προσχώσεων, ή θάλασσα, ήτις ἔξ αλλοι οὐδὲν ὑψοῦτο καὶ αὐτή, διετήρει τὴν τελματώδη κατάστασιν, οὐαὶ εἰναι σήμερον. Συμβαίνει ἐνταῦθα διὰ τοῦ συμβαίνει δι' ἀπάσας τὰς παλαιὰς λιμνοθαλάσσας, αἵτινες θὰ ἔξελειπον. διὰ τῶν ἀδιακόπως προστιθεμένων προσχώσεων, ἀν δὲν ὑψοῦτο ή θάλασσα "Εστω καὶ τοῦτο ἀπόδειξις τῆς ἀνυψώσεως ταύτης.

Καὶ ἦδη ἔξετάσωμεν πότε ἥρξατο ή κατάστασις αὕτη. Πηλὸς εὑρίσκεται συνεχῆς μέχρι βάθους 4 μ 60, ἀλλὰ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ παρουσιάζονται ἀλληλοδιαδόχως στρώματα πηλοῦ καὶ τιτανολίθου πηγαίου (Sinterkalk), προερχομένου ἐκ τῶν ωργιῶν τῶν προελθουσῶν ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῆς Λευκάδος ἀπὸ τῆς Ἀκαδημαίας, ἐκλινεῖται πηγαίου. "Οθεν ή κατάστασις ή τελματώδης ἔξηκολούθει καὶ διὰ τὸν ή θάλασσα κατεῖχε στάθμας κατωτέρας. Άλλα καὶ ἄλλα φαινόμενα τετονικὰ ἐπίσης σπουδαῖα εἰς τὰ βορειότερα μέρη τῆς Εύρωπης. Απὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης, συντελεσθεῖσῶν ἀπασῶν τῶν μέρος τῆς χερσονήσου ταύτης, συνέβησαν δὲ καὶ ἄλλα φαινόμενα τετονικὰ ἐπίσης σπουδαῖα εἰς τὰ βορειότερα μέρη τῆς Εύρωπης. Απὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης, συντελεσθεῖσῶν ἀπασῶν τῶν μέρος τῆς χερσονήσου ταύτης, συνέβησαν δὲ καὶ ἄλλα φαινόμενα τετονικῶν ὅλων τῶν συνισταμένων ἰδίων, ἐκ ταύτης καταποντισμῶν ὀλοκλήρων ἐπιφανειῶν, ἥρξατο νέα περίοδος ἔξαρσεως τοῦ φλοιοῦ καὶ ἰδίως φαίνεται, τοῦ πυθμένος τῶν θαλασσῶν, ὡς τοῦτο συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς διαφόρους γεωλογικὰς περιόδους καὶ κατάκλυσις ὡς ἐκ τούτου τῶν παραλίων, βραδεῖα μὲν καὶ λανθάνουσα, συνεχῆς δύμως καὶ ἀπωθοῦσα δλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὰ ἐνδότερα.

Πιστεύσατε, Κυρίαι καὶ Κύροι, διὰ ταῦτα ἀφηγούμενος, δὲν ἔξερχομαι τῶν δρίων τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς διδασκομένης μετὰ τόσης λαμπρότητος ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης, ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς Ακαδημίας ταύτης Τῷ δητι ή περὶ οὐδὲν ὁ λόγος ἐποχῆς, εἶναι τὸ ἀπότατον δρίον τῶν ιστορικῶν παραδόσεων, εἶναι δὲ οὐδὲν ἔγγιστα ή ἐποχὴ τῶν μύθων τοῦ Ογύγου καὶ Ινάχου, οὓς χρονολογία δλίγον ἀσφαλῆς ἀνάγει εἰς τὸν 19ον αἰώνα π. Χ. Η κατάκλυσις ιδίως ταύτης τοῦ Αργούς, ἐπὶ Ινάχου, διερίζεται εἰς κῦμα θαλάσσαιον, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἀποδεικνυομένου οὗτο, διὰ τοῦ σεισθείσης τῆς γῆς ἔξαισίως, ἐπῆλθεν ή θάλασσα μεδ' δριμῆς, ιδίως εἰς τὰ κολπώδη μέρη, ὡς εἶναι τὰ τοῦ Αργολικοῦ πεδίου, καὶ τὰ τῆς κοιλάδος Αθηνῶν. Η κατάκλυσις δ αὕτη θὰ ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὸν τελευταῖον ἔξαλιον κατα-

κλυσμὸν τοῦ Πλάτωνος ἐκ τῶν τριῶν τῶν προηγηθέντων τοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, ὃς ἔξεθεσα ἐν ἀλλῳ συγγράμματι. Ἰδοὺ δὲ τί λέγουσι περὶ τῶν μύθων τούτων οἱ σοφοὶ τῆς ἐπιστήμονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατηγοῦ Maisons.

En voyant les annales historiques d'Athènes, de Mégare et d'Argos, s'arrêter à peu près à une même époque et signaler en même temps un déluge passager, en voyant à Argos, un temple à Neptune inondateur, construit sur la place où les flots s'étaient arrêtés à une époque qu'on regardait également comme en dehors des véritables temps historiques (sous Inachus), nous nous croyons fondés à penser que, antérieurement à la colonisation égyptienne, les côtes de la Grèce éprouvèrent une grande inondation, et que le déluge d'Ogygès n'est pas un fait fabuleux, mais la tradition d'un phénomène volcanique sous-marin.

Αν ἀντὶ φένομενον εὐθανατικοῦ θέσωμεν ἐν ταῖς γραμμαῖς ταύταις, φένομενον τεκτονικοῦ, ἔχομεν τὴν ἀληθῆ εἰκόνα τῶν διαταράξεων, αἴτινες ἔσεισαν τὴν γῆν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην, μόλις δὲ λίγας χιλιετηρίδας ἀπέχουσαν ἡμῖν, καὶ αἴτινες ἔξηλειψαν ἐν Ἑλλάδι πᾶσαν παράδοσιν παλαιοτέραν. Διὸ καὶ ὅρθως οἱ Ἱερεῖς τῆς Σαΐδος, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἔλεγον τῷ Σόλωνι :

«Ω Σόλων, Σόλων, Ἐλληνες ἀεὶ παῖδες·
»ἐστε, γέρων δὲ Ἐλλην οὐκ ἔστιν. . . . . οὐ-
»δεμιάν γὰρ ἐν αὐταῖς (ταῖς ψυχαῖς) ἔχετε δι'
»ἀρχαίαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν οὐδὲ μάθημα
»χρόνῳ πολιὸν οὐδέν τὸ δὲ τούτων αἴτιον
»τόδε πολλὰ καὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γεγό-
»νασιν ἀνθρώπων καὶ ἔσονται, πυρὶ μὲν καὶ
»ῦδατι μέγισται, μυρίοις δὲ ἄλλοις ἔτεραι βρα-

»χύτεραι. . . . ὁσπερ νόσημα ἥκει φερόμενον. . .
»οεῦμα οὐράνιον, καὶ τοὺς ἀγραμμάτους τε καὶ
»ἀμούσους ἔλιπεν ὑμῶν, ὡστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς
»οἶον νέοι γίγνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν
»τῆς οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς πα-
»λαιοῖς χρόνοις».

Απὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τῶν μεγάλων διαταράξεων, ἡ θάλασσα, ὡς εἴπομεν, ὑψοῦται, καταλαμβάνουσα μέρος τῆς γῆς. Οὐδαμοῦ δὲ τοῦτο παρουσιάζεται τόσον εὐχρινές, ὅσον παρὰ τῇ Ἐλαφονήσῳ, τῇ παλαιᾷ Ὄνονγνάθῳ. Ἡ Ἐλαφονήσος, νῆσος σήμερον, ἦτο χεισόνησος ἐπὶ Θουκυδίδου καὶ Στράβωνος. Εκ τοῦ ίσθμου δὲ δὲν σώζονται εἰμὴ δύο τεμάχια, σχιματίζοντα σήμερον δύο νησίδια, μεταξὺ τῆς Ἐλαφονήσου καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου. Πλησίον τοῦ μεγαλειτέρου νησιδίου παρετήρησα ἐν τῇ θαλάσσῃ, κτίρια εἰς βάθος 1 μ 80 — 2 μ — 2 μ 40 — καὶ 3 μ 75, βάθη ἀναφερόμενα εἰς ἐποχὰς τοσούτῳ μᾶλλον μεμακρυσμένας, ὅσῳ εἶναι καὶ μεγαλείτερα, καὶ καθ' ἓς ἡ θάλασσα δὲν εἶχεν εἰσέτι καταλάβει τὰ μέρη ταῦτα. Οἱ κάτοικοι, ἀπωθούμενοι οὕτω πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη, παρίστανται καὶ σήμερον εἰς τὴν βαθμιαίαν κατάληψιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, τοῦ προεξέχοντος πρὸς αὐτὴν βράχου, τοῦ φέροντός τὴν ἔκκλησίαν αὐτῶν, δὲ λίγα δεκατημόρια ἀνωθεν τῆς θαλάσσης· διότι εἰδομεν διτὶ ἡ ἀνύψωσις αὐτῆς ἔξακολουθεῖ ἀδιαλείπτως καὶ δοσόν, μετὰ τὴν κατάκλυσιν τῶν Ἑλληνικῶν κτιρίων, ἔχομεν τὴν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς· μετὰ ταῦτα, τῶν ἔκκλησιῶν, καὶ τέλος τῶν Ἐνετικῶν κτιρίων, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸ φρούριον Ρίου, ὃς περιέγραψα ἐν ἀλλῳ συγγράμματι, καὶ εἰς τὰ νεωρεῖα τῆς Κορήτης, ὅπου οὐ ἐμπρόσθιοι τοῖχοι, κατεσκευασμένοι μὲ λίθους κοινούς, εὑρίσκονται ἐν μέρει ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἐνῷ βεβαίως ἐκτίσθησαν ἀνωθεν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

ΦΩΚΙΩΝ ΝΕΓΡΗΣ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΕΡΓΟΝ ΜΑΣ ΛΙΜΠΕΡΜΑΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ «ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ»

ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΗ

Οὕτε ἄγγελοι σ' ἐψάλαν οὔτε Ἀρχάγγελοι,
οὔτε ἔμπνευσις ἀκράτητη τοῦ Δάντη.
Στὸ μέτωπο τὸ γέλιο σου ἐμαγγήτισε
τὴν ρόδινη μορφή σου βλέπει ἀσύγκριτα
οἱ ἥλιοι τῶν μαλλιῶν σου νὰ στολίζῃ.

Βασίλισσα τῆς νύχτας ἀν ἐπλάσθηκες,
μὴ σβύσῃς μὲ τὰ μάτια σου τὰ ἀστέρια
κι' ἀν ἔφερες τὴν ἀνοιξῆ, τὰ κοίνα της
μὴ θάψῃς μὲ τὰ ὀλόγυμνα τὰ χέρια.

Αν ἴσως τὰ ἀνιστόριστα τὰ μέλη σου
τὰ κούνια νερὰ τῆς λίμνης αὐλακώνουν,
λυπήσουν-ώ! ναὶ-τὸν κύνικο της σὰν πνίγεται
στὰ βάθη, ὅπου Κυράδες ξεφαντώνουν.

Τὸ μύρο, ποῦ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸν κόρφο σου,
της ἀνοιξῆς δὲν φθάνουν νὰ σκεπάσουν.
Βουβαίνεις τὰ ποντιά, κι' ὅλα τὰ ὄργανα
στὸ ἀμύμητο τραγοῦδι σου θὰ σπάσουν.

Δὲν ξέρω ἀν ἥρθες κάτω ἀπὸ τὰ ἔγκατα
η ἀν εἰσαὶ τῆς συντέλειας η θέα.
Σ' ἐσένα ἐγὼ θὰ ψέλνω μόνο πάντοτε
τοῦ κόσμου τὴν ἀσύλληπτην Ιδέα.

ΝΟΡΒΗΓΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Η ΝΕΡΑΪΔΑ

Ενα φθινοπωρινό βράδυ είδα τη Νεράϊδα που χαμογελά στα βάθη των φιόρδ.

« Η φωνή της κύλησε μέσα στη σύχλια σιωπή : « Δόξ μου τραντάφυλλα, τραντάφυλλα γιὰ τὰ μαλλιά μου.

« Τὰ μαλλιά μου μοιάζουν μὲ τὰ καθρεφτίσματα τοῦ φεγγαριοῦ ἀπάνω στὰ κύματα.

« Δόξ μου τραντάφυλλα γιὰ τὰ μαλλιά μου ».

Μάζεψα τάγριοτραντάφυλλα που ἀσπόδολογοῦν στὸν κάμπο, καὶ τὰ σκόρπισα μέσα στὰ κύματα.

« Καὶ σύ, τί θὰ μοῦ δώσῃς γιὰ τὰ τραντάφυλλά μου ;

— Δὲν θὰ σου δώσω τίποτε ».

“Ενα φθινοπωρινό βράδυ είδα τη Νεράϊδα που χαμογελά στα βάθη των φιόρδ.

« Δόξ μου φροῦτα γιὰ τὸ πανηγῦρι τῶν Σειρήνων καὶ τῶν Πνιγμένων.

« Ἀργοσαλεύονταν μέσα στὰ νερά καὶ τὸ σάλεμά τους ἔχει τὸν ρυθμὸ τῆς παλίρροιας.

« Ή ψυχὴ τους μοιάζει μὲ τὸ κοχύλι ποὺ αἰώνια ἀντηχεῖ τὴ βοὴ τῆς θάλασσας.

« Δὲν θυμοῦνται πιὰ καμιαὶ ἄγαπη ».

Μάζεψα τὰ κούμαρα που κοκκινίζουν στὰ βουνά καὶ τὰ σκόρπισα μέσα στὰ κύματα.

« Δὲν θὰ μοῦ δώσῃς τίποτε γιὰ τὰ φροῦτα τοῦ βουνοῦ ;

— Μήν περιμένῃς τίποτε ἀπὸ μένα. Ἐγώ εἶμ' Ἐκείνη ποὺ δὲν χαρίζει τίποτε. Ἐσύ δύως

ρέξε μόν στὰ χέρια, ποὺ σου ἀπλόνω, τὸ χρυσὸ περιδέραιο ποὺ σου χάρισε μιὰ φορὰ ἡ Ἀγάπη σου.

« Γιατὶ μέσα στὴ θολούρα τοῦ νεροῦ βλέπω τοὺς Πνιγμένους, ποὺ μὲ καλοῦνται μὲ τὰ χέρια τους στὸ πανηγῦρι... »

“Εβγαλα τὸ χρυσὸ περιδέραιο καὶ τὸ πέταξα στὰ κύματα.

« Δόξ μου τὰ μάτια σου, γιὰ νὰ μὴ μαγέψῃ πιὰ τὴ ματιά σου ἄλλη ώμορφιὰ στὴ ζωὴ σου . . .

« Γιατὶ μέσα στὴ θολούρα τοῦ νεροῦ βλέπω τοὺς Πνιγμένους ποὺ μὲ καλοῦνται μὲ τὰ χέρια στὸ πανηγῦρι ».

“Εβγαλα τὰ μάτια μου καὶ τὰ μάτια μου βούλιαξαν στὰ βάθη τῶν νερῶν.

« Δόξ μου τώρα τὴν ψυχὴ σου γιὰ νὰ γίνης καὶ σὺ δμοὶς μὲ τοὺς Πνιγμένους, τοὺς ἀγαπητηκούς μου, ποὺ δὲν θυμοῦνται πιὰ καμιαὶ ἀνθρώπινη ἄγαπη... »

Καὶ ἡ ψυχὴ μου βυθίσθηκε στὰ κύματα.

Τότε τῆς φώναξα μέσα στὴ θολούρα τοῦ νεροῦ.

« Δὲν θὰ μοῦ δώσῃς τίποτε, γιὰ τὴν ἀθανατὴ ψυχὴ μου ;

— « Τίποτε δὲν θὰ σου δώσω ».

[Μετάφρασις] ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΗΣ ΕΚΔΡΟΜΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ *

Α πὸ τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κατὰ τὴν τὴν δεκάτην ἔκτην Αὐγούστου εἰς Καλάβρυτα, διανύσας πεζὸς δίωρον γραφικωτάτην ὅδον, φέρονταν ἐν μέσῳ ἀπορρόγων βράχων ἐμπνεόντων αἰσθήματα φόβου καὶ σεβασμοῦ. Ή πόλις εἴτε κώμη — δπως θέλετε — τῶν Καλαβρύτων καὶ λόγῳ φυσικῶν καλλονῶν οὐδέν, καθὼς φαντάζομαι, ἀπολύτως τὸ ἔξαιρετικὸν παρέχει. Εἶναι πόλις σχεδὸν ἐγκαταλειπμένη, ἀλγεινὴν ἐμποιοῦσα ἐντύπωσιν, πλήρης ἐρεπίων, μὲ χαμηλὰς ἑτοιμορρόπους καὶ ἀκατοικήτους οἰκίας, μὲ λιθότρωτα ἔξηρθρωμένα καὶ ἐρήμους στενωπούς. Πόλις ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἢ ἄλλης κινήσεως: νεκρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον, περιμένουσα ἵσως καὶ πάλιν ἡμέρας δόξης καὶ νέας κατορθώματα διὰ νὰ γεννηθῇ καὶ αὐθὺς, διὰ νὰ ἀναζήσῃ.

Μόνον διὰ τὸ ιστορικὸν αὐτῶν παρελθὸν δύνανται νὰ ἐλκύσωσι τινὰ τὰ Καλάβρυτα· καὶ δῆτας ἐλκύουσιν εὐαρίθμους τινὰς ἐξ ἐκείνων, οἱ δποῖοι θεωροῦσι διὰς καθῆκον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ιστορικῶν τόπων καὶ ἐκ τῆς θέας αὐτῶν κατανύσσονται, ἐμπνέονται καὶ ζωγονοῦνται.

Βορειανατολικῶς τοῦ σημερινοῦ συνοικισμοῦ διψύνται τὸ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας προασπίζον τὴν πόλιν φρούριον. Ὁ μισθὸς Ὅτον ντὲ Ντουρνᾶ (de Tournay), ὁ δποῖος κατὰ τὰ Χρονικὰ τοῦ Μωρέως¹ ἔλαβε τὴν βαρωνίαν

τῶν Καλαβρύτων μετὰ δώδεκα φεούδων παρὰ τοῦ Βιλλαρδούνον, καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ὡχύρωσαν τὸν ψηλὸν καὶ ἐκτεταμένον ἐφ' οὗ τὸ φρούριον βράχον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος. Οἱ δὲ ἐκ τοῦ οἴκου Τρέμουλα (de la Tremouille), εἰς τὸν δποῖον δεσπόζοντα πρότερον ἐν Χαλανδρίσῃ² περιῆλθε, βραδύτερον πιθανῶς, ἡ βαρωνία τῶν Καλαβρύτων, ἐπεχείρησαν ἄλλα ὀχυρωματικὰ ἔργα ἐπὶ ἑταῖροι δεσπόζοντος τοῦ φρούριον βουνοῦ, τοῦ εἰσέτι ἐκ τῶν δυναστῶν αὐτῶν Τρέμουλα καλούμενον.³

Ἐπεσκέφθη τὰ ἀμορφα πλέον ὀχυρωματικὰ ἔργα τοῦ Τρέμουλα. Ἐπὶ δὲ τοῦ φρούριον ἀνῆλθον καὶ ἐπανάληψιν διὰ νὰ ἴδω καὶ μελετήσω τὰ ἐκεῖ τυχὸν λείφανα. Πρὸ δὲ λίγων ἀκόμη ἑτῶν ἐσφέζετο καλῶς τὸ καστρογύρισμά του, πύλαι, πύργοι καὶ ἐπάλεις αὐτοῦ. Τώρα ἀπόλιτον παντελῶς καὶ κατεσκαμένον χρησιμοποιεῖται ὡς καλλιεργήσιμος τόπος. Κ' ἐκεῖ δποῦ θούρια καὶ πολεμικαὶ ίαχαι σιδηροφράκτων ἱπποτῶν μεγαλόφωνοι ἀντήχησαν, ἥδη ἀκούει κανεὶς τοὺς νυκτοκόρακας νὰ κρώζουν καὶ τὰ σελαγίσματα εὐτελῶν γεωργῶν.

φέως edited by John Schmitt. London 1904 σ. 130, στιχ. 1939-40.

² Αὐτόθι σ. 132, στιχ. 1949-50.

³ Ταῦτα κατὰ τὸν J. A. Buchon (La Grèce continentale et la Morée, Paris 1843, σ. 539), τοῦ δποῖον δμως εἶναι γνωστή ἡ μέχρι μονομανίας προσπάθεια τοῦ ν' ἀνευρίσκη πανταχοῦ λείφανα καὶ ὑπομνηματα τῆς Φραγκικῆς κατακτήσεως.

ΑΣΤΥΛΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΑΜΕΤΕΡΔΑΜ

ΕΡΓΟΝ ΜΑΣ ΛΙΜΠΕΡΜΑΝ

Τὸ κάστρον τῶν Καλαβρύτων συνδέεται μὲ δημώδεις τινὰς θρύλους καὶ παραδόσεις. Συνέλεξα αὐτὰς ἐπιμελῶς καὶ λίαν προσεχῶς θὰ μὲ ἀπασχολήσῃ ἡ ἔξτασις καὶ δημοσίευσις τούτων, ἵσως εἰς τὰς φιλικὰς σελίδας τῶν «Παναθηναίων».

Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως μοῦ ἔδειξαν μερικοὶ γέροντες τὰς οἰκίας ἐπιτήμων τινῶν Ὀδωμανῶν, τὸ διοικητηρίον, τὰ παλαιὰ τουρκικὰ λουτρὰ καὶ τὰ τεμένη. Ὡσαντὸς τὰ ἐρείπια τῶν δύο πύργων, εἰς οὓς κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀγῶνος ἐκλείσθη ὁ ἐκ Τοιπόλεως βοεβόδας· Ἀρναούτογλους πολιορκηθεῖς καὶ ἔξαναγκασθεῖς εἰς παράδοσιν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἁγίας Λαύρας κατελθόντων Ἑλλήνων ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκεῖ ἀνύψωσιν τοῦ λαβάρου καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Γερμανοῦ. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ τῆς ἐκπολιορκήσεως τῶν περὶ ὅν ὁ λόγος δύο πύργων ὑπῆρχεν ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων. Μοῦ ἐπέδειξαν τέλος τὰ ἐρείπια τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐλληνικῆς σχολῆς, μιᾶς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ἐνδοξοτέρων τῆς Πελοποννήσου. Εξ ἀνεκδότων ὅπ' ἐμοῦ περισυλλεχθειῶν πηγῶν διεξοδικῶτα γνωρίζων τὴν δρᾶσιν τῆς σχολῆς αὐτῆς κατὰ τοὺς στυγνοὺς χρόνους τῆς δουλείας, κατελήφθην ὑπὸ ἀφάτου συγκινήσεως ἀναλογισθεῖς πόσοι διδάσκαλοι τοῦ γένους διέχυσαν ἐκεῖθεν τῶν γραμμάτων τὸ φῶς παρασκευάσαντες τὰ πνεύματα διὰ τὸ κίνημα τοῦ 21, καὶ πόσοι ἐκ τῆς μεγαλουργοῦ γενεᾶς διεπαιδαγωγῆθησαν ἐκεῖ. Ἐφρόντισα νὰ λάβω φωτογραφίας τόσον τῶν ἀμόρφων τῆς σχολῆς ἐρειπίων, δσον καὶ τῶν πρόμνημονευθέντων δύο πύργων, τὰ δποῖα ἐρείπια ἵσως μετ' ὀλίγον τελείως ἔξαφανισθῶσι.

Πρόδης τούτοις ἔλαβον νέαν ἐπιτυχῆ φωτογραφίαν ἀναγλύφου δικεφάλου ἀετοῦ, λαξευθέντος ἐπὶ πωρίνου λίθου τῷ 1800 καὶ κοσμοῦντος μέχρι πρὸ τριῶν ἐτῶν τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως. Εἰς τὸ ἀνάγλυφον αὐτὸ ἐφιλοτέχνησεν ὁ γλύπτης τὸ ἔθνικὸν τῶν βιζαντινῶν πατέρων μας σύμβολον οὐχὶ κατὰ τὸν συνήθη τύπον, ἀλλά, ὑπονοῶν βεβαίως τὰς συμφορὰς καὶ τὴν κατάπτωσιν τοῦ γένους ἡμῶν, παρέστησε τὸν ἀετὸν κρατοῦντα μὲν λόγχην καὶ ἔιφος καὶ στέμματα εἰρωνὰ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν, μετ' ἀνοίας νευνοσῶν πρὸς τὸ ἔδαφος. Ἀλλ' ἐκεῖ, δποὶ ἐτίθετο ἀλλοτε τὸ ἀκτινοβόλον στέμμα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἔνότητος μεταξὺ τῶν δύο κεφαλῶν, ὑψωσεν ἐπὶ τῶν τραχήλων τὸ στέμμα τοῦ μαρτυρίου, τὸν σταυρόν, ἐπὶ τῶν δποίων ἔμεινε τέσσαρας σχεδὸν αἰώνας καρφωμένον τὸ

γένος τὸ ἡμέτερον, — διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τοὺς λόγους ἐνὸς ἐνθουσιώδους καὶ ἀγαπητοῦ καθηγητοῦ μου¹.

Καὶ ἥδη εὑρισκόμην πλησιέστατα τῆς νέας, ὡς ὀνομάσθη, Ἱερουσαλήμ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Δὲν μ' ἔχωριζε πλέον παρὰ μόλις πεντήκοντα λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπόστασις ἀπὸ τῆς περιονύμου μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Μόνηρης, μὲ τὸν λογισμὸν ἀνατρέχοντα εἰς τὸ παρελθόν, ἥκολούθησα μίαν αὐγὴν ἐαρινὴν τοῦ Αὐγούστου τὸ πετρῶδες καὶ ἀνηφορικὸν μονοπάτι τὸ φέρον ἀπὸ Καλαβρύτων εἰς τὸ περίφημον μοναστῆρι, ὅπου ἡ ἐθνίκη συνεδησις παραδέχεται τελεσθεῖσαν τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐθνεγερτηρίου σημαίας κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 21. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἔναρξις τοῦ Ἀγῶνος προηγήθη κατά τινας ἡμέρας, καὶ ὅτι διημφισθήθη τὸ γεγονός τῆς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀνυψώσεως τοῦ ἔθνικοῦ λαβάρου ἐν Λαύρᾳ, βασίμως, τούλαχιστον ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν, δηλονότι τὴν 25 Μαρτίου², ἐν τούτοις ἀδύνατον νὰ περιγράψω τὰ βίαια καὶ διάφορα αἰσθήματα ὑφ' ὧν κατελήφθην, καὶ ἡν στιγμὴν εὑρέθην μόνος εἰς τὸ ἀφεγγὲς ναῦδριον, ὅπου ἡ παράδοσις — παράδοσις τόσον ζωηρὰ καὶ ὑπὸ ἔγγραφων ἔτι μνημείων βεβαιουμένη — ἀναφέρει τὸ μέγα δρᾶμα. Μοῦ ἐλάλουν, ἐνόμιζον, αἱ σκιαὶ καὶ ἐπὶ τῆς ὁραίας πύλης ἐφανταζόμην γονυπετεῖ τὸν Γερμανὸν

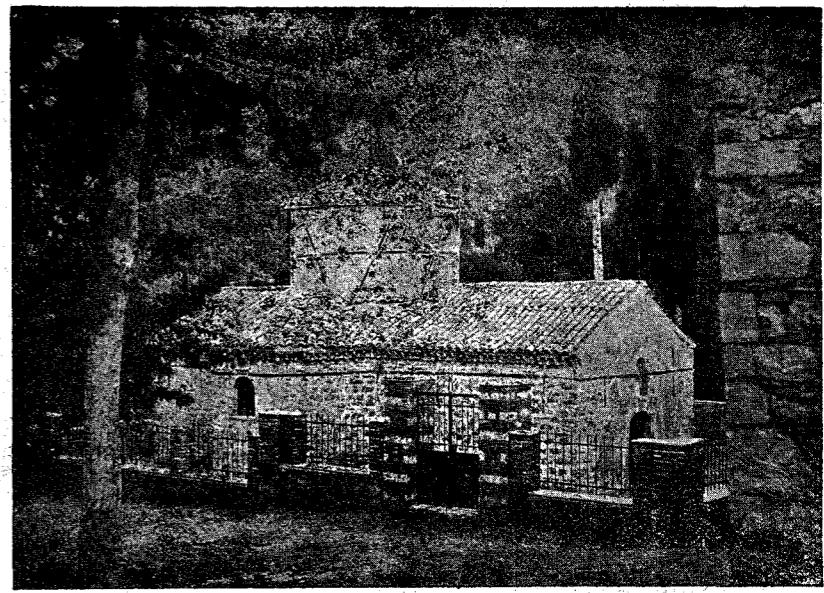
¹ Κ. Ζησίου: «Ἐθνικαὶ σελίδες. Ἐν τοῖς «Παναθηναίοις», Τόμ. Α'. (1900—1901) σελ. 450—451.

² Πρβλ. «Ἀθηνᾶ» σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Αθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας. Τόμ. Α' (1889) σελ. 629.

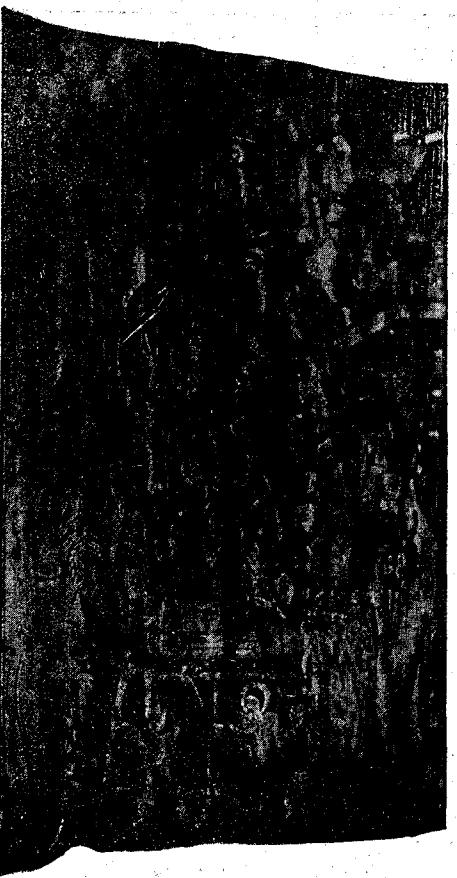
ἴκετικῶς δεόμενον ὑπὲρ εὐδόσεως τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος.

Ἡ Λαύρα κατέχει ἀληθεῖς θησαυρούς. Κειμήλια διὰ τὴν ἐκκλησίαν, κειμήλια διὰ τὴν ἴστορίαν καὶ τὴν τέχνην, ἐν οἷς διαλάμπει τὸ Ἐδνικὸν Λάβαρον, ἡ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κατὰ τὰ κοινῶς παραδεδεγμένα ἀνυψωθεῖσα σημαία. Εὐτυχῶς δόλα εὑρίσκονται ἐκεῖ ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐν περικόμφῳ καὶ πολυτελεῖ μουσείῳ, τὸ δποῖον κατήρτισεν ἡ ἐλευθεριότης τῆς Βασιλικῆς ἡμῶν Οἰκογενείας καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ μεγάλη αὐταπάργησις τοῦ καλοῦ φίλου κ. Χρήστου Α'. Ἡλιοπούλου¹, ἐπὶ πολλοῖς μῆνας συνεχῶς ἐργασθέντος ἐν Λαύρᾳ. Εἴθε καὶ εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ εἰς τὰς ἄλλας κατόχους ἐθνικῶν θησαυρῶν μονάς — καὶ εἶναι τόσαι καὶ τόσαι αἱ ὑπαγόμεναι εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτῆν — νὰ ἴδωμεν ταχέως παρόμοια πρὸς τὸ προκείμενον μουσεία, περιπλείοντα ἐπιμελῶς τὰ ἐν αὐταῖς ὑπάρχοντα τιμαλφῆ διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην ἀντικείμενα, τὰ δποῖα τώρα ὅχι μόνον δυσπρόσιτα εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην εἶναι, ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμέραν ἀκολουθοῦσι τὴν ὅδον τῆς λήθης καὶ τῆς ἀφανείας.

Τῶν χειρογράφων τῆς Ἁγίας Λαύρας, τὰ δποῖα πρὸ πάντων μ' ἐνδιέφερον, ὑπῆρχε μόνον τοιχειώδης, στοιχειωδεστάτη ἀναγραφή. «Οθεν τὸ πλεῖστον τῆς αὐτόθι διαμονῆς μου ἀφιέρωσα εἰς τὴν διεξοδικὴν κατὰ τὰς ἀπαίτησις τῆς ἐπιστήμης καταλογοποίησιν τῶν ὑπερτεσσαράκοντα αὐτῆς κωδίκων. Μέγα μέρος ἐξ αὐτῶν περιστρέφεται περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ δυστυχιῶν ἀλλων ἀλλων συμβεβηκότων, ἀπερὸ δοκίμασεν αὐτῇ ἡ ιερὰ μονὴ [τῆς Ἁγίας Λαύρας], ἐξ διον περὶ οἱ Ρᾶσσοι ἥλιον εἰς τὸ Νεόκαστρον μὲ τὸν στόλον των, ἐν οἷς καὶ φανέρωσις τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγῶνος τῶν εὐδεμέντων ἐν αὐτοῖς τοῖς καιροῖς πατέρων καὶ ἀδελφῶν μέχρι τῆς σήμερον 1768—1769].» Η προκειμένη περικοπὴ εἶναι ἐξόχου ἐνδιαφέροντος. Μανθάνει κανεὶς ἐξ αὐτῆς παρὰ μάρτυρος συγχρόνου, ἀξιοπίστου, αὐτόπτου τῶν ἔργων καὶ αὐτηριδού τῶν λόγων, περιέργα μάγνωστα μέχρι

Ο ιστορικὸς ναϊσκός τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Τὸ Εθνικὸν Δάσαρον τῆς Ἀγίας Λαύρας.

τοῦδε γεγονότα τῶν ἀπαισίων ἐκείνων χρόνων, καθ' οὓς ἄγρια στίφη Ἀλβανῶν διέδραμον τὴν δυστυχή Πελοπόννησον διασπείροντα πανταχοῦ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν. — Καὶ μὲ τὰ διάφορα ἔγγραφα τὰ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Λαύρας ἐναποκείμενα ἥσχολήθην. Ἐσταχυολόγησα ἐξ αὐτῶν καὶ ὅλα ἀντέγραψα δλόκηρα, ἵδιως τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν τριακονταετὴν κατοχὴν τοῦ Μωρέως ὑπὸ τῶν Βενετῶν, οὐκ ὀλίγον διαλευκαίνοντα τὴν τοπικὴν ἴστορίαν τῆς περιόδου ἐκείνης.

Μετὰ δεκαπενθήμερον διαμονὴν ἐν Ἀγίᾳ Λαύρᾳ, ἀφοῦ ἐπεχείρησα μικρὰς εἰς τὰ πέριξ ἐκδρομάς, διηνθύνθη εἰς τὸ Σοπωτόν, τὴν ἀνθηρὰν τῆς Ἀροανείας κώμην. Ἡ περίφημος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σκλαβιᾶς σχολὴ αὐτῆς¹ εἶχε καὶ ἵκανῶς πλουσίαν βιβλιοθήκην,

¹ Περὶ αὐτῆς ἔχομεν σχεδίασμα τοῦ κ. Γ. Α. Παπαδρέου. Περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Σωποτοῦ τῶν Καλαβρῶν. Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, Τόμ. Δ' σελ. 282—285.

τῆς δποίας σφίζονται ἀκόμη ἔομαια τινα ὡς ἐκ θαυμάτος διαφυγόντα τὰς ἀρπαγὰς χεῖρας ἀσυστόλων τινῶν καπτήσων. Ἡ ἵδεα μῆτρας εἰς τὰ λείψανα τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς σφίζονται καὶ χειρόγραφοι κώδικες, μ' ἐβίσασε νὰ ἐπιχειρήσω τὴν μέχρι Σοπωτοῦ ἐκδρομήν, ὅχι βεβαίως καὶ πολὺ ἀνετον, διὰ τὰ ἀτελῆ μέσα τῆς συγκοινωνίας. Ἐπὶ ἐπτὰ περίπου συνεχεῖς ὁρας ἐφερόμην ἐπὶ τῶν κατεσκληρότων νότων μόλις συγκρατουμένου ἀχαμιόντος, ἀναγκαῖομένος πολλάκις νὰ πεξεύω, ὅπως ἀνέλθω ἀπότομόν τινα ράχιν ἢ πάλιν καταβῆ τρομακτικὸν κατήφορον, τοῦ δποίου καὶ ἡ ἀνάμνησις ἔτι μοῦ φέρει ζάλην. Καὶ δλα αὐτὰ φαντασθῆτε, παρακαλῶ, μὲ διαρκῆ ραγδαίων βροχὴν καὶ μὲ πυκνὴν πολλάκις διμέλην. Δυστυχῶς παρὰ τὰς πληροφορίας μους ἡ βιβλιοθήκη περιείχε δλίγους, πολὺ δλίγους κώδικας. Συνέταξα βεβαίως καὶ αὐτῶν τὸν κατάλογον, ἀλλὰ κανεὶς ἀπολύτως, ὡς δύναμαι νὰ βεβαιώσω, δὲν ἔχει ἀξίαν τινὰ ἔξαιρετικὴν. Τὸ ἀξιολογώτερον ἐν Σοπωτῷ εὑρημά μου, τὸ ἀληθῶς πολύτιμον, εὔρον ἀναδιφῶν τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τῶν διαπρεπῶν φύλων μου κ. Λεοντοπούλων. Εἶναι τοῦτο ὑπόμνημα ἴστορικὸν γραμμένον ὑπὸ τοῦ ἀειμήντου διασκάλου τοῦ γένους Χαραλάμπους Λεοντοπούλη καὶ πραγματευόμενον περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας καὶ τῶν σχολείων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὰ πρῶτα μετ' αὐτὴν ἔτη. Τὸ χαρακτηρίζω πολύτιμον, διότι εἶναι πλῆρες αὐθεντικῶν πληροφοριῶν, διότι φωτίζει τὸν βίον ἀνδρῶν ἀφοσιωθέντων εἰς τὴν διασκάλιαν τοῦ γένους, διότι λύει ἵκανὰ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὰ πρὸ τῆς Ἐδυνικῆς Ἀποκαταστάσεως πράγματα τῆς παιδείας.

'Ολίγον ἀπωτέρω τοῦ Σοπωτοῦ ὑπάρχει ἡ διαλειμένη μονὴ τῆς Θεοτόκου, ἡ ὑπὸ τὸ δόνομα Φανερωμένη. Ἐπεσκέψθην καὶ αὐτὴν καὶ διμοιογῶ διὰ δλίγα θεάματα ὑπῆρχαν προσφύστερα πρὸς διέγερσιν τῶν μέλαγχολικῶν παθῶν τῆς ψυχῆς μου. Ἐκεῖ δὲν λαλοῦσιν αἱ σκιά, οὐτε ἡ ἀνάμνησις ἀντηχεῖ, μόνον ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἐρήμωσις ἔχουσιν ἔξαπλώσει τὸ ἀδιατάρακτον αὐτῶν κράτος.

'Απὸ Σοπωτοῦ ἐπίσης ἀναχωρῶν ἔξέδραμον εἰς τὴν δίωρον σχεδὸν ἀπέχουσαν μονὴν τῶν Ἀγίων Θεοδώρων Τήρωνος καὶ Στρατηλάτου. Ἐκεῖ οὐδὲ κανὸν εὔρον βιβλιοθήκην κατηρτισμένην. Ἐκ τοῦ καθολικοῦ, ἐκ τῶν διαφόρων

κέλλιων, τὰ διάφορα ἀπερριμένα κιβώτια ἀναδιφῶν, συνέλεξα ὑπὲρ τοὺς 20 κώδικας, τοὺς δποίους ἀφοῦ κατέγραψα, παρέδωκα εἰς τὸν ἡγούμενον πρὸς διατήρησιν ἀσφαλῆ. Δὲν εἶναι δὲ ἀσήμαντοι οἱ κώδικες οὗτοι. Ἀπαντῶσιν ἐν αὐτοῖς, ἀφίνω τὰ ἄλλα, πολλὰ σημειώματα χρονογραφικά, σημειώματα βιβλιογράφων, κτητόρων, καθηλωτῶν καὶ σταχωτῶν κώδικων, ὅλα χρήσιμα καὶ δλα ἀξια προσοχῆς. Ἰδιαιτέρως δὲ πρέπει νὰ ἔξαρω τὸν ὑπὸ ἀριθμὸν 6 κώδικα γραφέντα τῷ 1621 διὰ χειρὸς Ἐμμανουὴλ Δέπον [τοῦ Κρητός], δπον πλὴν τῶν ἄλλων ἀξιολογώτατων σημειωμάτων ἀπαντᾶ καὶ ἡ ἔξης σύντομος πρὸς τὴν Θεοτόκον ἀποστροφή, γραμμένη προφανῶς ἐν ἡμέραις δυστυχίας καὶ διωγμοῦ, ἀπορρέουσα κατανυκτικάτα ἀπὸ μέσης καρδίας καὶ ὑπενθυμίζουσα τὴν περίφημον ἐκείνην πρὸς τὴν Βασιλίδα τῶν Οὐρανῶν ἀποστροφὴν τὴν συνήθως εἰς τὸν Μηνιάτην ἀποδιδομένην: Χαῖρε Δέσποινα μήτηρ τῆς ἐλεημοσύνης, ζωή, γλυκύτης καὶ ἐπίδια μας, χαῖρε, εἰς σὲ κράζομεν ἥμεῖς τὰ ἔξορισμά *⟨σου⟩* παιδία τῆς Εἴδας. Εἰς σὲ ἀναστενάζομεν κλαίοντες καὶ θρηνῶντες εἰς τοῦτο τὸ δακρυσμένον λαγκάδι. Τὸ λοιπὸν μεστοιά μας στρέψον τὰ ἐλεημονικά σου ἀμάτια καὶ τὸν ἐνδογημένον Ἰησοῦν, τὸν καρπὸν τῆς ποιλίας σου, δεῖξε μας τον, ὑστερά ἀπὸ τοῦτον τὸν ξεχωρισμόν, ὡς ἐλεημονῆτρα, ὡς σπλαγχνική, ὡς γλυκυτάτη Παρθένε Μαρία.

Εἰς ἄλλο μοναστῆροι, εἰς τὸν Ἀγίου Νικόλαον τῶν Λαπαθῶν, δὲν εὔρον παρὰ μόνον τρεῖς κώδικας. Ἀληθῶς ἀπτοσδοκήτους ἐκπλήξεις μοῦ ἐπεφύλασσε ἡ ἀπόκεντρος παρὰ τὸ χωρίον Φίλια τοῦ δήμου Λευκασίου μονὴ τοῦ Ἀγίου Αθανασίου Παπούρου Ἀλεξανδρείας. Ἀνεκάλυψα ἐκεῖ ὀλόκληρον βιβλιοθήκην ἀνήκουσαν ἄλλοτε εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Ραστῆ. Πῶς πλέον βιβλία, ἀνήκοντα εἰς τὸν Φαναριωτικὸν αὐτὸν οἶκον, περιῆλθον εἰς τὸ μοναστῆρι τοῦ Φίλια, ωδὴ ἔξηγήσω ἄλλοτε ἐκδίδων τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων κώδικων τῆς μονῆς αὐτῆς. Τώρα ἀρκοῦμαι ν' ἀνακοινώσω διὰ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκεῖ χειρογράφων εὐρῶν καὶ νέον κώδικα περιέχοντα ἐπιστολὰς τοῦ ἐπιφανοῦς λογίου τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος καὶ ἐπισκόπου Κυθήρων Μαξίμου Μαργαρούνιον καθὼς καὶ ὄλλων συγχρόνων δονοματῶν Ἐλλήνων. Ἐπειτα ἐτερον κώδικα περιέχοντα ἐπιστολὰς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως καὶ Νεοφύτου τοῦ Κανσοκαλύπτου. Τέλος τρίτον κώδικα περιέχοντα ἐπιστολὰς διαφόρων λογίων

τῆς Τουρκοκρατίας ἐν οἷς ὑπὲρ τὰς 120 εἰναι τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων καὶ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ Νικολάου Βοεβόδα. Τῶν Μαυροκορδάτων, πλὴν τῶν ἐπιστολῶν, περιέχει τὸ χειρόγραφον καὶ προσίμα πατριαρχικῶν πράξεων.

Εἰργάσθην ἀρκούντως ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτῶν κώδικων, οἱ δποῖοι ωδὴ μὲ ἀπασχόλησωσι περισσότερον καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Πλὴν τῶν μοναστήριαν καὶ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν ἀνεδιφῆσα καὶ πλεῖστα μικρὰ καὶ μεγάλα οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα. Εἰς πολλὰς ίσως χριλάδας ἀνέρχονται τὰ ἴστορικὰ καὶ νοταριακὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἐμελέτησα εἴτε συναπεκόμισα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ μαροσκελῆ κείμενα, καθὼς τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ ἐκ Λευκασίου ἐλλογίμου ἀγωνιστοῦ Ἰωάννου Λαμπροπούλου, τρία τὸν ἀριθμόν, τὰ ὅποια εἶχαν τὴν καλωσύνην νὰ θέσσον εἰς τὴν διάθεσίν μου αἱ δεσποινίδες θυγατέρες τοῦ μακαρίτου φύλου Οδυσσέως Λαμπροπούλου, Ιατροῦ καὶ βουλευτοῦ Καλαβρύτων. Τὸ πρῶτον ἔξ αὐτῶν πραγματεύμενον περὶ τῆς Πελοποννησιακῆς παιδείας ἐπὶ Τουρκοκρατίας μοῦ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἀναφέρω καὶ ὄλλοτε εἰς τὰς φιλικὰς τῶν «Παναθηναϊών» στήλας¹. Τὸ δεύτερον εἶναι τμῆμα ἴστορίας τῆς Επαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τὸ τρίτον ὑπόμνημα ἐκτεταμένον περὶ τῶν ἐν Δαβιαῖς τοῦ Φαλάνθου κατὰ τοῦ Ἰμβραῆμ μαχῶν τῶν πατέρων μας.

Ἐπίσης συνέλεξα ἀφθονον γλωσσικὴν καὶ λαογραφικὴν ὑλην· τραγούδια, δίστιχα, μοιρολόγια, παραδόσεις, παραμύθια, εὐχάριστα καὶ κατάρας, λέξεις, βαπτιστικὰ ὄνόματα, τοπωνυμίας, κ.λ. Συνέταξα προσέτι καὶ μικρὰν δημοτικὴν ὄνοματολογίαν τῆς χλωρίδος τῶν Αρδανείων. Χριστιανικὰ δὲ ἐπιγράφασ καὶ χαράγματα ἐκ κοινιαμάτων, εἰκόνων, ἀμφίων καὶ σκευῶν ἀντεγραφα περὶ τὰς τριακοσίας, τὰς πλειστας πανομοιοτύπως. — Καὶ τώρα συχνὰ συχνὰ στρέφων τὸ βλέμμα πρὸς τὰ πυκνογραμμένα τετράδιά μου, εἰς τὰ ὅποια ἔχω ἀποθησαρχίην διῆνην αὐτὴν τὴν λαογραφικὴν καὶ γλωσσικὴν συλλογήν, καὶ φυλλομετρῶν τὰ διάφορα χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν καὶ χαραγμάτων, ἀναπολῶ — χωρὶς κ' ἔγω νὰ τὸ θέλω — τὰ διάφορα γεγονότα μὲ

¹ Νικον. Α. Βέη : 'Ἐθνικοὶ θρῆνοι. «Παναθηναϊά» Ετος Ε. (15 Νοεμβρίου 1904) σελ. 79.

τὰ δποῖα συνδέεται ἡ ἐργασία μου αὐτή ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων. Ἀφ' ἐνδός ἐνθυμοῦμαι τὰς ὠραίας ἐκδρομάς μου ἀνὰ τὸν Ἐρύμανθον καὶ τὸν Χελιδόνα πρὸς συνάντησιν — ὃ τί ἀλησμόνητοι συναντήσεις — γηραιῶν βουνοθρεμμένων τραγουδιστάδων· τὸ ἐπίπλαστον περίλυπον ὕφος μὲ τὸ δποῖον ἡναγκαζόμην νὰ παρακολουθῶ ἐν τοῖς χωρίοις τὰς κηδείας διαφόρων ἀγνώστων μου, προσπαθῶν ἐπιτηδείως νὰ ὑφαρπάσω τὰ καθ' ὅδὸν λεγόμενα ὑπὸ τῶν δλοφυρομένων γυναικῶν μοιφολόγια· τοὺς χρονὸς καὶ τὰς ἐσπερίδας, τὰς δποίας προεκάλουν ὅπως ἀκούσω δημάδεις ἡχοὺς καὶ τραγούδια. Ἀφ' ἐτέρου ἐνθυμοῦμαι — καὶ ἀκόμη τρέμω — τὴν ὁργὴν τῶν καλογήρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ, ὅσάλις ἀναζητῶν χαράγματα καὶ ἐπιγραφὰς χριστιανικὰς ἐφωράθην ὑπὸ αὐτῶν ἐγγίζων τὰ δισκοπότηρα τῆς μεταλήψεως καὶ τὰ κιβώτια τῶν ἀγίων λειψάνων, ἢ πάλιν.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΧΕΔΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ

ἀνασύρων τὰ καλύμματα τῆς ἀγίας τραπέζης. Καὶ τέλος ἀνατολᾶ τὸν μυστηριώδη οἰρὸν ἔκεινον φόβον, τὸν δποῖον πολλάκις ἡσθάνθην δταν δι' ἔλλειψιν χρόνου ἡναγκαζόμην ν' ἀντιγράψω τὰς ἐπιγραφὰς τῶν τοίχων, εἰκόνων καὶ ἀμφίων τῶν ἐκκλησιῶν ἐν καιρῷ νυκτός, μόνος, κατάμονος, ὑπὸ τὸ ἀσθενὲς καὶ τρεμόσβυνον τῶν κανδηλῶν φῶς.

Αὐτὰ εἶναι περιληπτικῶτατα τὰ πορίσματα τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων τριμήνου ἔρευνης μου. Συναισθάνομαι πληρέστατα δτι μικρὰ καὶ ταπεινὰ κατώρθωσα ἀπέναντι τῶν μεγάλων ἔκεινων, τὰ δποῖα ἐπόθουν. Εἶδε εἰς τὸ μέλλον νὰ συγκεντρώνω τὴν δύναμιν ἵσην πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐκπληρώσω τὸ μέγα καθῆκον ὅπερ ἔχω πρὸς τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒ ΣΚΥ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ*

5 Σεπτεμβρίου
ΑΓΑΠΗΤΗ ΜΟΥ ΒΑΡΕΓΚΑ,

Σήμερα, ἄγγελέ μου, μοῦ ἔτυχαν διάφοραις ἴστορίαις. Πρῶτα, δλη τὴν ἡμέρα είχα πονοκέφαλο. Γιὰ ν' ἀναπνεύσω λίγο, πήγα νὰ περιπατήσω κατὰ μῆκος τῆς Φοντάγκας. Ἡ βραδεὶα ἡτον τόσο σκοτεινή, τόσο ὑγρή! Ἀπὸ τῆς πέντε ἀρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ, — νά, δπως αὐτὴ τὴ στιγμή! Δεν ἔρθει, μά ἡταν μιὰ διμήλη ποῦ ἔξις ὅσο καὶ ἡ βροχή. Τὰ σύννειρα σκέπαζαν ἐδῶ κ' ἔκει μακροῦ καὶ πλατειὰ τὸν οὐρανό. Πολὺς κόσμος πηγαινοήρχετο στὴν προκυμαία καί, τί παράδοξο!, δλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τὰ πρόσωπα τόσο ἀγρια, τόσο θλιβερά μουζίκοι μεθυσμένοι, Φιλανδαίς πλατσούματαις μὲ ὑποδήματα καὶ ἔσκοντρωταις, ἐργάταις, ἀμαξάδες, ὑπάλληλοι ποῦ κάποιν ἐπήγαιναν, μάγκες, ἔνα παιδί σιδηρούργειον ἰσχνό, κακομοιχιασμένο, μὲ πρόσωπο μαυρισμένο, ποῦφοροῦσε μιὰ μπελαμάνα οιγατὴ καὶ κρατοῦσε στὰ χέρια μιὰ κλειδαριά, ἔνας στρατιώτης ἀπόστροφος ἔξη πόδια ψηλός, ποῦ περίμενε κανέναν ἐμπορο νὰ τοῦ πουλήσῃ ἔνα μαχαιράκι ἢ ἔνα χάλκινο δαχτυλιδάκι — τέτοιος ἡτον δλος αὐτὸς δ κόσμος. Σ' αὐτὴ τὴν ὥρα βέβαια δὲν ἡμποροῦσαν νὰ εἶναι ἄλλοι. Ἡ Φοντάγκα εἶναι ἔνα ἀληθινὸ πλωτὸ κανάλι! Τόσα εἶναι τὰ βατόρια, ποῦ δὲν καταλαβαίνεις πῶς χωροῦν ἔκει μέσα. Ἀπάνω στὰ γεφύρια γυναικες πουλοῦντες ζίντζαις χαλασμέναις καὶ μῆλα σαπημένα καὶ εἶναι καταβρεμέναις καὶ βρώμικαις αὐταὶς ἡ γυναικες! Εἶναι δυσάρεστο νὰ περιπατῆς στὴ Φοντάγκα! Πατεῖς ἀπάνω στὸν βρεμένο γρανίτη, στὰ πλάγια βλέπεις ψηλὰ σπίτια, μαῦρα ἀπὸ τὸν καπνό κάτω διμήλη, ἀπάνω πάλι διμήλη. Ἡ ἀποψινὴ βραδεὶα ἡταν τόσο μελαγχολική, τόσο θλιβερή!

Όταν ἐγύρισα τὴν δδὸν τῶν Πίσων, εἶχε νυχτώσει πιὰ καὶ ἀναβαν τὰ φανάρια. Είχα τόσον καιρὸ νὰ περάσω ἀπ' αὐτὸν τὸν δρόμο — δὲν ἔτυχε νὰ πάω ἀπ' ἔκει. Εἶναι ἔνας θορυβώδης δρόμος! Εχει ὡραῖα μαγαζιά, πλούσια καταστήματα στῆς προθήκες εἶναι ἀραδιασμένα ὡραῖα πράγματα, υφάσματα ἀκριβά, λουλούδια, κάθε είδος καπέλα μὲ ταινίες. Θὰ πῆς πῶς

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 209.

δλα αὐτὰ εἶναι ἔκει ἀραδιασμένα γιὰ ἐπίδειξι, γιὰ στολίδι — λοιπόν, δχι. Εἶναι ἀνθρωποι ποῦ τὰ ἀγοράζουν αὐτὰ δλα καὶ τὰ δίνουν στῆς γυναικες τους. Πλούσιος δρόμος! Στὸν δρόμον αὐτὸν κατοικοῦν πολλοὶ ψωμάδες γερμανοί πρέπει νὰ εἶναι ἀνθρωποι μὲ χρήματα. Τί ἀμάξια, ποῦ περνοῦν κάθε στιγμή! Πῶς δὲν βουλιάζει αὐτὸς δ δρόμος! Ἀμάξια πλούσια, μὲ γιαλιὰ σὰν καθρέφτες καὶ μὲ βελοῦδα καὶ μεταξωτὰ ἀπὸ μέσα, ὑπηρέταις ἀριστοκράταις μὲ ἐπωμίδες καὶ μὲ σπαθί. Ἔρριχα μιὰ ματιὰ σὲ δλα τὰ ἀμάξια, ἔβλεπα πάντα κυρίες πλουσιοφορεμένες, ἵσως πριγκηπέσσες ἢ κοντέσσες. Χωρὶς ἀμφιβολία ἐπήγαιναν, τὴν ὥρα ἐκείνη, σὲ χρό δη σὲ διασκέδασι. Ἡθελα πολὺ νὰ ἔβλεπα ἀπὸ κοντὰ μιὰ πριγκηπέσσα ἢ μιὰ κυρία ἀριστοκράτισσα. Θὰ εἶναι ὡραῖα. Ποτέ μου δὲν εἶδα, ἔτος ἔτσι, δπως σήμερα, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ γιαλιὰ τῶν ἀμαξῶν. Συλλογίσθηκα τότε ἔσέγα. — "Α, ἀγαπητή μου! Τώρα, δταν σὲ συλλογῆσμαι, πόσο λυποῦμαι! Γιατί, Βάρεγκα, νὰ εἶσαι τόσο δυστυχισμένη; "Αγαγελέ μου! Μά, σὲ τί λοιπὸν εἶσαι κατώτερη ἀπὸ αὐτὲς ὅλες; Εἶσαι καλή, δμορφή, μορφωμένη· γιατὶ λοιπὸν νὰ ἔχῃς μιὰ τόσο ἐλεεινὴ τύχη; Γιατί, ἔνας ἀνθρωπος καλός, νὰ ἡραι δυστυχισμένος καὶ στοὺς ἄλλους ἢ εὐτύχια νὰ τρέχῃ μόνη της; Ξέρω, ξέρω, ἀγάπη μου, πῶς εἶναι κακὸ νὰ σκέπτωμαι ἔτσι, πῶς εἶναι ἀσέβεια· μὰ τὴν ἀλήθεια, δμως, γιατὶ δ ἔνας γεννιέται μέσα στὰ πλούτη, καὶ δ ἄλλος ἐρχεται στὸν κόσμο πεντάρφανος; Πόσες φορές δ τύχη εὔνοει ἔνα βλάκα, καὶ τοῦ λέγει: « Ἐσύ, Ιβανούσκα, βλάκα, παίρνε δσα θὲς ἀπὸ τὴν κάσσα τοῦ παποῦ σου, τρῶγε, πίνε, διασκέδαζε καὶ σένα τὸν ἄλλον, κακομοιόρη, ἀς σὲ κόβη δ πεῖνα, αὐτὴ εἶναι δ μοῖρα σου! » Εἶναι ἀμαρτία, ἀγάπη μου; νὰ σκέπτωμαι ἔτσι, μὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε δη ἀμαρτία μπαίνει στὴν ψυχή μας. Κ' ἐσύ ἔπρεπε νὰ τρέχῃς μὲ τὸ ἀμάξι, ἀγαπητή δμορφοῦσα μου. Καὶ δχι ἀνθρωποι σὰν ἐμένα, ἄλλα στρατιγοὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιζητοῦν μιὰ σου ματιά. Αντὶ ἔνα φόρεμα βαμβακερό, ἔπρεπε νὰ ἡσαι μέσα στὸ μετάξι καὶ τὸ χρυσάφι. Δὲν ἔπρεπε νὰ εἶσαι ἰσχνή, μαραμένη δπως τώρα, ἀλλὰ δροσερή, ρόδινη, παχυλή σὰν μιὰ κούκλα ἀπὸ ζάχαρι. Καὶ τότε

έγω θὰ ήμουν εύτυχισμένος νὰ σὲ βλέπω ἀπὸ μακρινὰ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φωτισμένα παράθυρα, νὰ βλέπω τὴ σκιά σου. Ή σκέψις μονάχα πῶς θὰ ἥσαι χαρούμενη καὶ εύτυχισμένη, πουλάκι μου, θὰ μ' ἔκανε κ' ἐμένα χαρούμενο. Τώρα δμος! Δὲν ἀρκεῖ ποῦ σὲ κατέστρεψαν ἀνθρώποι κακοί, μὰ σὲ ὑβρίζει καὶ ἔνας τιποτένιος, ἔνας παραλυμένος. Ἐπειδὴ φορεῖ βελάδα, ἐπειδὴ ἔχει γιαλιά χρυσᾶ, ὅλα τοῦ ἐπιτρέπονται νὰ σὲ κιντάζῃ ἀναίσχυντα, καὶ νὰ λέγῃ ἀνάρμοστα λόγια! Μὰ γιατί λοιπὸν αὐτὰ ὅλα: Γιατὶ εἶσαι δρφανή, γιατὶ δὲν ἔχεις ἔναν ισχυρὸ φύλο προστάτη. Τί εἶναι λοιπὸν ἔκεινος ἢ ἔκεινο; ποῦ παιζουν μὲ τὸ νὰ ὑβρίζουν μιὰ δρφανή; Εἶναι τιποτένιοι καὶ φαίνονται μὰ δὲν εἶναι ἀνθρώποι αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου γι' αὐτούς! Ναί, ἀγαπητή μου· ἔκεινος δρφανοπαίκτης ποῦ ἀπήντησα σήμερα δέξιει περισσότερο ἀπ' αὐτούς. Ὁλη τὴν ἡμέρα περιπατεῖ, κατακουράζεται, περιμένει νὰ τοῦ φέξουν ἔνα καπίκι γιὰ νὰ ζήσῃ, εἶναι δμως ἀφέντης, ζῆ μὲ τὸν ἰδρῶτα του. Δὲν θέλει νὰ φωμοζήτησῃ, ἐργάζεται γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τοὺς ἄλλους, σὰν μηχανή κουρδισμένη: — Νά, κάνω δι, μπορῶ, λέγει, γιὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Νά ποῦμε τὴν ἀλήθεια, εἶναι ζητιάνος, μὰ ζητιάνος εὐγενῆς κουρδισμένος, παγωμένος ἀπὸ τὸ κρύο, δὲν παύει νὰ ἐργάζεται, γιατὶ ἐπιτέλους αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά του. Καὶ εἶναι πολλοὶ τίμιοι ἀνθρώποι, ἀγάπη μου, ποῦ μολονότι δὲν κερδίζουν ἀναλόγως τῶν κόπων τους, δὲν προσκυνοῦν κανένα, ἀπὸ κανένα δὲν ζητοῦν φωμά. Κ' ἐγὼ βρίσκομαι στὴ θέση αὐτοῦ τοῦ πλανοδίου· δηλαδή, δχι, δὲν εἶμαι ἀλλὰ ὑπὸ μίαν ἔποψιν τοῦ μοιάζω, γιατὶ ἐργάζομαι σὰν αὐτὸν δσο μπορῶ, κάνω δι, μοῦ εἶναι δυνατόν. Δὲν κάνω μεγάλα πράγματα, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ τὰ ἀδύνατα.

Σου μιλῶ γι' αὐτὸν τὸν πλανόδιο μουσικό, ἀγάπη μου, γιατὶ σήμερα αἰσθάνθηκα διπλὰ τὴ φτώχεια μου. Σταμάτησα μπρὸς στὸν δργανοπαίκτη. Ἡθελα νὰ διώξω κάτι σκέψεις ποῦ μὲ κυνηγοῦσαν. Δίπλα μου στέκονταν ἁμαξάδες, μιὰ κοπέλα, καὶ ἔνα κοριτσάκι ποῦ ήταν βουτημένο στὴ βρώμα. Ὁ δργανοπαίκτης εἶχε σταθῆ μπρὸς στὰ παράθυρα ἐνὸς σπιτιοῦ. Βλέπω ἔνα ἀγοράκι ώς δέκα ἑτῶν· θὰ ἥτον δμορφο χωρὶς τὸ ἀσθενικὸ ἔκεινο πρόσωπό του· φοροῦσε μόνον ἔνα παληό πουκάμισο καὶ δὲν ἔξερω τὶ ἄλλο νομίζω πᾶς ήτο γυμνόποδο· ἀκουε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα, σκλαβωμένο ἀπὸ τὴ μουσικὴ δπως

συμβαίνει σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία. Ὅσο ἔχόρευαν τὰ νευρόσπαστα τοῦ Γερμανοῦ, ἔκεινο ἥταν σὰν ναρκωμένο, ἔτρεμε, καὶ ἐδάγκανε τὴν ἄκρη τοῦ μανικιοῦ του. Εἶδα πῶς κρατοῦσε ἔνα χαρτάκι. Ἐπέραπε ἔνας κύριος καὶ ἔρριξε ἔνα μικρὸ νόμισμα στὸν μουσικό· τὸ νόμισμα ἔπεσε ἀπάγω ἀπὸ τὸ δργάνο, στὴ θέση ποῦ χρόευαν ἔνας Γάλλος καὶ κάτι γυναικες· Τὸ παιδί ἀκουε τὸν κρότο τοῦ νομίσματος καὶ τινάχθηκε ἔκνταξε δειλά γύρω του κ' ἐσκέφθη βέβαια πῶς ἐγὼ ἔρριξα τὸ νόμισμα. Μ' ἐπλησίασε καὶ μὲ τρεμουλιασμένο χέρι μοῦ ἔδωκε τὸ χαρτάκι ποῦ κρατοῦσε, λέγοντας μὲ φωνὴ χαμηλή: — «Ἐνα γράμμα!» Ξεδίπλωσα τὸ χαρτὶ κ' ἐδιάβασα τὴν αἰώνια παράκλησι: — Εὑρεγέται μου, εἶμαι ἐτοιμοθάνατη, τὰ τοία μου παιδιὰ πεινοῦν, βοηθήστε μας, καὶ ἀν πεθάνω δὲν θὰ σᾶς λησμονήσω στὸν ἄλλον κόσμο, εὑρεγέται μου, ἐπάς ποῦ δὲν ἐλησμονήσατε ἐδῶ κάτω τὰ ἀγαπημένα μου παιδιά». Δὲν εἶχα νὰ σκεφθῶ τὶ μποροῦσα νὰ κάνω ἐγὼ; Γιὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, δὲν ἔδωσα τίποτε. Καὶ δμως πόσο τὸ λυπήθηκα! «Ἐνα τόσο δὰ ἀγοράκι, μελανιασμένο ἀπὸ τὸ κρύο, πεινασμένο ἵσως, δὲν ἔλεγε ψέματα, εἶμαι βέβαιος πῶς δὲν ἔλεγε ψέματα τὸ ξέρω. «Ἐνα πράγμα μόνον μὲ κάνει ἀνω κάτω: γιατὶ αὐταὶ ἡ κακαὶς μητέρες, ἀναίσθηταις γιὰ τὴν ὑγεία τῶν παιδιῶν τους, τὰ στέλλουν μισόγυμνα μὲ τέτοιον καιδὸ νὰ ζητοῦν ἔλεμοσύνη μέσα στοὺς δρόμους; θὰ ἥναι ἵσως καμμιὰ κουτογυναῖκα, χωρὶς χαρακτῆρας μπροεῖ δμως καὶ νὰ ἥναι πραγματικῶς ἀρρωστηκαὶ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ κανένα νὰ τὴν περιποιηθῇ. Μὰ τότε ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ κείνους ποῦ μποροῦν νὰ δώσουν. Ἰσως δμως νὰ ἥναι καὶ καμμιὰ κατεργάρα, καὶ στέλλει ἐπίτηδες ἔνα ἀσθενικὸ καὶ πεινασμένο παιδί, μὲ κίνδυνο νὰ τὸ ἀρρωστηκῃ, καὶ ἔτσι ἀπατᾷ τὸν κόσμο. Καὶ τί ἀνατροφὴ θὰ λάβῃ τὸ κακόμιορο αὐτὸν παιδί, ποῦ τὸ μαθαίνουν αὐτὴ τὴν τέχνη; Μαθαίνει νὰ μισῇ μόνον τρέχει δλοένα ἀπλώνοντας τὸ χέρι. Οἱ ἀνθρώποι δὲν γυρίζουν νὰ τὸ ἰδοῦν, δὲν ἔχουν καιδὸ. Ἐχουν καιδιὰ ἀπὸ πέτρα, τὰ λόγια τους εἶναι σκληρά. Πήγαινε ἀπὸ δῶ! Φεύγα! θὰ φύγης ἐπὶ τέλοις, παληόπαιδο! — Αὐτὰ ἀκουε ἀπ' δλους, καὶ ἡ ψυχή του χολώνεται, καὶ κανένας δὲν συγκινεῖται ποῦ τὸ βλέπει παγωμένο, φοβισμένο τὸ κακόμιορο, σὰν τὸ πουλάκι ποῦ πέφτει κατὰ γῆς ἀπὸ τὴ φωλιά του. Τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του εἶνε παγωμένα, μόλις ἀναπνέει. Κύτταξε, βήχει τώρα, τὸ τέλος πλησιάζει

καὶ ἡ ἀρρώστεια σὰν φεῖδι συχαμένο πάει νὰ πλακώσῃ τὸ στῆθος του ἀπὸ τῷ παταδικασμένο νὰ πεθάνῃ σὲ καμμιὰ μολυσμένη γωνιά, χωρὶς περιποίησι, χωρὶς βοήθεια αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ του! Ζ, Βάρεγκα, εἶναι σκληρὸ ἀποκούς αὐτὰ τὰ λόγια «Ἐλεήστε τὸ φτωχὸ» καὶ νὰ τραβᾶς τὸν δρόμο σου χωρὶς νὰ δώσῃς τίποτε, μονάχα νὰ λές «ὅ Θεὸς νὰ σ' ἐλέησῃ.» Αὐτὸ τὸ «Ἐλεήστε τὸ φτωχὸ» εἶναι φοραὶς ποῦ δὲν κάνει καμμιὰ αἰσθησι. (Εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀγάπη μου.) Εἶναι φοραὶς ποῦ τὸ λένε τραγουδιστά, σιγὰ σιγά, μὲ τὸν τόνο ποῦ τοὺς ἔχουν μάθει ἡ συνήθεια τῆς ζήτειας δῆλη τὴν νύχτα ἔβλεπε ὑποδήματα, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὲς καὶ τὴ φαλτσετιὰ ποῦ ἔδωσε χθὲς χωρὶς νὰ προσέξῃ, σὰν νὰ ἔπρεπε ποτὲ μιὰ τέτοια ἀνοισία νὰ ἀπασχολῇ τὴ σκέψιν ἐνὸς ἀνθρώπου δλόκληρη νύχτα! Μά, ἐπὶ τέλους εἶναι ἐργάτης, ὑποδηματοποιός πρέπει πάντα τὴν τύχη του νὰ σκέπτεται. Τὰ παιδιά του κλαίνε, η γυναικα του πεινά. Καὶ ἄλλοι δμως σὰν τὸν ὑποδηματοποιό, ξυπνοῦν ἔτσι κάποτε, ἀγάπη μου. Καὶ δὲν θὰ ήταν τίποτε, οὔτε θὰ ήξει τὸν κόπο νὰ γραφῇ κύτταξε δμως, ἀγάπη μου, τί συμβαίνει ἐδῶ: στὸ ἰδιο σπίτι, στὸ ἄλλο πάτωμα, τὸ ἐπάνω ἡ τὸ κάτω, μέσα σὲ δλόχυσα δωμάτια, ἔνας πολὺ πλούσιος εἶδε καὶ αὐτὸς στὸν ὑπνο του ὑποδήματα, δὲν λέγω τὰ ἴδια ὑποδήματα ἔκεινα ποῦ εἶδε αὐτὸς ήταν διαφορετικά, ἄλλου εἰδους, πάντα δμως ὑποδηματοποιοί. Οὔτε αὐτὸς δμως δὲν θὰ ἥτο τίποτε τὸ κακὸ εἶναι ποῦ δὲν ὑπάρχει κανεὶς κοντὰ στὸν πλούσιον αὐτόν, νὰ τοῦ πῆ στὸ αὐτί: Παῦσε λοιπὸν νὰ σκέπτεσαι αὐτά, καὶ νὰ ζῆς γιὰ τὸν έαυτό σου μόνον! Δὲν εἶσαι ὑποδηματοποιός, τὰ παιδιά σου εἶναι ὑγιῆ, η γυναικα σου δὲν πεινά, κύτταξε δλόγυρα σου, θὰ εύρῃς νὰ σκεφθῆς κάτι ἄλλο ἀνώτερο ἀπὸ τὰ ὑποδήματά σου.» Αὐτὸ ηθελα νὰ σοῦ περιγράψω αὐτὰ ὅλα, γιὰ νὰ σηκώσω ἔνα βάρος ἀπὸ τὴν καρδιά μου, ἄλλὰ προπάντων γιὰ νὰ σοῦ δῶσω ἔνα δεῖγμα τοῦ ὑφους μου. Γιατὶ καὶ σὺ θ' ἀναγνωρίσῃς βέβαια, ἀγάπη μου, πῶς τὸ ψόφος μου ἀρρωστεῖ νὰ γίνεται πολὺ καλλίτερο. Ἀλήθεια, συχνά, χωρὶς καμμιὰ ἀφορμή, ὑποτιμῶ τὸν έαυτό μου, νομίζω πῶς δὲν ἔξιζω τίποτε, πῶς εἶμαι χειρότερος ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἀνθρώπῳ. Καὶ, γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ μὲ μιὰ παρομοίωσι, αὐτὸς μοῦ συμβαίνει ἵσως διότι εἶμαι καὶ ἐγὼ σὰν φοβισμένος, σὰν τὸ φτωχὸ παιδὶ ποῦ μοῦ ζήτησε ἔλεμοσύνη. Τώρα θὰ σοῦ μιλήσω μὲ εἰκόνες, ἄλληγροις, ἀγάπη μου· ἀκουε λοιπόν: τὸ πρωΐ, πηγαίνοντας στὸ γραφεῖο, παρατηρῶ κάποτε τὴν πόλι, τὴ σιγμή ποῦ ξυπνῶ, νὰ καπνίζῃ, νὰ βράζῃ, νὰ ταράσσεται τότε, σ' ἔνα τέτοιο θέαμα, μένω κάποτε σὰν χαζός, σὰν νὰ μοῦ τίχαν δώσει καμμιὰ κατά-

Ἐπῆγα στὸ σπίτι πολὺ λυπημένος, ἔκαθησα στὸ τραπέζι μου καὶ ἐτοίμασα τὸ τσάι. Ἔξαφνα βλέπω τὸν Γκόρσκοφ νὰ μπαίνῃ στὸ δωμάτιό μου, ἐκεῖνον τὸν φτωχὸ ποῦ κατοικεῖ ἐδῶ, στὸ ἴδιο σπίτι. Ἀπὸ τὸ πρώτη εἶχα παρατηρήσει ποῦ στριφογύριζε ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ τὴν ἵδεα νὰ μοῦ μιλήσῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ σοῦ λέγω, ἀγάπη μου, πῶς ἡ θέσις του εἶναι χίλιες φορὲς χειρότερη ἀπὸ τὴ δική μου. Γυναῖκα, παιδιά! — Δηλαδή, ἀν̄ ήμουν στὴ θέσι του, δὲν ἥξερω τί θὰ ἔκανα! Λοιπὸν δὲν Γκόρσκοφ μπαίνει στὸ δωμάτιό μου καὶ χαιρετᾶς ἔνα δάκρυ, δύπως πάντα, εἶναι ἔτοιμο νὰ κυλήσῃ ἀπὸ τὰ μάτια του. Τὸ βῆμα του εἶναι συρτός σκύβει τὸ κεφάλι μὲ σεβασμό, μὰ δὲν ἡμπορεῖ νὰ προφέψῃ μία λέξι. Τοῦ ἔδωσα μιὰ καρέκλα εἰναι ἀλήθεια πῶς ἡταν ἔχαρβαλωμένη, μὰ δὲν ὑπῆρχε ἄλλη. Τοῦ πρόσφερα τσάι. Δυσκολεύθηκε στὴν ἀρχή, ἐπιτέλους ἐπῆρε ἔνα ποτῆρι. Ἡθελε νὰ τὸ πῆχοις ζάχαρι, μὰ ἐγὼ ἀπαίτησα νὰ βάλῃ ζάχαρι ὑστερα ἀπὸ πολλὰ ἀποφάσισε νὰ πάρῃ τὸ μικρότερο κομμάτι ζάχαρι καὶ μοῦ εἶπε πῶς τὸ τσάι του ἡτον παραπολὺ γλυκό. «Α, σὲ τί ταπεινώσεις φέρνει ἡ φτώχεια τὸν ἀνθρώπο! — Λοιπόν, τί τρέχει, φίλε μου;» τὸν ἔρωτησα. — «Ἐνεργέτη μου, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, λυπηθῆτε με» μοῦ ἀποκρίθη «βοηθήσετε μιὰ δυστυχισμένη οἰκογένεια ἡ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιά μου εἶναι νηστικά εἶναι φοβερὸ αὐτὸ γιὰ ἔναν πατέρα!» Ἐκανα νὰ μιλήσω καὶ μὲ σταμάτησε: «Ἐδῶ, δλους τοὺς φοβοῦμαι, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς δηλαδή. δχι πῶς φοβοῦμαι, μά, ἔρετε, εἶμαι στενοχωρεμένος μέσα στοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ποῦ εἶναι δλοι ὑπερήφανοι. Δὲν ἥθελα νὰ σᾶς ἔνοχλήσω οὕτε ἐσᾶς, ἔνεργέτη μου τὸ ἔρω πῶς καὶ σεῖς εἶχατε στενοχώριες, πῶς δὲν ἡμπορεῖτε νὰ δώσετε πολλά δανειστέ με ὅτι μπορεῖτε. Ἀποφάσισα νὰ ἔλθω σὲ σᾶς, γιατὶ γνωρίζω τὴν καρδιά σας, ἔρω πῶς καὶ σεῖς βρεθήκατε σὲ ἀνάγκη, πῶς καὶ τώρα ἀκόμα ἔχετε χίλιες στενοχώριες, καὶ γι' αὐτὸ φυσικὰ ἡ καρδιά σας θὰ εἶναι πονετική. Συχωρήστε τὸ θάρρος μου, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς». — Τοῦ ἀποκρίθηκα πῶς θὰ ἡμούν εύτυχισμένος νὰ μποροῦσα νὰ τὸν βοηθήσω, μὰ πῶς δὲν ἔχω τίποτε, τίποτε. — «Φίλε μου, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς», εἶπε, «δὲν σᾶς ἡτον πολλά, μὲ ἀκούσατε, (ἐκοκκίνισε) ἡ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιά μου πεθαίνουν τῆς πείνας ἀν̄ μοῦ ἔδινατε μόνο ἔνα γκρίβινκ!» Τὰ λόγια του μοῦ ἔσφιξαν τὴν καρδιά. «Νὰ, εἶνας ἀνθρωπός, σκέ-

φηκα, πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ μένα!» Μὰ εἶχα μόνον εἴκοσι καπίκια, καὶ τὰ εἶχα ἀνάγκη γιὰ τὴν ἐπαύριο. — «Δὲν ἡμπορῶ, φίλε μου» τοῦ ἀποκρίθηκα καὶ τοῦ ἔχηγησα διατί. — «Φίλε μου Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, δόσετε μοῦ ὅτι κι' ἀν̄ εἶναι, δέκα καπίκια.» Ἐπῆρα λοιπὸν ἀπὸ τὸ συρτάρι μου τὰ εἴκοσι μου καπίκια καὶ τοῦ τὰ ἔδωσα, ἀγάπη μου. Εἶναι μιὰ πρᾶξις ἀγάπη! Εἶναι τόσο δυστυχισμένος! Ἄρχισα νὰ τοῦ λέγω: Μὰ πῶς συμβαίνει φίλε μου, νὰ εἶσαι τόσο στενοχωρεμένος καὶ μὲ τέτοια δυστυχία νὰ πληρώνῃς πέντε ρούβλια γιὰ δωμάτιο;» Μοῦ εἶπε πῶς ἔπιασε τὸ δωμάτιο αὐτὸ πρὸ ἔξι μηνῶν καὶ ἐπροτλήρωσε μιὰ τριμηνία μὰ ἔπειτα ἡλιθαν περιστάσεις δύσκολαις καὶ ἔφθασε σ' αὐτὴ τὴ φτώχεια. «Ἡλπίζε πῶς τώρα θὰ τελείωνε ἡ δίκη του.» Έχει μιὰ δυσάρεστη δίκη. «Ἡ δικαιοσύνη, Βάρεγκα, τοῦ ζητεῖ λογαριασμούς.» Έχει μιὰ δίκη μὲ ἔναν ἔμπορο ποῦ ἔκλεψε τὸ Κράτος σὲ μιὰ ἐπιχείρησι ἀνακάλυψαν τὴν ἀπάτη, κατεδίωξαν τὸν ἔμπορο, καὶ αὐτὸς ἐπῆρε στὸ λαιμό του καὶ τὸν Γκόρσκοφ, ποῦ εἶχε ἀνακατωθῆ στὴν ὑπόθεσι τοῦ ἔμπορού. Πραγματικῶς ὅμως δὲν Γκόρσκοφ εἶνε ἔνοχος ἀπὸ ἀμέλεια μόνο, ἀπὸ ἀπροσεξία: ἡ μόνη ἔνοχη του εἶναι πῶς δὲν ἐπροφύλαξε ἀφοκετὰ τὸ δημόσιον συμφέρον. «Ἡ δίκη ἔχαπολονθεὶ χρόνια τώρας δλοένα βγαίνουν κατηγορίαις ἔναντίον του. — «Εἴμαι ἀθῶος, ὅλως διόλου ἀθῶος ἀπὸ τὴν ἀτιμία ποῦ μοῦ προσάπτουν», μοῦ εἶπε, «δὲν ἔχαμα καμμιὰ ἀπάτη.» ቙ δίκη αὐτὴ ἔβλαψε τὴν ὑπόληψί του τὸν ἔπαυσαν ἀπὸ τὴ δέσι του, καὶ εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲν ενρῆκαν τίποτε ἔνοχοποιητικό, μὰ δοσ δὲν ἀπαλλάττεται, δὲν ἡμπορεῖ νὰ πάρῃ ἔνα σπουδαῖο ποσὸν ποῦ τοῦ χρεωστεῖ ὁ ἔμπορος καὶ τοῦ ἀμφισβητεῖ ἡ δικαιοσύνη. Ἐγὼ πιστεύω ἔκεινα ποῦ μοῦ λέγει: τὸ δικαστήριο ὅμως θέλει ἀποδείξεις. «Ἡ ὑπόθεσις εἶναι τόσο περίπλοκη, ποῦ ἔκαπο χρόνια δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ ἔχακαθαρισθῇ. Μόλις χυμῆ λίγο φῶς, καὶ ὁ ἔμπορος τὰ μπερδεύει πάλι. Ἐνδιαφέρομαι μὲ εἰλικρίνεια γι' αὐτὸν τὸν Γκόρσκοφ, ἀγαπητή μου. Πονῶ κ' ἐγὼ μαζὶ του. Εἶναι χωρὶς ἔργασία, καὶ ἡ ἀμφιβολή αὐτὴ κατάστασις γίνεται ἀφορμή πούποτε νὰ μὴν τὸν θέλουν ἡ οἰκονομίας του τελείωσαν, ἔφθασε στὸ τελευταῖο καπίκι, καὶ δομως δὲν ἡμπορεῖ νὰ πεθάνῃ μέσα σ' αὐτὴ τὴν δυστυχία ἔχει καὶ παιδί νεογέννητο αὐτὰ δλα εἶναι ἔξοδα. Ο γυιός του εἶναι ἀρρωστος, ἄλλα ἔξοδα. Πεθαίνει, ἔξοδα πάλι. ቙ γυναῖκα του εἶναι φιλάσθενη καὶ αὐτὸς πρὸ

πολλοῦ ἔχασε τὴν θέσι του. Περιμένει δμως σὲ λίγες ἡμέρες νὰ δικασθῇ ἡ υπόθεσί του καὶ νὰ κερδίσῃ τώρα πιά, λέγει δὲν ἀμφιβάλλει. Τὸν λυποῦμαι, πολὺ τὸν λυποῦμαι, ἀγάπη μου! Εἶνε τρελός, ἀποβλακωμένος ἀπὸ τὴ δυστυχία: ζητεῖ σὰν κάποια προστασία: ἐγὼ τοῦ ἔδειξα συμπάθεια. Λοιπὸν ὑγίαινε, ἀγάπη μου, δὲν θέλει νὰ εἶναι μαζί σου. Ἄγαπημένη μου, δταν σὲ συλλογίζωμαι, ἡ ἀρρωστημένη μου ψυχὴ παίρνει θάρρος γιὰ σένα πονῶ, μὰ δὲν πόνος αὐτὸς μοῦ εἶναι ενδιάριστος.

«Ο ἀληθινὸς φίλος σου

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ, ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΕΝΑ,

Είμαι ἀν̄ κατώ. Γυρίζουν δλα γύρω μου. «Α, τί ἔχω νὰ σοῦ διηγηθῶ, ἀγαπητή μου! Ούτε τὸ εἶχα προαισθανθῆ. Μὰ δχι, νομίζω πῶς τὸ προαισθάνθηκα: εἶχα ἔνα προαισθημα μιὰ φωνὴ μυστικὴ μοῦ τὰ εἶπε δλα ἀπὸ πρὶν! Τώρα τελενταῖα εἰδα καὶ στὸν υπνο μου κάτι παρόμοιο.

«Ἀκουσε τὶ συνέβη! — θὰ σοῦ τὰ διηγηθῶ χωρὶς υφος, δπως μὲ ἐμπνεύση δ Κύριος. Ἐπῆγα σήμερα στὸ γραφεῖο. Κάθομαι καὶ ἀρχίζω νὰ γράφω. Πρέπει νὰ σοῦ εἰπῶ, ἀγάπη μου, πῶς εἶχα γράψει καὶ χθές. Λοιπόν, χθὲς δ Τιμόθεος Ιβάνοβιτς ἔρχεται καὶ μοῦ δίνει δ ίδιος μιὰ διαταγή: «Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, αὐτὸ ἔδω εἶναι ἔνα ἐπείγον ἔγγραφον ἀντιγράφετε το καθαρά, προσεχτικά καὶ γρήγορα. σήμερα πρέπει νὰ υπογραφῇ.» — Πρέπει νὰ σοῦ εἰπῶ, ἀγγελέ μου, πῶς χθὲς δὲν ἡμούν στὰ καλά μου, δὲν ἡμποροῦσα νὰ προσέξω σὲ τίποτε. Ήμούν τόσο μελαγχολικός, ησουν δλοένα μπροστά μου, δμοδφοῦλα μου. Λοιπόν, ἀρχισα τὸ γράψιμο καθαρά, ώραία, μὰ δὲν ἥξερω κ' ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ γιατί, ήτον διάβολος, ήτον καθρέφτη, καὶ δτι εἰδα ήταν ἀρκετό νὰ μὲ κάνῃ νὰ τρελαθῶ. Ἐπειτα, ἐγὼ πάντα ἐπρόσεχα νὰ περνῶ ἀπαραήρητος. Γι' αὐτὸ καὶ δ 'Εξοχώτατος μόλις ἔγγρωιζε πῶς ὑπάρχω. Ισως καμμιὰ φορὰ εἶχε ἀκούσει νὰ λέγουν πῶς μέσα στοὺς κατώτερους ήτον καὶ ἔνας Διεβούσκιν. Ποτὲ δμως δὲν μὲ εἶχε γνωρίσει.

«Ἄρχισε μὲ υφος θυμωμένο: «Μὰ πῶς ἔκανε τέτοιο πρᾶγμα; Ποτὲ εἶχατε τὸ νοῦ σας; «Ἐνα ἔγγραφον ἐπείγον, ποῦ τὸ χρειάζομαι ἀμέσως, τὸ παρουσιάζετε σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κάνετε τέτοιο πρᾶγμα;» — Επειτα δ 'Εξοχώτατος μίλησε τοῦ Ενστάθιου Ιβάνοβιτς λίγαις λέξεις μόνον ἔφθασαν στ' αὐτὶα μου: « 'Αμέλεια! . . . Απροσεξία! . . . προκαλεῖτε τὴ δυσαρέσκεια! . . . » Ανοιξα τὸ στόμα κάτι νὰ εἰπῶ. «Ἡθελα νὰ ζητήσω συ-

χώρεσι, μὰ δὲν ἡμπόρεσα. Νὰ φύγω, — δὲν τολμοῦσα, καὶ τότε... τότε, ἀγάπη μου, ἔγινε κάτι ποῦ καὶ τώρα ἀκόμα, ὅταν τὸ συλλογίζωμαι, μόλις ἡμπορῶ νὰ κρατήσω τὴν πένα μου, τόσο εἰμαι ντροπιασμένος. Τὸ κουμπί μου — διάβολος νὰ τὸ πάρῃ! — τὸ κουμπί μου ποῦ τὸ κρατοῦσε μιὰ κλωστὴ μόνο, ἔπεισε ἔξαφνα (θὰ τὸ τράβηξα βέβαια κατὰ λάθος), ἐκύλησε μὲ κρότο καὶ σταμάτησε τὸ καταραμένο! στὰ πόδια τοῦ Ἐξοχώτατου. Καὶ τί! μέσα σὲ μιὰ σιωπὴ γενική! Αὐτὸ δῆταν ὅλη ἡ ἀπολογία μου, ἡ ἀπάντησίς μου. Οὐ 'Ἐξοχώτατος ἐγύρισε καὶ μὲ εἶδε, ἐκύταξε τὰ φρορέματά μου. Θυμήθηκα δὲ, τί είχα ἰδῇ μέσα στὸν καθρέφτη. "Εσκυψα νὰ πιάσω τὸ κουμπί μου!" Ήμον σὰν τρελός! Ήθελα νὰ τὸ πιάσω, μὰ κυλοῦσε, κυλοῦσε, τόσο ποὺ δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ πιάσω. Αἰσθάνθηκα τότε πῶς δὲν ἡμποροῦσα πιὰ νὰ κρατηθῶ, πῶς ἥμουν χαμένος! Πάει ἡ ὑπόληψίς μου, ἐτελείωσε! Καὶ, κ' ἐγὼ δὲν ἡξέρω, στ' αὐτιά μου κουδούνιζαν πότε ἡ Τερέζα, πότε ὁ Φαλδόνης. Ἐπιτέλους ἔπιασα τὸ κουμπί μου, σηκώθηκα, ἐστάθηκα ἵσιος, καὶ, κούτος ὅπως εἴμαι, ἔπρεπε νὰ μείνω ἥσυχος καὶ νὰ βάλω τὰ χέρια ἀπάνω στὴ φαρὴ τοῦ πανταλονιοῦ! Μὰ ὅχι! ἡθέλησα νὰ ξανθάλω τὸ κουμπὶ στὴ θέση του, σὰν νὰ ἡτο δυνατὸν νὰ κολλήσῃ καὶ τὸ χειρότερο, χαμογελοῦσα, ναί, χαμογελοῦσα ἀκόμα! Οὐ 'Ἐξοχώτατος δὲν μ' ἐπρόσεχε πιά, μὰ πάλι γύρισε καὶ μ' ἐκύταξε. Τὸν ἄκουσα νὰ λέγῃ τοῦ Εὐστάθιου Ἰβάνοβιτς: «Μὰ πῶς; Κυττάξτε σὲ τὶ κατάστασι εἶναι! Πῶς εἶναι ἔτοι! Τὶ πάρεινε;» "Α, ἀγάπη μου, τὶ ἐντύπωσι μοῦ ἔκαναν αὐτὰ τὰ λόγια! Οὐ Εὐστάθιος Ἰβάνοβιτς ἀπαντᾷ: «Δὲν ἔχει καμμιὰ παρατήρησι στὴ μερίδα του, ἡ διαγωγή του εἶναι παραδειγματική, δι μισθός του εἶναι ἀρκετός...» — «Τότε βοηθήσετε τον» εἶπε ὁ 'Ἐξοχώτατος, «δόσετε του μιὰ προκαταβολή...» — «Μά, ἔχει πάρει ἀρκετές, ἔχει προπληρωθῆ κάμποσα μηνιάτικα. Εἶναι βέβαια στενοχωρεμένος, ἀλλ' ἡ διαγωγή του εἶναι καλή, ποτὲ δὲν ἔδωσε ἀφορμή νὰ τοῦ γίνη παρατήρησις.» "Αγγελέ μου, ἥμουν ἀπάνω στὰ κάρβουνα, μ' ἔκαιε τὸ πῦρ τῆς κολασίεως! Μόλις στεκόμουν στὰ πόδια μου! «Λοιπόν», εἶπε ὁ 'Ἐξοχώτατος δυνατά, «πρέπει νὰ ξαναγίνη ἀμέσως τὸ ἔγγραφον! Διεβούσκιν, ἔλατε ἔδω, ἀντιγράψετε τὸ χώρις νὰ κάνετε λάθη περιμένετε...» Καὶ δὲν ἔδωκε στοὺς ἄλλους διάφορες διαταγές, καὶ δλοι ἔψυγαν. Τότε ἔβγαλε ἀμέσως τὸ χαρτοφυλάκιό του καὶ πήρε ἔνα ἔκατοστάρικο. «Αὐτὸ δημορῶ νὰ κάνω, πάρετο τὸ δ-

πος θέλετε...» καὶ ἔβαλε τὸ χαρτονόμισμα μέσα στὸ χέρι μου. Ἀνατρίχιασα; ἄγγελέ μου, ταράχθηκε δυνατά ὅλη μου ἡ ψυχή δὲν ἡξέρω τί γινόταν μέσα μου ἡθέλησά νὰ πιάσω τὸ χέρι του. Ἔγινε κατακόκκινος, ἀγάπη μου, καὶ — ἔδω λέγω γυμνὴ τὴν ἀλήθεια, ἀγαπητή μου, — ἔπιασε τὸ ἀνάξιο χέρι μου καὶ τὸ ἔσφιξε, ναί, τὸ ἔπιασε καὶ τὸ ἔσφιξε, δπως δὲν ἔκανε σ' ἔναν δομοῖο του, σ' ἔναν στρατηγό. «Πηγαίνετε, μοῦ εἶπε, κάνω δὲ, μπορῶ... Μὴν κάνετε λάθη αὐτὰ ποῦ ἔκάνατε δὲν εἶναι καὶ σοβαρά.»

Τώρα, ἀγάπη μου, νά, τί ἀποφάσισα: σὲ παρακαλῶ ἔσενα καὶ τὴ Φεδόρα, καὶ ἀν είχα καὶ παιδιά, θὰ τὰ πρόσταζα νὰ κάνουν μιὰ προσευχή, δηλαδή, νά, πῶς: ὅχι γιὰ τὸν πατέρα τους ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἐξοχώτατο, κάθε ἡμέρα, αἰώνιως! Θὰ εἰπῶ κάτι ἀκόμα, ἀγάπη μου, καὶ θὰ τὸ εἰπῶ ἐπισήμως, — ἄκουσέ με καλά, ἀγάπη μου, — δοκιζομαι πῶς δηση καὶ ἀν δῆταν ἡ λύπη μου αὐτὲς τῆς ἡμέρες τῆς δυστυχίας μας, ποῦ βρισκόμουν ἀνάμεσα στὴν ἰδική σου ἀπελπισία καὶ στὴν ἰδική μου ταπείνωσι καὶ ἀνικανότητα, μὲ δλα αὐτὰ σου δοκιζομαι πῶς τὰ ἐκατὸ φούβλια ἔχοντας λιγάτερη ἀξία γιὰ μένα ἀπὸ τὸ σφεζιμο τοῦ χεριοῦ ποῦ μ' ἐτίμησε δὲν Ἐξοχώτατος, ἐμένα τὸν ἀνάξιο, ἐμένα ἔνα μηδενικό, ἔναν μεθυσο! Μὲ αὐτὸ μὲ ξανάφερε στὸν ἑαυτό μου. Μὲ αὐτὸ τὸ μέσον μὲ ἀναστησε ἡθικῶς, ἔκανε τὴ ζωὴ μου πιὸ γλυκειὰ διὰ τὸ μέλλον, καὶ δσο ἀμαρτωλὸς καὶ ἀν δημαι, ἔχω τὴν πεποίθησι πῶς ἡ προσευχή μου, γιὰ τὴν εὐτυχία, γιὰ τὴν εὐδαιμονία τοῦ Ἐξοχώτατου θὰ φθάσῃ ὡς τὸν θρόνο τοῦ Παντοδύναμου.

"Αγάπη μου! Εἶμαι τώρα σὲ μιὰ φοβερὴ ἡθικὴ ταραχή! Η καρδιά μου χτυπᾷ, σὰν νὰ ἡθελε νὰ σπάσῃ. Εἶμαι πολὺ ἀδυνατισμένος. Σοῦ στέλλω σαρανταπέντε φούβλια χάρτινα, θὰ δώσω εἴκοσι τῆς νοικουρᾶς μου, τριάντα πέντε θὰ κρατήσω, θὰ ἔσδεψω εἴκοσι γιὰ νὰ ντυθῶ καὶ θὰ μοῦ μείνουν καὶ δεκαπέντε γιὰ τὰ καθημερινὰ ἔξοδα. "Ολαὶ δμως αὐταὶς ἡ σημεριναὶς ἐντυπώσεις μ' ἔφεραν ἀνω κάτω. Θὰ πλαγιάσω γιὰ μιὰ στιγμή. Τώρα εἶμαι ἥσυχος, πολὺ ἥσυχος. Η ψυχή μου δμως εἶναι κουρασμένη θαρρῶ πῶς τὴν ἀκούω, ἔδω, βαθειά, ἀνατριχιάζει, τρέμει, ταράσσεται. — Θὰ ἔλθω νὰ σὲ ίδω, μὰ τώρα δλα αὐτὰ τὰ πρόγματα μ' ἔχοντας μεθυσμένο... Ο Θεός δλα τὰ βλέπει, ἀγάπη μου, ἀνεκτίμητη φύλη μου! "Ο δξιος φύλος σου

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

[Ἐπεται συνέχεια. — Μετάφρ. Κ. Μ.]

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Γερμανικὴ Σχολή. *Συνεδροία τῆς 19 Ιανουαρίου.* — Ο π. Δαϊρπελδ ἀνεκοίνωσε τὴν ἔκδοσιν πραγματείας τινὸς τοῦ ἐν Γερμανίᾳ καθηγητοῦ Λάγγ, δι' ἃς οὗτος προσεπάθησε νὰ ἀποδεῖξῃ δτι ἡ Λευκὴς δὲν δύναται νὰ είνε ἡ Ὁμηρικὴ Ἰθάκη, ἀλλ' δτι αὐτὴ ἡτο καὶ ἀρχαίας χερσόνησος, ὡς μαρτυρεῖται ἡτῶς ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ ἀλλων ἀρχαίων συγγραφέων, ἐγένετο δὲ νῆσος ἀφ' δτου οἱ Κορίνθιοι διώρυξαν τὸν ἴσθμὸν χάρων τῆς ναυτιλίας, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὸν ὑπερωτέρους χρόνους, δτε ἐπῆλθε καὶ καθίησις τοῦ ἔδαφους ἐπανέκσασα τὸ πλάτος τῆς διώρυχος ὡς ἀπέδειξεν δ π. Νέγρης. Ταύτην λοιπὸν τὴν γηνώμην τοῦ Λάγγ ἀνεσκεύασεν δ π. Δαϊρπελδ, παρατηρήσας δτι καὶ δ π. Νέγρης καὶ πάντες οἱ γεωλόγοι δσοι ἔξήτασαν τὸν τόπον, παραδέχονται δτι ἡ Λευκὰς ἀνέκαθεν ἡτο νῆσος καὶ ἐπεχωσθῇ δ πορθμὸς ὑπὸ τῆς διάστης, ὕστε ἡναγκάσθησαν οἱ Κορίνθιοι νὰ ἀνοίξωσι διώρυχα, δπερ ἐπανελήφθη καὶ σήμερον. Αφού λοιπὸν ἡ Λευκὰς ἡτο νῆσος, δ Ὁμηρος ἐν τῷ Ι τῆς Ὁδοσσείας ἀναφέρων τὰς περὶ τὴν Ἰθάκην, δὲν ἔδύνατο νὰ μη ἀναφέρῃ καὶ αὐτὴν ἀν δὲ νποτεδῇ δτι μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁμηρου ἀναφερομένων νῆσων εἶναι καὶ ἡ Λευκὰς, τότε αὐτὴ μόνον ἡ Ὁμηρικὴ Ἰθάκη δύναται νὰ είνε. Ακόμη καὶ ἀν δημαι, ἔχω τὴν πεποίθησι πῶς ἡ προσευχή μου, γιὰ τὴν εὐτυχία, γιὰ τὴν εὐδαιμονία τοῦ Ἐξοχώτατου θὰ φθάσῃ ὡς τὸν θρόνο τοῦ Παντοδύναμου.

Σύλλογος Παρονασός. *Ομιλία τοῦ π. Ζεγγελη.* — Ως μία τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακοινώσεων πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ περὶ ἀλχημιστῶν διμιλία τοῦ π. Ζέγγελη ἐν τῷ Παρονασῷ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευὴν (21 Ιανουαρίου). Τὸ πλεῖστον τῆς διμιλίας κατηναλώθη εἰς τὸν ἀντικαθιστῶντα περιοχήν την ηναγκάσθησαν οἱ Κορίνθιοι νὰ ἀνοίξωσι διώρυχα, δπερ ἐπανελήφθη καὶ σήμερον. Αφού λοιπὸν ἡ Λευκὰς ἡτο νῆσος, δ Ὁμηρος ἐν τῷ Ι τῆς Ὁδοσσείας ἀναφέρων τὰς περὶ τὴν Ἰθάκην, δὲν ἔδύνατο νὰ μη ἀναφέρῃ καὶ αὐτὴν ἀν δρεύνας τοῦ περιφήμου Γάλλου χημικοῦ Βερθέλο, δη μάσαντας ἀλχημιστάς, δ ἐρημούσας ἀλχημιστάς, δη μικρούς δ π. Ζέγγελης ἀνέφερεν δτι κατὰ τὰς νεωτέρας ἔρευνας τοῦ περιφήμου Γάλλου χημικοῦ Βερθέλο, δη ἀλχημία ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἀρχαιότητι, περιεσθῶθησαν δὲ καὶ πάπυροι ἐν Αἰγύπτῳ ενδεμέντες, οἵτινες περιέχουσιν ἀλχημιστικὰς συνταγὰς δη διατριβὰς καὶ ἀπεικονίσεις ἀλχημιστικῶν ἔργαλεών καὶ συσκευῶν. Τῶν ἐλληνικῶν τούτων πατύρων ἐπέδειξε καὶ φωτογραφίας τινὰς δ π. Ζέγγελης.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τὸ νέον ἔργον τοῦ π. Ψυχάρη

Τὸ τὸν ὠραῖον τίτλον *Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ μοναξιά* τὸ νεωτὶ ἐκδοθὲν μυθιστόρημα τοῦ π. Ψυχάρη ἔχει ὡς θέμα τὴν κοινωφελή καὶ φιλέτερον ίδεαν δτι δ ἀνθρώπος ἀπομονωμένος δὲν δύναται νὰ μηδέρῃ, δτι μόνον διὰ τῆς κοινωνίας καὶ χάρων τῆς κοινωνίας ἀποκτᾶ καὶ διατηρεῖ τὸν ἀνθρωπι-

σμόν του, ὅπερ, ἂν ποτὲ ἀπολύτως μονωθῆ^{ται}, γρήγορα τὸν χάνει καὶ προσεγγίζει βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄγρια θηρία· ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ θέσις πλέκεται περὶ τὴν ἔξιστόησιν, τιμῶσαν τὴν γόνιμον φαντασίαν τοῦ συγγραφέως, τῆς ἐγκαταλείψεως Ἑλληνος ναυτικοῦ, δόνοματι Γιάννη Πετρογιάννη, εἰς ἔρημον νησὶ τοῦ Ὁκεανοῦ, περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰώνος· ἡ κατάκτησις τῆς ἀγρίας φύσεως ὑπὸ τοῦ ἐγκαταλειφθέντος, ἡ βαθμιαία αὐτοῦ ἔξαγριώσις ὑπὸ τὴν ἐπέδρασιν αὐτῆς, διαποτομένη εὐτυχῶς θιὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Μυριέλλας, ἵταλίδος κόρης διασωθείσης ἐκ ναυαγίου ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου, οἱ ἐν τῇ ἐφήμηφι πρωτόγονοι τῶν δύο νέων ἔρωτες καὶ τέλος ἡ διάσωσις των καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀνθρωπότητος ἀποτελοῦν τὰ διάφορα ἐπεισόδια τῆς μυθιστορίας. Ἐχομεν οὖτον νέαν ἔκδοσιν ἀλλὰ σιγχρόνως καὶ ἀνασκευὴν τοῦ ἀγγλικοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Ροβίνσωνος Κρόουσω, ἐκθειαζόντος ἀπ' ἐναντίας τὴν δύναμιν τοῦ ἀτόμου, νικῶντος μὲ τὴν θελησίν του δλας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις καὶ αὐτὴν τὴν ἐπήρειαν τῆς μονώσεως καὶ τῆς ἐφήμημας.

Τάς σήμερον δεκτάς θεωρίας δι' ὃ
ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς πρὸ αἰώνος κρατούσας
καταβιβάζεται καὶ ὑποτιμᾶται ἡ ἀξία τοῦ ἄτο-
μου ὑπὲρ τοῦ συνόλου, ὑπὲρ τῆς κοινωνίας
οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἡ θέσις τοῦ κ. Ψυχάρι-
ῶς καὶ ὁ ἔδιος ὑποστηρίζει, εἶναι φιλοσοφικά
τέρα καὶ ἥμικωτέρα τῆς τοῦ Ἀγγλου Λὲ Φό-
ἄλλα θὰ ἡτο καὶ παράξενον ἂν ἡ ἀντίληψη
περὶ ἀνθρώπου καὶ ζωῆς ἦν ἔχει ὁ ἐλληνογα-
λάτης φιλόλογος ὁμοίαζε μὲ τὴν τοῦ "Ἀγγλο-
συγγραφέως τοῦ Ροβίνσονος" δλαι δμως ο
θεωρίαι, καὶ αὐταὶ αἱ πλέον παράδοξοι, ἔχου-
τὴν δόσιν τῆς ἀληθείας των, πολὺ δὲ μᾶλλον
μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ τρόπος δι' οὗ ἐκτίθενται κα-
αὐτὸς χυρίως συντελεῖ εἰς τὴν ἐπικράτησί-
των. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ διῆγησις τοῦ κ.
Ψυχάρη δὲν στερεῖται θελγήτρου μὲ τὴν λε-
πτὴν καὶ ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν ἀποχρώσεων
τοῦ αἰσθήματος, μὲ τὴν ἐπιμελῆ περιγραφή
τοῦ περιβάλλοντος (ἢ τῆς συμπερικυκλωσιᾶς
κατὰ τὸν συγγραφέα) μέσα εἰς τὸ δόποιον ζοῦν-
καὶ κινοῦνται τὰ δύο πρόσωπα τοῦ μύθου
ἄλλα βεβαίως ἡ κυριωτέρα φροντὶς τοῦ γρά-
ψαντος ὑπῆρξεν ἡ αὐξησις τοῦ πλούτου τῆς
γλώσσης ἦν μεταχειρίζεται καὶ ἡ προσαρμογή
τῆς εἰς τὴν ἔκφρασιν λεπτῶν καὶ ποικίλων δια-
νοημάτων καὶ αἰσθημάτων ἵσως μάλιστα κα-
νεὶς παράξενος γὰ ἰσχυρίζετο πῶς τάχα αὐτὴ

ἥ προπάτηεια, διαφαινομένη εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἔργου, ζημιώνει κάπως τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διηγήσεως, παρασύρουσα εἰς κουράστικὴν μακρηγορίαν, θίδιως εἰς τὰς περιγραφὰς τῆς φύσεως, περιγραφὰς λεπτομερεστάτας ἀλλὰ πολλάκις στερονυμένας ποιήσεως καὶ ἀναταραστατικῆς δυνάμεως.

Κονραστική είνε ἐπίσης ἐνίστε ἐν τῷ λόγῳ
ἡ κατάχοισις τῆς πλαστικότητος τῆς δημοτικῆς
γλώσσης πρὸς παραγωγὴν συνθέτων λέξεων
εἴτε περιττῶν, ὡς μὴ παραγουσῶν νέαν τινὰ
ἔννοιαν (ὧς ὁ ὅρος μεγαλολίθαδα ἀντὶ μεγάλα
λιθάδια) εἴτε λέξεων ὃν ἡ διάπλασις δὲν φαίνεται
τόσον ἐπιτυχής ὡς λ. χ. ἡ λέξις συντοπιὰ
θέλουσα νὰ σημανῇ τὸ σύνολον τῶν πέριξ,
ἐνῷ ὁ σχηματισμός της φαίνεται μᾶλλον ἐκ-
φράζων τὴν ἰδιότητα προγμάτων εὐθισκομένων
εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἥτοι τὴν γειτνίασιν ὡστε
ὅ ἀναγνώστης βλέπει καὶ παθαίνει ὀδηγούμε-
νος μάνον ἀπὸ τὴν φράσιν, νὰ καταλάβῃ τὴν
ἔννοιαν τοῦ νέου ὅρου, εἰνε δὲ φόβος μὴ ἡ
ἔργασία αὕτη τῆς μαντείας, παρατεινομένη ἐπὶ
300 καὶ πλέον σελίδας, ἀπολήγῃ εἰς κούρασιν
πρὸς τὴν ὅποιαν ἀμφίβολον ἀν ὅταν ἀνθέξῃ ἡ
νεοελληνικὴ τεμπελιά. Ἐξ ἀντιδέτου δύναται
τις Ἰσως νὰ προσάψῃ εἰς τὸν συγγραφέα τὴν
χρῆσιν λέξεων τῆς καθαρευούσης ἐκ τῶν μᾶλ-
λον δυσπέπτων ὡς λ. χ. ἀξιοσημείωτος, ἀξιοση-
μείωτα, χωρὶς ἄφευκτον ἀνάγκην, ἐνῷ πολλάκις
πάλιν μεταχειρίζεται ξένας ἀσυνήθεις λέξεις ὡς
τὸ ρουμάνι ἀντὶ τῆς γνωστοτάτης δάσος· κατὰ
δὲ τὴν ταπεινήν μου γνώμην μοῦ φαίνονται
φροτικὰ καὶ τὰ διαρκῆ ὑποκοριστικά: ἀμμον-
δοῦλα, ἀψηλούτουκα καὶ φαρδουλὰ βουναράκια,
ἀρκετούτουκη τοπωσία (ἐκτασίς).

Αλλὰ βεβαίως δόλα αὐτὰ εἶνε λεπτομέρειαι
ἔλαχιστα μόνον ἐπηρεάζουσαι τὴν ἀξίαν ἔρ-
γου εὐμοιροῦντος προσόντων οὐχὶ τυχαίων :
τὸ ὄφος εἶνε ζωντανὸν καὶ ἔχει πολλάκις δύ-
ναμιν καὶ νεῦρα ὡν τόσον συχνὰ στεροῦνται
τὲ προϊόντα τῆς καθαρευούσης φιλολογίας μας,
πολλαὶ δὲ σκηναὶ παταδεικνύουν τὸν ἡ. Ψυ-
χάρην καλὸν ψυχολόγον καὶ γνώστην τῆς ἀν-
θρωπίνης καρδιᾶς καὶ διεγέρουν ζωηρὸν τὸ
ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγινώσκοντος. Τοιαῦται εἶνε
ἡ πρώτη συνάντησις τοῦ Γιάννη μὲ τὴν Μυριέλ-
λαν, ὅτε ἐκεῖνος ἐξαγριωμένος πλέον ἀπὸ τὴν
μοναξιά, δρομῇ ὑπὸ τὸ κράτος δλως ζωήκου
πόθου χωρὶς κἄν νὰ προφθάσῃ νὰ τὸν ἀντι-
ληφθῇ καὶ νὰ τὸν χαλινώσῃ ἐπειτα αἱ ἄλλαι
σκηναὶ δπον διαγράφεται ἡ γέννησις καὶ ἀνά-
πτυξις ἡμερωτέρων αἰσθημάτων ἀποληγόντων

εἰς φλογερὸν ἀμοιβαῖον ἔρωτα τῶν δύο ἐρη-
μωμένων καὶ ἄλλαι πολλαὶ ὅν θὰ ἦτο μακρὰ
ἢ ἀπαρίθμησις.

Υπὸ καθαρῶς γλωσσικὴν ἔποψιν ἡ «Ζωὴ κι' ἀγάπη στὴ μοναξιὰ» εἶνε νομίζω ή πλέον ἐπιτυχῆς ἕως τώρα εἰς τὸν πεζὸν λόγον προσπάθεια διὰ νὰ προσαρμοσθῇ ἡ ζωντανή μας γλῶσσα εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν λεπτοτήτων τῆς ἐννοίας ἀπὸ τὴν ὅποιαν τὴν ἀποξένωσεν ἡ μαρκὰ καὶ ἄνους παραμέλησίς της, ἀπὸ τοὺς βυζαντοτραπεῖς μας λογίους αὐτὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἐπανάληψις αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν καθιστᾶ τὸν κύριον Ψυχάρην ἀξιονέατον.

ΙΩΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Χωρατά. — Χαριτωμένη ἡ ἀφέλεια τοῦ κ. Ψυχάρη εἰς τὴν κρίσιν του, ποὺ ἔγραψε περὶ Σουρῆ Τόπου, ποῦ κάποτε ἀρχίζεις ν' ἀμφιβάλλῃς ἃν ὁ διδάσκαλος σοθαρεύεται ἡ χωρατώνη. Καὶ ἔτοι κατορθώνει νὰ λέγῃ πρόγαμτα ποὺ θὰ ἡτον κάπως δύσκολον νὰ λεχθοῦν εἰς μίαν σοθαράν μελέτην. Μά τοι ζητεῖς σιγά-σιγά ὁ πόνος τῆς κριτικῆς του, σκληρός σάν μαχαιριά, ποὺ κρίνεται εἰς μίαν φράσιν, εἰς μίαν του λέξιν. Καὶ κρημνίζει ὁ διδάσκαλος θεότητας και θρόνους μὲ ἀναλγήσιαν δικαστοῦ ἀλλὰ και μὲ ἀννηρωπήνη μεροληπτίαν. Τίποτε δὲν κρίνει ἀπ' ὅ, τι είναι δυνατὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ χαντάκωμα τοῦ θύματός του. Νομίζεις, διαβάζοντας τὸν κ. Ψυχάρην, πῶς είναι ὁ πιὸ κακὸς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως δὲν είναι, δὲν φαίνεται τουλάχιστον νὰ ἦναι. Σὰν νὰ μετανοῇ εὐθὺς ἀμέσως, ἀρχίζει κάτι μισοκολακευτικά λόγια, ποὺ λησμονεῖς μίαν στιγμὴν τὸ φωμαριό ποὺ ἔχουν, λίγα λεπτά πρὸιν, ἡ πένα του και σοῦ φαίνεται τῷρα σάν χάρι, σάν παιχνίδι. Δὲν θέλει νὰ σὲ ἀφήσῃ μὲ τὴν κατήν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος ὥστε αὖ, ἔπειτα ἀπὸ τὸ καυτηρίασμα αὐτὸν, τὸν ἀπαντήσης στὸν δρόμο, νὰ τοῦ βγάλῃς τὸ καπέλο σου μ' ἔνα φιλικὸ χαμόγελο. Ἐγὼ αἰσθάνομαι πῶς αὐτὸ θὰ ἔκανα εἰς ὅμιοιαν περιστασιν και δχι δπως ὁ Σουρῆς, ὁ κακομοίορης, ποὺ η μιωπία του συνέτεινεν ίσως νὰ προκαλέσῃ την μητριν του σοφού γλωσσολόγου. Θὰ ἐνθυμήσουμεν περισσότερον τὰ χωρατά τοῦ κ. Ψυχάρη παρὰ τὸν σοθαράν διδάσκαλον

Τὸ κοινιτάτον τῶν Παρισίων. — Οἱ Γάλλοι ἀνέλαβαν
νὰ ὑποστηρίξουν τὰ δίκαια τοῦ Ἑλλήνισμοῦ. Τὸ
ἔργον των ὅταν ἡνὶς εἰρηνικὸν ὅπως διατυπώνεται εἰς
τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Καταστατιμοῦ τοῦ Κομιτά-
του: «Τὸ Γαλλικὸν Κομιτάτον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν
τῶν δικαιῶν τοῦ Ἑλλήνισμοῦ, προτίθεται νὰ ἐπιδιώξῃ
εἰρηνικῶς καὶ ἰσοδικαίως τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης
τῶν Ἑλλήνων πληθυσμῶν τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους
καὶ νὰ ἐπιτύχῃ δι' ἀντούς, ἀνευ βλάβης τῶν νομίμων
δικαιωμάτων τῶν πληθυσμῶν τῶν ἄλλων φυλῶν, τὴν
ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἀπολαυὴν πολιτικῶν καὶ κοινω-
νικῶν ἐγγύησεων, ἀπαραιτήτων εἰς τὴν οἰκονομικὴν
καὶ ἥκτικὴν αὐτῶν ἔξελιξιν.» Οἱ ἐπικρανέστεροι Γάλ-
λοι πολῖται εἶναι νὰ ὑπονογράφαμενοι κάτω ἀπό τὰ ἐν-
θυαρρυντικά αὐτὰ λόγια: «Οἱ Κλεμανσώ, οἱ Ρενάκ, οἱ
Κλαρετί, οἱ κόμης δὲ Μουuß, οἱ Δεσάμ, οἱ Μεζιέρ, οἱ

υχάροις καὶ ἄλλοι. Ὁ κ. Ὀμόδηλος, δὲ πρώτην διευθύν-
τις τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς, δὲ θεομόδος φί-
ος τῆς Ἑλλάδος, εἰχε τὴν προεδρείαν τῆς συνελεύ-
σιος κατά τὴν ἴδρυσιν τοῦ Κομιτάτουν. Ὁ κ. Καζάνης,
αὐτάκιμπος, δὲ ἐνθουσιασμὸς, ἀπῆρε δὲ ὁ πρωτεγγάτης
μηδὲ εἰς τοὺς εὐγενεῖς Γάλλους καὶ τοὺς Ἑλλήνας
προιώτας

Και πάλιν ἡ γλώσσα. — Ἡ σύστασις τῆς ἑταιρίας «Η Εθνικὴ Γλωσσα» γεννᾶ τόσας σκέψεις. Ἰσως εἰς τὸ ἀποτελεσματικάτερον καὶ τὸ πρακτικάτερον έσον διὰ τὴν διάδοσιν τῆς ἰδέας τῆς δημοτικῆς. «Εις τῷπον μόνον οἱ γράφοντες, καὶ ἀτ̄ αὐτοὺς μόνον μόνον οἱ νέοι, προσῆλθον εἰς τὰς τάξεις της αἱ αὐτοὶ μὲ κάποιους περιορισμούς. Ὁ κόσμος, ἔθνος ἡ ἐμεινεν ἀδιάφορον ἡ ἐφανατίσθη διὰ τὴν ἀνθρακεύονταν. Διότι τὸ γιατορικὸ τῆς δημοτικῆς τοῦ ὄντος ἀδιολον, πικόδον, δύνσκολον. Ἡ φυσιολογία μᾶς γειτεῖ διτὶ ὃ διδύναντισμός τοῦ ὄντος ὁμοίωπον. Ἰμπορεῖ ὅλα τα συνειδήση, καὶ τὰ ἴσχυρότερα δηλητήρια, (πόσον ἄλλον μίαν ἀλλήθειαν) φθάνει νὰ τον δίδωνται κατὰ κράξ δόσεις. Ὁ κ. Ψυχάρης δὲν τὸ ἐσκεφθμ ἀντό. Εἶσα σὸν ἐνθουσιασμὸν του δὲν ἐπόσσει εἰς τὸν νόον αὐτὸν τὸν ἀπαράβατον, καὶ ἐμπούκωσε τὸ κακόφορον τὸ ἐλληνικὸν κοινὸν μὲ δημοτικήν. Καὶ τὸ κοινὸν ἐπαναστάτησε φυσικά. Ἦχρειάετο ὅμως καὶ ἔνας υχάρος «Ἐπερτε νό δοθή τὸ σύνθημα. Τὸ ἀναγνωρίζουμεν αντό. Μὴ ἔκεινος ἀναγνωρίζει μόνον τοὺς πιτούς ὀπαδούς του. Τοὺς ἄλλους τοὺς ὄνομάζει μισό-λασσούς.

Και δύμας αὐτοὶ θὰ φέρουν τὴν τελικὴν νίκην, οἱ εἰλοὶ στρατιῶται εἰς τοὺς δόπιούς συγκαταλέγονται οἱ σχεδὸν οἱ σημερινοὶ λογοτέγαι.

τιχής ἐσορῆ. — Είναι κρῖμα νὰ ἐπιτρέψουνται πα-
ραστάσεις ὅπως ἡ πρὸ δὲ λίγων ἡμερῶν εἰς τὸ Δη-
τικὸν Θέατρον. Καὶ ἡτο τόσος κόσμος, τόσαι κυ-
αι, καὶ τὸ βασιλικὸν θεωρεῖον ἦτο στολισμένον
τόσον λεπτάς καὶ εὐγενεῖς ὑπάρξεις. Καὶ ὁ κό-
μις ἐχειροκρότης τὴν «Ἐξομολόγηση» καὶ ἐξή-
γειρε νὰ ἔπαναληφθῇ. Καὶ ἐπανελήρθη Δότι θύη
ταπεινὰ ἔνοτικα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ αὐτὰ
σουν φυσικὰ τὴν δύναμιν νὰ ἡλεκτρίζουν τὲν
ἴον, ὅπα δὲ λαὸς αὐτὸς καθ' ἡμέραν διαβάζῃ νέους
ὄντους καὶ νέας βιαίωτης εἰς τὴν Μακεδονίαν. «Ο
ιωτῆς ἐμίσθησε εἰς τὴν «Ἐξομολόγησήν» τούς νᾶς ἀν-
θρώπους μόνον, μόνον ὡς ἄνήκων εἰς μίαν φυλήν.
Όχι ὡς ποιητής.

«ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

ΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

BYZANTINA

Ι περιηγηταὶ τοῦ ιτ'. αἰῶνος Spon καὶ Wheeler ἡγόρουσαν εἰς Ἀθήνας ἔνα χειρόγραφον περιεργάτατον. διότι περιέχει σειρὰν εἰκόνων τῶν διαιρόδων ἐλῶν τῆς οἰλογενείας τῶν Κομηνῶν. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εὐτυχῶς δὲν ἀπώλεσθη, ἀλλὰ σώζεται ἀριθμὸς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, δύον εὑρίσκεται πρὸ δύο ἀριθμῶν καὶ περισσότερον, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κοργγίου τοῦ Lincoln: εἶναι τοῦ ιδ'. αἰῶνος ἐπὶ περιγραφῆς καὶ περιέχει τὸ Τυπικὸν τῶν καλογραιῶν τῆς Ὀθωτίκου τῆς Βερβίας Ἐλπίδος. ἡ ὥποια σύμβη ἐν Κωνσταντινούπολει ὑπὸ τοῦ μεγάλου στρατεύδαρχου Κωνσταντίου Συναδροῦ, Ἰωνᾶς τὸν ιδ' αἰώνα. Λίκης τὰς εἰκόνας τοῦ χειρογράφου οἱ Κομηνοί παρι-

οἱ δτοῖοι ἔκαμαν ἔφανον διὰ νά του ἀγοράσσουν
ἔνα στέφανον. Ὄφρου ἔδωσα καὶ ἐγώ τὸν ὄβιολόν
μου, ἡκολούθησα τοὺς φίλους του εἰς τὸ νοσοκομεῖον
ὅπου ἔμετέν γά γινή ἡ ἔκφορος. Ἐκεῖ εἰδα τέσεδε
μαύρους τοῦ νοσοκομείου, οἱ δποῖοι ἥγοιξαν τὸ ἀμ-
φιθέατρον ὃπου ἔμετέν δι νεκρὸς κλεισμένος κατάμο-
νος ἀπὸ τὴν προηγουμένην, καὶ τὸν πῆχον ἐπάνω εἰς
τὸ φρεῖον. Ἡκολουθήσαιμεν σωτήριοι μέχρι τοῦ νε-
κροταφείου. Ἐκεῖ παρεκάλεσα τοὺς μαύρους πρὸ τὸν
βάλοντα εἰς τὸν τάφον, νά περιμείνουν. δλίγον διὰ νά
φωτογραφήσω τὴν ἀραιάν συνοδείαν. Ἔπειτα τὸν ἔ-
νεσαν εἰς τὸ μνημεῖον χωρὶς εὐχήν, χωρὶς φαλμωδίαν.
Ἡδάκρυσα καὶ κατέκρυνα τοὺς προύχοντας τῆς Μα-
γιούκας. Η φωτογραφία ποῦ σας στέλλω δς συμ-
πληρώσω τὴν ἐπιστολήν μου.

Μεθ' ὑπολήψεως
Γ. Σ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Βιβλία :

Από τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δ. Ἀναστασοπούλου τοῦ Ἀθηναίου «Ο Γαροινλίδης» εἰς τὸ ὄποιον ὁ συγγραφεὺς χαρακτηρίζει τὸν διευθυντή τῆς «Ἀκροπόλεως» ἀπόσπαμεν μίαν φράσιν εἰς την ὅποιαν περιπλειται ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἔξοχου ἐλληνος δημοσιονόμου·

γράφουν :
« Ο Γαρβιηλίδης είνε ώς τις δύγκωλιθος ἐφιαλτικώ-
τατος στὸ Ἐδένος του Ὀπως ὁ Γρικούπης. Ζητεῖ νὰ
ἐκβιάσῃ τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ. Ζητεῖ μόνον εἰς τὰ
χρονια αὐτοῦ νὰ ἔδη μεγάλων τὴν Πατρίδα του Ζη-
τεῖ ορθοτικὸς ώς λίτεις αλιών, νὰ τὴν παρασύρῃ πρὸς
τὸ φῶς, τὸ φῶς τὸ ἀπέτεον, τὸ ἀφυσιον, τὸ ἐκτυ-
φλωτικώτερον τῆς Προούδου φῶς.»

Περιοδικά :

Η «Εσευνα» — Ιανουαρίου 1905 — καταδικάζει τὸ λαχεῖον τοῦ ἔθνους στόλου. "Οπως ἡ ἔθνική ἐνότης, λέγει, δὲν δύναται νὰ κατορθωθῇ πρὶν δημιουργηθῇ πυγῆν αὐτοδιοικητος, εἰκόσιμος καὶ σώφρον, οὗτο τὰ θωρηκτὰ δὲν ὠφελοῦν πρὶν ἔξασφαλισθῶν πηγαὶ πλούτουν καὶ πηγαὶ πλούτουν δὲν ἔξασφαλιζονται πρὶν τεθῶσιν ἀκλόνητοι βάσεις ἔθνικῆς ήθικῆς. 'Ο ισχυρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὅτι ἡ ἀνθρωπινὴ ἀδυναμία τοῦ κέρδους εἶναι ἐκμεταλλεύσιμος, ἀποδεικνύει πόσον ἀναρμόδιοι εἰνε νὰ κυβερνοῦν τὰς τύχας ἐνὸς ἔθνους οἱ οὗτο σκεπτόμενοι. 'Ο κυβερνήτης πρέπει νὰ διανοίγῃ πηγὰς σιδένους ἀτομικοῦ καὶ ἔθνους

Τὸ διὸν περιοδικὸν γράφει μὲν θαυμασμὸν διὰ τὸν ἴαπτωνικὸν πολιτισμὸν καὶ λέγει ὅτι οἱ Ἱάπτωνες εἰχαν τὴν φήμην νοημόνων μυμητῶν. Τῷφα τὸ ζῆτημα εἶναι ἀνὸν δυτικὸς πολιτισμός θὰ γίνη μυμητῆς τοῦ ἴαπτωνικοῦ πνεύματος. Οἱ Ἱάπτωνες ἀντελθήσθαντο ὅτι ὅχι η ἐνδείξις ἀλλὰ η ἔρευνα τῆς ἀλληθείας εἶναν πρακτική. Τὸ δωδεκαπομόνον σύγγραμμα τοῦ λοχαγοῦ Βρύγκλου δείχνει τὰς πηγὰς τοῦ ἴαπτωνικοῦ σθένους.

Ο Βοϊγκλού λέγει διτί τὸ μεγαλεῖον ἐν σὲ ἔθνους εἶναι
ἡ καλλιτεχνία του. Καλλιτεχνία σημαίνει εὐγένεια αἰ-
σθήματος, καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ αἰσθήματος πηγάζει
ἀπὸ ἑνὸς ἀγαφονός καθώς ηθικῆς ποὺ ἀρδεύει τὸ ἔθνος
ἀπὸ ἀμυνούεντων χρόνων. Τὰ ὑλικά κατορθώματα

προκύπτουν πολὺ γοργοφαστικά τόποι, που μετατρέπουν την περιοχή σε έναν από τους πιο διάσημους προορισμούς για τουρισμό. Οι παραλίες της παραθαλάσσιας πόλης είναι παραδειγματικές, με καλλιέργειες και υποδομές που συνδέουν την πόλη με την θάλασσα.

Εἰς ἓνα τού χρονογράφημα «Τρέχει», δημοσιευθὲν εἰς τὸ «Σκρίπ», ὁ κ. Ζ. Π. δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀθηναίου μάγκα καὶ τὸν παραβάλλει μὲ τὸν Ἰταλὸν μάγκαν. Τὴν εἰκόνα ἐνετεύνθη ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τὴν προχθεστήν βροχήν ποῦ ἔνα χαμινί μὲ τὰ πόδια γυμνά, μὲ τὰ χέρια εἰς τὴν τσέπην. ἐβάδιζεν ἀργά διὰ νά περιλουσμῆν δύσον τὸ δυνατὸν μὲ περισσότερον νερόν. Καὶ ἔξακολονθεῖται: «Καὶ τραγουδοῦσεν ὁ διάβολος μὲ τόσον κέφι, μὲ τόση δύναμιν. ὅστε ἐτίστευσα ὅτι ἡ βροχὴ εἶνε φαιδρότης. "Ἄλλοι ἡσαν εὐτυχισμένοι ποῦ ἔβλεπον τὴν βροχήν ἀπὸ τὸ τέλαιμα — γέροι, γυναικεῖς, βρέφει, ὅλοι οἱ ἀδύνατοι — ἀλλὰ τὸ χαμινί ἐκήρυξε τὴν χαράγμα του, διότι ἐδέχετο κατάστημα τὸ στοιχεῖον. "Ο χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀθηναίου Γαρβιᾶ εἶνε ἡ καταδίωξις τῆς παφαδόξου καὶ ἀσυνήθους εὐθύμιας. "Ο Ἱταλὸς μάγκας καταδιώκει τὴν μπουκιά καὶ τὴν πεντάραν, αἰλονίως, παντοῦ καὶ πάντοτε, βυθίζεται εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νά πιάσῃ ἀπὸ τὸν βυθὸν τὴν πεντάρα ποῦ ἔπεσεν ἀπὸ τὸ βαπτόριον, τραγουδεῖ διὰ νά πάρῃ αὐτήν. καὶ μόνον διὰ νά τὴν πάρῃ οὐδέποτε διὰ νά τραγουδήσῃ

“Οὐ Λθηναῖος μάγκας είνε η λιτή ἀπόλωσις τῆς ζωῆς. Γυρίζει εἰς τὸ δρόμον, μᾶλλον ὅτι τρόπους καὶ τὰ πουλιά ποῦ σιείν τοὺς διαβάτας τὸν οὐρανὸν τῶν, ἀνάξητων νὰ φάγῃ τὸ σπυρὶ τῆς εὐθύμιας. “Ἄν ουναντήσῃ διαδήλωσιν, θὰ τὴν ἀκολουθήσῃ καὶ θὰ πάγγιοντο τὸ κέφι του ἵκανοτοιών ἀν τεράστιον τρελλός θάτὸν τὸ ἀποτελλάνῃ, ἀλλ οιδηθή γόπτα δὲν τὴν πέροιν. ἀλλ’ ἂν δὲν ὑπάρχῃ τίτοτε ἀπ’ αὐτά, τότε θὰ γλεντήσῃ μὲ τὴν λάσπην, μὲ τὸ χῶμα, μὲ τὸν ἀέρα η μὲ τὴν βροχῆν. Ποῦ θὰ στεγνώσῃ ὁ Γαβριᾶς ποῦ ἔβρεκετο χρέες εἰς τὴν ὁδὸν Θεμιστοκλέους; ‘Ο μέγας μάγκας, τὸ κλῆμα τῶν Ἀθηνῶν, θὰ τοῦ δώσῃ αὐχοινῆιον, ἀέροις ὅλα τὰ στεγνωτικά.’”

Ο καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου κ. Παύλος Καρολίδης γράφων εἰς «Τὸ Κράτος» περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τῶν Παρισίων λέγει: «Ἐννόησαν δτὶ διὰ παραγκωνισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς τὴν χερδόνησσον τοῦ Λίμου, ἡ ἐπέκτασις τοῦ βουλγαρικοῦ μέχρι τοῦ Λίγαίου, ἀνέτροπη τοὺς θεμελιώδεις δρόους αὐτοῦ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίουν καὶ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀπὸ χιλιάδων ἑταῖρης ἐπικρατούσης ἐνταῦθα ίστορικῆς κινήσεως». δτὶ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκινδύνευε καὶ διὰ δυτικὸς πολιτισμός. Οὗτο δέ οἶνοι καὶ κατὰ φυσικόν τια ἡθικὸν νόμον ἔξελιξεν παρόχθισσαν τὰ ἐναντία, καὶ ἐκ τῶν πεπλανημένων ἀνθελληνικῶν γνωμῶν καὶ συμπαθειῶν, παρήχθησαν νέα συμπάθειαι φιλελληνικαῖ, τοσούτῳ μᾶλλον ίσχυραὶ καὶ στερεαί, δσον φέρουσι χαρακτῆρα οὐχὶ ἀληθοῦς ἡ ψευδοῦς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ χαρακτήρα κρίσεως θετικῆς, ἐκτιμήσεως πραγματικῆς, ἐπιγνώσεως ἀληθοῦς τῆς ἀλληλεγγύης τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλεων τὰ καθόλου συμφέροντα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.»

Αἱ «ΑΟΪΝΑΙ» ἔζητησαν συνέτευξιν ἀπὸ τὸν κ. Σουρῆν διὰ τὴν κριτικὴν τοῦ κ. Ψυχάρη, τῆς δύοιας ἐδώσαμεν ἀποστάματα εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος. Ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν ἀνάδημοισεύομεν μερικά μέρη γνωίς καὶ προσθήσωμεν δῆλον τοπικῶν τοῦ «Ρω-

μεθιδή, χορίς να προσεύσωνται οι ποιητής του «Ρωμαϊκοῦ» παρεφέρθη ἐναντίον δόλων τῶν λογιών, μέσα εἰς τὸν θυμόν του, καὶ ἐσάφωσε δύνοματα ποὺ τιμοῦν τὰ ἔλληνικά γράμματα καὶ τὰ τιμῆς ὁ ἔλληνισμός, δῶνας τὸ ὄνομα του κ. Παλαμᾶ π. χ. Ἀν δὲ Σουρῆς ἔγραψε τὴν συνέντευξίν του, θά την ἔγραψε σατυρικάτερα ἵσσως ἀλλὰ μετριωπαθέστερα, τεχνικώτερα. Καὶ αὐτὸν ἐπεριμέναμεν· μίαν εὑνηφά ἀπάντησιν διά τούς «Ρωμαϊού».

‘Ιδού λοιπὸν τί ἀπήντησεν ὁ ποιητής :
« Εἶδες ; εἴδες τί μοῦ καταμαρτυρεῖ ὁ Γιάννης ὁ Ψυ-

χάρης. Μα δ ἐνδογημένος δὲν λέγει καὶ τίτοτε και-
νούργιο, τίποτε ποῦ νά μη τὸ ἔχει ξαναειπῆ; Τὰ Ἰδια
γράφει τόφα εἰς τὸ γραμμά του δι τὸ ἔγραφεν ἀλλοτε
εἴς ἐν γαλλικὸν βιβλών τον «Autour de la Grèce»
τὸ διποίον ἔγραψεν εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτήν, τὸν και-
ρὸν φαίνεται καθ' ὅν ἐπεισόθη ὅτι κανεὶς δὲν κατε-
λάμβανε τὴν δῆθεν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ποῦ ἔγραφε.
Καὶ ξεύρεις διατὶ μού ἀφαδιάζει ὅλα αὐτὰ τὰ ξανα-
μασσόματα; «Ακούσεις λοιπὸν φύλε μον; νά ίδης τι θά
είτη γκαμήλα! Ό Ψυχάρης, ἀνθρώπος ὃς ὁ δόποιος,
ἀφοῦ προσεπτάθησεν ἀπὸ ἔκει νά γίνη μεγάλος καὶ
τρανός, καὶ ειδενός ὅτι δὲν κατώρθωντε τίποτε, ἀπεφά-
σισε νά δημιουργήσῃ, καθὼς θά γνωρίζῃς, μίαν ίδιαι-
τέραν γλῶσσαν, τὴν διποίαν ήθελησε νά ἐπιβάλη εἰς
τὸ ἐλληνικὸν δημόσιον. Τότε μού ἔστειλε τὸ «Ταξειδί¹
μου» βιβλίον γραμμένον εἰς τὴν ίδιορρυθμον αὐτὴν
γλῶσσαν. «Εννοεῖς τότε ἐγώ δὲν τὸν ἔγνωριζα, οὔτε
τίξευρα ποὺ κρατᾶ ἡ σκουφία του, ἀν καὶ μού είλκα-
ειπή διά τὸ φέσι τοῦ Σιδώ Νικολάου, τοῦ πατρός του,
ὅ δόποιος κατώκει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀμέσως
ἔγραψα εἰς τὸν «Ρωμῆδόν» δι τι θά ἔγραφε κάθε ἀν-
θρώπος ποῦ ἔχει δύο δραμμῶν μισθιά. Αύτὸ τὸν ἐπει-
δαξε. Τὸν ἔκαμε Τούρκο, Ἐβραϊο, ξενόρω καὶ ἐγώ τι
τὸν ἔκανε! Το λοιπὸν ἄμα ίδηθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξη-
τησε νά με γνωρίση.

— « "Ωχ! ἀδελφέ, εἴπα εἰς τὸν Κασδόνην ποῦ ἥθελε νὰ μοῦ τὸν συστήσῃ. Τί νὰ τὸν κάμω! »

«Μίαν ὅλην ἡμέραν ὅμως δὲν ἀπέφυγα τὴν γνωμίαν. Τότε ἐσυνχάναμεν εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας» δῆλη ἢ παληοφάρα ἡ φιλολογική. Μίαν ἡμέραν μπανίν μέσον καὶ ἀφού ἔχαιρετο σθήκαμε μὲ τὸν Καδόνη, τὸν Δροσίνη, τὸν Παλαμάν, τὸν Καρκαβίτσαν καὶ ἄλλους φίλους, βλέπω ἔξαφρα ἐνάντι ἀνθρώπω πυντισμένο ποδὲ τὰς βιβλιοθήκας.

«Τὸν κυπτάζω, καὶ παρατηρῶ πῶς ἐφοροῦσε εἰς τὴν

μέσον ἔνα ζωνάρι, ξέρεις, ἀπὸ ἐκείνα ποῦ ἐφορούσαν τότε. Ἐφορούσε καὶ κάτι σκαρπινάκια. Λυτός ἦτον.

« Ἡξενεροῦ ψυχάρης τί ἐσπειτόμην διὰ τὴν φιλολογικήν του ἀξίαν καὶ ίδιως διὰ τὴν γλωσσολογικήν. Αὐτός ὅμως τὸν φίλον μοῦ ἔκαμψε καὶ ἐπέμενεν ὁ ἀνθεόφοβος, ἀκούσαστος εἰς τὴν ίδεαν του. Ὁ Θεός δηλαδὴ νά την καμη καὶ αὐτὴν ίδεαν. Ἄς είνε. Μίαν ημέραν ποῦ μοῦ ἔλεγε πώς ή γλώσσα τοῦ «Ρωμηοῦ» δὲν είνε ἀληθινή καὶ ὅτι ἀληθινή είνε ή ίδιακη του, προσεπάθησε νά τὸν χώσω εἰς τὸ κεφάλι του ὅπι τὸ λαὸς είνε ὁ μεγαλείτερος φιλόσοφος ὅπως λέγει οἱ Αριστοτέλης, καὶ ὅτι δὲν θὰ χωνέψῃ ποτὲ μιά γλώσσα τὴν ὅποιαν δὲν ὄμιλει. Αὐτός ὅμως ποῦ νά καταλάβῃ τέτοια πράγματα καρφωμένος καθὼς ἡτο εἰς τὴν λίδεαν του. Τέλος πάντων ὁ Ψυχάρης ἐψυγε. Ἐπήγειρες τὸ Παρίοι καὶ γράφεις ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, «Autour de la Grèce» δπου, ἐννοεῖς, μὲ καθηλοβρέζει, μὲ καθηλοβρέζει, τέλος πάντων σκουπιδί

Αὐτὸς, μὲν καὶ τέλος πάντων, καὶ τελείωσις
«Ἄντα λοιπόν τὰ προηγούμενα ἔχει μακέν· μονὸν δὲ μου-
σιοὺς Πισικαρίς, καὶ τώρα ἔγαμασσα τὰ ἴδια εἰς τὸ
γούμια τοῦ.

— Ποία ὅμως ή γνώμη σας διὰ τὸν Ψυχάρην, κ.
Σούον;

— Νά σου είπω ό, τι είπα ἀλλοτε σε μία ἔμμετρο συνέντευξην που ἔδωκα εἰς μίαν ἐφημερίδα διά τούς προκομμένους τους λογίους μας, και τὸ διοτίον ἐλη σμόνασι νὰ σου είπω προηγουμένως ὅτι είχε φουρχήση τὸν Ψυχάρη περισσότερον ἀπό κάθε τι. Μὲ ελκανώ τόνε ἐρωτήσει.

“Αμ ό Γιάννης ό Ψυχάρης

«Καὶ ἀπήντησά :

— «Κάρο δέν μπορεῖς νὰ πάρῃς!». Αὐτὸν τὸ ἔδαιμον
νισε. Μά μήπως είχαν ἄδικο, ἀδελφέ; Φαντάσου ὅτι
για νὰ κάμη τη γλώσσα του, ἐπήγαινε εἰς τὰ νησιά
καὶ ἐμάζευε ἀπὸ τοὺς χωριάτας δῆλας τὰς λέξεις ποῦ δὲν
ἴξενος. ΑἼ! δὲν είνε για δέσμῳ ὁ ἀνθρώπος αὐτός;

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Μετεφράσθη τελευταίως εἰς τὸ γερμανικὸν ἡ Πάπισσα Ἰωάννα τοῦ Ροΐδη.

Εἰς τὸν κ. Καζάζην, ἐπιστρέψαντα ἀπὸ τὸ πατριωτικόν του ταξίδι, ἔγινεν θερμὴ ὑποδοχή.

Τὴν 22 καὶ 23 Ἀπριλίου θὰ γίνουν εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον οἱ Πανελήνιοι Ἀγῶνες. Τὴν δὲ 24 Ἀπριλίου οἱ Σχολικοὶ ἀγῶνες.

Κατὰ τὸ προσεχές Ἀσχαιολογικὸν Συνέδριον θὰ παρασταθῇ εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον ἕνα ὅρχαῖον δρᾶμα Πιθανῶς ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἔστολιζαν τὰ πανιὰ τῶν πλοίων τῶν μὲ κεντήματα θαυμασίας τέχνης.

Κατὰ τὴν ἐφετεινὴν λογοδοσίαν τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων ὁ πρόεδρος κ. Δ. Βικέλας ἔδειξε μὲ ἀριθμὸν τὴν πρόδοσον τοῦ σωματείου. Ἀπὸ τὰ 12 περούσινά βιβλία ἔτιπάθησαν τὸ δόλον 90.000 καὶ ἀνευπάθησαν καὶ ἐκ τῶν παρελθόντων ἔτῶν 16.000.

Τὸ δημοσιεύμενον εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο ποίημα τοῦ κ. Στυλιανοῦ Σπεράντσα, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐκδιδομένην προσεχῶς συλλογῆν του

Τὴν 16 Ἰανουαρίου ἔνινε ἡ ἐπίσημος ἐγκατάστασις τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν. Ομίλησε πρῶτος ὁ κ. Εὐιαξίας καὶ ἔπειτα ὁ πρύτανις κ. Σπ. Λάμπρος.

Ἡ δεκαπενθήμερος ἐπιστημονικὴ ἐφημερὶς «Ιατρι-

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος «Ἀθῆναι»

κός Μηνύτωρος ὑπόσχεται νέαν δρᾶσιν καὶ πρόσοδον τοῦ φύλλου κατὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Ο Χριστόδουλος Κωνσταντίνος, ἀποθανὼν πρὸ δύο ἔβδομάδων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκληροδότησε ὅλην τοῦ τὴν περιουσίαν περὶ τὰς 10 χιλιάδας λίρας εἰς τὸν Ἐδικόν Στόλον.

Ἡ «Τζοκόνδα» τοῦ Δ. Ἀννούντιο παῖζεται τώρα εἰς τὸ Παρίσιον θριαμβευτικῶς. Ο γαλλικὸς τύπος ἀνακηρύχτει τὴν τραγωδίαν τοῦ ἵταλον ποιητοῦ ἀριστούργημα.

Ο Σαμάρας πρόκειται νὰ συνθέσῃ· νέον μελόδραμα τὴν «Μορίαν Ἀντουανέτταν» ἡ δοπία θὰ παιχθῇ πρώτην φοράν εἰς τὸ «Λυρικὸν θέατρον» τοῦ Μιλάνου.

Δέγεται ὅτι ὁ Κοκλέν θὰ ἔλθῃ καὶ ἐφέτος εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ δώσῃ ὀλίγας παραστάσεις.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ G. von Bunge μεταφρασθεῖσα ἀδείᾳ τοῦ συγγραφέως ὑπὸ Θ. Χ. Φλωρᾶ ἱατροῦ. Τόμος Α', μετὰ 27 εἰκόνων καὶ σχημάτων.— Ἀθῆναι 1905 τυπογραφ. Παρασκευᾶς Λεωνίδης. 16ος μέγα σελ. 392 δρ. 7.— Πωλεῖται καὶ εἰς τὴν Βιομηχανικὴν Ἀκαδημίαν, Πλατεῖα Κάνιγγος.

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ Στεφάνου Ραμᾶ. — Ἀθῆναι 1905 τυπογραφεῖο «Ἐστία» σχ. 16ος σελ. 181 δρ. 3.

ΠΑΡΕΡΓΑ ΦΥΛΛΑ Σπυρίδωνος Παγανέλη, — Ἀθῆναι 1905 ἐκδόται I. Δ. Κολλάρος, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας» — σχ. 16ος σελ. 90 δρ. 1.

Ἡ δεκαπενθήμερος ἐπιστημονικὴ ἐφημερὶς «Ιατρι-

ΔΩΡΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοις τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» χομψότατα χαρτοδεμένοι μὲ χρωματιστὸν ἔξωφυλλον. Ἐκαστος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ 400 σελίδων.

Τόμος Α'. (1900) πρὸς Δρ. - Φρ. 6 ἀντὶ 13

Τόμος Β'. - ΣΤ'. (1901 - 3) ἐκαστος τόμος. » » 13

Τόμος Ζ'. - Η'. (1903 - 4) » » 9 » 13

Νεκάλαος Γύζης εἰδικὸν τεῦχος τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην μὲ 26 εἰκόνας Δρ. - Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Διεονύσεις Σολωμός τεῦχος εἰδικὸν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἔθνικὸν ποιητὴν μὲ διαφόρους εἰκόνας . . . » 1 » 2.

Τὸ Λεύκωμα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» . . . » » 1 » 2.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦντα δώρα πρὸς οἰκείους καὶ φίλους.
Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ εἶναι ἐλεύθεραι ταχυδρομικῶν τελῶν.

Τὸ τέμημα τῶν παραγγελλομένων ἀποτέλλεται μαζὶ μὲ τὴν παραγγελέαν διὰ ταχυδρομικῆς ή τραπεζικῆς ἐπεταγῆς.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΠΑΤΗΣΙΟΙΣ

MAISON DE SANTÉ

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Ιατροῦ Νευρολόγου καὶ Φρενολόγου.

Ίδρυται εἰς μαγευτικὴν θέσιν τῶν ὀλοδρόσων Πατησίων, τοῦ ὡραιοτάτου τούτου καὶ ὑγιεινοτάτου προαστείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τέταρτον μόλις ἀπέχοντος αὐτῶν καὶ συγκοινωνοῦντος δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ἀπειρῶν μυριθόλων κήπων καὶ ἴδιον κέκτηται ηῆπον, ὃς καὶ ἀφθονον καὶ διαυγέστατον ὄντων.

Ἐν τῇ Κλινικῇ ταύτῃ νοσηλεύονται δέξα καὶ χρόνια νοσήματα Νευρικὰ καὶ Ἐγκεφαλικά. Μολυσματικὰ δὲ καὶ ἐπικίνδυνα ἐγκεφαλικὰ δὲν εἰσὶ δεκτά.

Πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν ἐφαρμόζονται δλαι αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι μεταξὺ τῶν δοτίων ἡ Ψυχοδεραπεία, ἡ Ἡλεκτροθεραπεία, ἡ Υδροθεραπεία, ἡ Ανατομιθεραπεία (Massage), ἡ Μουσικοθεραπεία, ἡ Ιατρικὴ Γυμναστική, ἡ διὰ κατακλύσεως (alimentum) καὶ ἀπομονώσεως (isolation) θεραπεία, ἡ δὲ Ὑπνωτισμὸς καὶ ὑποβολῆς ἐν ἐγρηγόρῳ (suggestion à l'état de veille), αἱ ἐνέσεις δροῦν (δροσιθεραπεία) καὶ λοιπῶν φαρμάκων κλπ. κλπ.

Πάσαι αὗται αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται ἀναλόγως τοῦ νοσήματος καὶ τῶν ἐνδείξεων.

Νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία πλήρης: οἱ νοσοκόμοι ἐκ τῶν εἰδικήτων μόρφωσιν λαβόντων καὶ πετερομένοι περὶ τὴν νοσηλείαν τοιούτων ἀρρώστων.

Κλίναι αὖτε δέκα δραχμῶν καὶ ἄνω δι' ἡμέρας, ἀναλόγως τοῦ δωματίου, τοῦ πρόσωπικοῦ ὅπερ απασχολεῖται, τῆς τροφῆς καὶ τῶν ιατρικῶν ἐπισκέψεων.

Ἡ Κλινικὴ συνδέεται διὰ τηλεφώνου μὲ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ. Αρ. τηλφ. 314.

Οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσέλθωμεν ἢ νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς ἀρρώστους τῶν δέοντων ν' ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ιατροῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ του 16 — Οδὸς Ζήνωνος — 16,

ἔνθα δέχεται τοὺς πάσχοντας ἐκ

ΝΕΥΡΙΚΩΝ ἢ ΦΡΕΝΙΚΩΝ

καθ' ἑκάστην 8-10 π. μ. καὶ 4-6 μ. πλὴν τῆς Κυριακῆς. — Αριθ. τηλεφώνου 200

ΙΑΤΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

A. Δραβαντινός,	όδος	Ακαδημίας 5α.
Α. Καλλιθωνᾶς,	»	Κομμουνδούρου 3.
Μιχ. Κατσαρᾶς,	»	Μανούφαχλη 1.
Διβαθυνόπουλος,	»	Δημοκρέτου 3.
Σπυρ. Λούνδος (παιδίατρος),	όδος	Πινακωτῶν 15α
N. Μακιᾶς,	όδος	Σόλωνος 10.
Δ. Μιχαλοπόντης,	»	Άγ. Κωνσταντίνου 4.
Μιχ. Οικονομάκης,	»	Πινακωτῶν 18.
M. Παπαδόπουλος (λαρυγγολ.),	όδος	Σατωριώναδου 6.
Γ. Σημιδᾶς,	όδος	Αριστοτέλους 21.
I. Σπ. Φαραντάρος,	»	Άγ. Μάρκου 29β.
Γ. Φερεντίνος,	»	Ζήνονος 2.
Γεράσιμος Φωνᾶς , καθ.	»	Πινδάρου 10.
Γερ. Φωνᾶς,	»	Άγ. Κωνσταντίνου 16.
Σ. Χαραμῆς (δραματοφόρος),	όδος	Σωκράτους 51.
M. Χατζημιχάλης , Πλ.	»	Βαρβακείου 12.
Σ. Γ. Βλασιανός (νευρολόγος)	όδος	Ζήνωνος 16

ΟΔΟΝΤΟΙΑΤΡΟΙ

J. Walker,	όδος	Ακαδημίας 17.
A. Δρακόπουλος ,	»	Πειραιώς 11.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Σπυρ. Βελέντζας,	όδος	Κωλέτη 15.
Π. Γιασεμολαδᾶς,	»	Σοφοκλέους 3.
Κ. Εσσλιν.	»	Πειραιώς 7α.
I. Εύκλειδης,	»	Πανεπιστημίου 21.
Αλκιβ. Ζωϊόπουλος,	»	Σπουργάρα 39.
Π. Θηβαῖος,	»	Κωλέτη 1.
Γ. Μαντᾶς,	»	Κλείσιμας 31.
Νικόλ. Μαντζαβίνος,	»	Καποδιστρίου —.
Δημ. Τσάτσος,	»	Βησσαρίωνος 8.
Αδ. Χαροπούλαρης,	»	Ζήνωνος 1.
Εύστ. Χοϊδᾶς,	»	Γ' Σ)βρίου 41.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΓΛΗΣ

Διασταύρωσις δδῶν Νίκης καὶ Ερμοῦ.

Φωτογραφίαι παντὸς τείδους

Μεγεθύνσεις χρωματισταὶ μὲ παστέλ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ «ΕΛΛΑΣ» (Έφημερος οικονομολογικὴ καὶ πολιτικὴ)

Εκδίδεται κατὰ Σάββατον

Δημοσιεύουσα πλουσίαν καὶ ἐπίκαιον, οἰκονομολογικὴν ψλλήν καὶ χρηματιστικὸς πίνακας.

Ίδιοκτήτης καὶ Διευθυντής: Γ. ΚΑΤΣΕΛΙΔΗΣ

Συνδρομὴ ἐτησία: Εσωτερικὸν Δρ. 20
Εξωτερικὸν Φρ. Χρ. 20

Γραφεῖον: Εν Αθήναις, οδός Σταδίου 54.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ,,

Έθνικὸν δργανον τῶν ἀπανταχοῦ Ελλήνων.

Θρύην τῷ 1901 δὲ μετοχῶν ὑπὸ Αντ. Σπηλιωτοπούλου διευθυντοῦ καὶ Θανού Τζαζέλλα ἀρχισυντάκτου: Παραχολούσθει τὰ ἔννικα πράγματα ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἔχει συνεργάτας τοὺς πατριωτικῶντος καλάμους ἐν οἷς τοὺς τῶν κ. Καζάζη, Καρόλιδου κλπ. οὐδεμιᾶς τῶν ἐν Πλάστη πολιτικῶν μερίδων ἀνήκει, καὶ ἔχει γενικὴν κύλιοφορίαν ἐν ὅλῳ τῷ ἔξω Ελληνισμῷ.

Τιμὴ συνδρομῆς ἐτησία: ἐν τῷ Εσωτερικῷ δρ. 25.

Απευθυντέον διὰ τέσσαν αἰτήσιν:

Διεύθυνσιν ἐφημερίδος «Τὸ Κράτος»

Αθήνας

ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Μηνιαῖον Επισημονικὸν περιοδικὸν

Συντάκτης καὶ Διευθυντής

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Νευρολόγος καὶ ψυχίατρος

Γραφεῖα: 16 οδός Ζήνωνος 16 ἐν Αθήναις

Συνδρομὴ ἐτησία δρ. 6: ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Υπνωτισμός, Πνευματισμός, ψυχοχαδαγωγία, Ύγειανή τοῦ πνεύματος, Εγκληματολογικὴ ἀνθρωπολογία, Ψυχοθεραπεία, Ήλεκτροδεσμεπαία, Κοινωνιολογικὴ Φρενολογία, Ιατροδικαστικὴ Τοποία τῆς Ψυχιατρικῆς, Φυσιολογικὴ Ψυχολογία κλπ. κλπ.

Ο ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΙΑΤΡΟΣ κ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Ιατρὸς τοῦ ἐν τῷ Δημοτικῷ Νοσοκομείῳ ἡ «Ελπίς»
κλινικοῦ παραστήματος τῶν φυματώντων.

δέχεται τοὺς ἐκ στηθικῶν νοσημάτων (βρογχικῶν,
πνευμονικῶν καὶ καρδιακῶν) πάσχοντας καὶ
ἐκάστην, ὡρ. 3-5 μ. μ. ἐν τῷ οἴκῳ του, οδός
Πινακωτῶν, 24.

ΤΥΠΟΣ

· Εφημερίς Θεσσαλικὴ καὶ Μακεδονικὴ ἐν Βόλῳ
Διευθυντής καὶ ἰδιοκτήτης: Δ. Α. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ
Δημοσιεύει τὰς ἀκριβεστέρας καὶ ταπετέρας Θεσσαλικὰς
καὶ Μακεδονικὰς εἰδήσεις.

· Έχει τὴν μεγαλειτέραν κύλιοφορίαν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπό
τὰς τὰς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας.

· Ερευνᾷ τὰ Θεσσαλικά καὶ Μακεδονικά ζητήματα.

Συνδρομὴ ἐτησία: Εσωτερικὸν Δρ. 15
Εξωτερ. Φρ. 15